

PRAKSISOVERSIGTER • SAMLET UDGAVE

Praksis inden for *aftaleret*

Aftalers indgåelse, gyldighed og tilsidesættelse.

OVERSIGTER

7

AFGØRELSE

224

PERIODE

1993–2026

7 OVERSIGTER

Indhold

01	Aftaler i strid med lov og ærbarhed (Danske Lov 5-1-2)	31 afg.
02	Aftalers indgåelse – tilbud og accept (aftaleloven §§ 1-9)	40 afg.
03	Aftalers ugyldighed og urimelighed (aftaleloven §§ 31, 33, 36 og 38 a-c)	26 afg.
04	Bristende forudsætninger (forudsætningslæren)	34 afg.
05	Elektronisk aftaleindgåelse og e-signatur	40 afg.
06	Fuldmagt (aftaleloven §§ 10-27)	21 afg.
07	Kommissionsforhold (kommissionsloven)	32 afg.

Hver oversigt er et selvstændigt kapitel med introduktion, principper, gennemgang, lovgrundlag og citerede afgørelser. Titlerne er klikbare, og kapitlerne findes også som bogmærker i PDF-læseren.

01

PRAKSISOVERSIGT · AFTALERET

Praksisoversigt over aftaler i strid med lov og ærbarhed (Danske Lov 5-1-2)

Pactum turpe – fra civilretlig ugyldighed til afvisning fra domstolene

Version 2 · Opdateret 22. jul. 2026 · 31 afgørelser · 2002-2026

[Læs online](#)

INTRODUKTION

Danske Lov 5-1-2 fra 1683 hjemler den almindelige retsgrundsætning om, at aftaler med et ulovligt eller usædeligt formål ikke nyder retsbeskyttelse – pactum turpe. Bestemmelsen er aldrig ændret og har ingen moderne lovforarbejder, og dens indhold er derfor rent domstolsudviklet. Praksis viser to skarpt adskilte spor: dels et snævert hovedspor, hvor Højesteret fastslår, at overtrædelse af offentligretlige ordens- og autorisationskrav ikke i sig selv gør en aftale ugyldig, dels et strengere spor, hvor aftaler, der i deres væsen er rettet mod skatte- og momsunddragelse, kreditorunddragelse eller kriminalitet, ikke blot kendes ugyldige, men hvor sagen helt afvises fra domstolene uden realitetsbehandling.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** Danske Lov 5-1-2 er en negativ afgrænsning af aftalefriheden: kun aftaler, der ikke er "imod Loven, eller Ærbarhed", skal holdes efter deres ord og punkter.
- 02** Overtrædelse af offentligretlige regler – herunder certificerings- og autorisationskrav – fører ikke i sig selv til, at en indgået aftale bliver ugyldig efter Danske Lov 5-1-2; der skal foretages en konkret vurdering af reglernes karakter og beskyttelseshensyn.
- 03** Afgørende er, om aftalen i sit væsen er rettet mod det ulovlige, eller om lovovertrædelsen blot er en ledsagende omstændighed ved en i øvrigt lovlig ydelsesudveksling.
- 04** Er aftalens formål bevidst momsunddragelse, kan hele aftalen kendes ugyldig efter Danske Lov 5-1-2 – også når arbejdet faktisk er udført.
- 05** En aftalekonstruktion, der alene har til formål at unddrage midler fra en bodeling med en tidligere ægtefælle, kan medføre, at tilbagebetalingssagen afvises fra domstolene, uden at retten tager stilling til, om der var tale om lån eller gave.
- 06** Afvisning er en skærpet retsvirkning i forhold til ugyldighed: retten nægter overhovedet at behandle kravet, og ingen af parterne kan påberåbe sig konstruktionen – hverken som grundlag for opfyldelse eller for tilbagesøgning.

- 07 Danske Lov 5-1-2 kan anvendes, uden at der foreligger et strafbart forhold; det er tilstrækkeligt, at adfærden samlet set er i klar strid med almindelige ærbarhedskrav.
- 08 En licensaftale indgået med henblik på at skjule aktiver for myndighederne er ugyldig efter Danske Lov 5-1-2, uanset at aftalen på overfladen fremstår som en almindelig erhvervsaftale.
- 09 Proformaoverdragelser, der skal skjule det reelle ejerforhold, underkendes – den formelle aftale tillægges ikke virkning mellem parterne.
- 10 Skatte- og afgiftsmyndighederne reagerer på sort arbejde og fiktive fakturaer ved omkvalifikation og hæftelse, ikke ved at anse den underliggende aftale for en nullitet; den civilretlige og den skatteretlige bedømmelse er selvstændige.
- 11 Kreditor- og bodelingsunddragelse angribes i praksis oftest med konkurslovens omstødelsesregler eller aftalelovens § 36 frem for med Danske Lov 5-1-2 – pactum turpe reserveres til de tilfælde, hvor selve formålet er illoyalt over for retsordenen.
- 12 Danske Lov 5-1-2 påberåbes rutinemæssigt side om side med aftalelovens §§ 30, 33 og 36, men de to grundlag har forskellig karakter: aftaleloven fører til tilsidesættelse eller ændring, Danske Lov 5-1-2 til bortfald af retsbeskyttelsen.
- 13 Ikke ethvert svigt i opfyldelsen af en offentligretlig pligt over for medkontrahenten kan føre til, at aftalen tilsidesættes som ugyldig – proportionalitet og grovhed er afgørende.

Retsgrundlaget: aftalefrihedens negative afgrænsning i Danske Lov 5-1-2

Grundsætningen om pactum turpe hviler på to sætninger i Christian V's Danske Lov af 1683, der står umiddelbart efter hinanden. [Danske Lov 5-1-1](#) udtrykker princippet pacta sunt servanda i sin korteste form:

Een hver er pligtig at efterkomme hvis hand med Mund, Haand og Segl, lovet og indgaaet haver.

Den efterfølgende bestemmelse i [Danske Lov 5-1-2](#) udbygger dette, men indeholder samtidig grundsætningens afgrænsning:

Alle Contracter, som frivilligen giøris af dennem, der ere Myndige, og komne til deris Lavalder, være sig Kiøb, Sal, Gave, Mageskifte, Pant, Laan, Leje, Forpligter, Forløfter og andet, ved hvad Navn det nævnis kand, som ikke er imod Loven, eller Ærbarhed, skulle holdis i alle deris Ord og Puncter, saa som de indgange ere.

Bestemmelsen forpligter altså kun til at holde de kontrakter, der **ikke** er imod loven eller ærbarheden. Det er denne indskudte betingelse – »som ikke er imod Loven, eller Ærbarhed« – der udgør hjemlen for, at aftaler med ulovligt eller usædeligt formål ikke nyder retsbeskyttelse.

Bestemmelsen har ingen moderne lovforarbejder. Et opslag i lovhistorikken for paragraffen giver ingen ændringslove og ingen paragrafspecifikke bemærkninger, og lovens seneste registrerede version er fra 1997 uden efterfølgende konsolidering. Der er heller ingen vedtagne, endnu ikke konsoliderede ændringer. Danske

Lov 5-1-2 er med andre ord en **uændret, domstolsudviklet retsstandard**, hvis indhold alene kan udledes af retspraksis. Det er baggrunden for, at dens rækkevidde i dag fastlægges gennem en konkret afvejning i den enkelte sag frem for gennem lovtekstens ordlyd.

To forhold gør bestemmelsen retligt særegen. For det første er retsvirkningen ikke fastlagt i loven: praksis spænder fra almindelig civilretlig ugyldighed over nægtelse af tilbagesøgning til fuldstændig afvisning af sagen fra domstolene. For det andet er ærbarhedskriteriet ikke betinget af, at der foreligger et strafbart forhold – det er tilstrækkeligt, at adfærden samlet set strider mod almindelige ærbarhedskrav.

LOV

Danske Lov § 5-1-1

Danske Lov § 5-1-2

§ 2 Hovedreglen: offentligretlig regelovertrædelse gør ikke i sig selv aftalen ugyldig

Det principielle udgangspunkt er fastslået af Højesteret i [Sag 150/2019](#) af 26. august 2020. Sagen angik en aftale om levering og installation af et køleanlæg, hvor leverandøren ikke havde de certificeringer, som kølebekendtgørelsen kræver. Spørgsmålet var, om den manglende certificering gjorde aftalen ugyldig efter [Danske Lov 5-1-2](#).

Højesteret afviste dette og fastslog som generelt princip, at »overtrædelse af offentligretlige regler ikke i sig selv fører til, at en indgået aftale bliver ugyldig efter Danske Lov 5-1-2«. Afgørelsen beror derimod på en **konkret vurdering** af

- reglernes karakter og formål,
- hvilke beskyttelseshensyn de varetager, og
- om aftalen i sit væsen er rettet mod kriminalitet eller blot er behæftet med en offentligretlig mangel.

Dommen trækker dermed en klar grænse: aftaler indgået af erhvervsdrivende, der mangler en tilladelse, autorisation eller certificering, er som udgangspunkt fuldt bindende. Den offentligretlige sanktion – typisk bøde eller påbud – udtømmer reaktionen, og medkontrahenten kan ikke bruge modpartens regelbrud som løftestang til at slippe ud af en ellers gyldig kontrakt.

Samme tilbageholdenhed ses, når en aftalepart har tilsidesat en offentligretlig pligt, der er sat til beskyttelse af netop medkontrahenten. I [BS-10730/2022-OLR](#) af 22. marts 2024 gjorde Forbrugerombudsmanden gældende, at en kreditaftale var ugyldig, fordi banken ikke havde foretaget en forsvarlig kreditværdighedsvurdering efter [kreditaftalelovens § 7 c, stk. 1](#). Østre Landsret frifandt banken og udtalte:

En kreditgivers vurdering af en forbrugers kreditevné beror på et skøn, og det er derfor ikke ethvert svigt i denne vurdering, der kan føre til en tilsidesættelse af kreditaftalen som ugyldig.

Tilsvarende afviste Østre Landsret i [BS-24164/2023-OLR](#) af 21. februar 2025 en påstand om, at leasinggiver havde tilsidesat god forretningsskik, og fastslog, at der ikke forelå »sådanne omstændigheder, at Grenkeleasing ApS ikke kan gøre leasingaftale nr. 2 gældende«. Aftalen kunne gøres gældende efter sit indhold.

Mønstret er entydigt: **regelbrud i tilknytning til aftalen er ikke nok**. Der kræves noget mere – at det ulovlige er aftalens genstand eller formål.

LOV	Aftaleloven § 36	Danske Lov § 5-1-2	Kreditaftaleloven § 7c, stk. 1
PRAKSIS	Højesteret · Aftale om køleanlæg ikke ugyldig trods manglende certificeringer efter Danske Lov 5-1-2 Landsretten · Landsret stadfæster krav mod sagsøgte for misligholdelse af leasingaftaler og afviser tilsidesættelse efter Aftaleloven Landsretten · Gyldigheden af Finanstilsynets påbud om kreditværdighedsvurdering og gyldigheden af en kreditaftale		
			26.08.2020 21.02.2025 22.03.2024

Når aftalens formål selv er ulovligt: ugyldighed efter Danske Lov 5-1-2

Overskrides grænsen – så aftalen ikke blot er indgået i strid med en offentligretlig regel, men har det ulovlige som sit egentlige formål – slår Danske Lov 5-1-2 igennem med fuld styrke.

Bevidst momsunddragelse. Højesteret fastslog i [U.2014.398H](#) af 20. maj 2014, at en entrepriseaftale var ugyldig efter [Danske Lov 5-1-2](#), fordi den var indgået med henblik på bevidst momsunddragelse. Sagen blev ført med [aftalelovens § 33](#) og [§ 36](#) som sideordnede grundlag, men det var pactum turpe-betragtningen, der bar resultatet. Dommen er det centrale eksempel på, at et arbejde kan være faktisk udført og en ydelse faktisk leveret, uden at det redder aftalens retsbeskyttelse, når konstruktionen fra begyndelsen sigtede mod at unddrage det offentlige moms.

Skjulte aktiver. Østre Landsret fulgte samme linje i [BS-33816/2024-OLR](#) af 18. september 2025. En varemærkelicensaftale blev anset for ugyldig efter Danske Lov 5-1-2, fordi den var indgået med henblik på at skjule aktiver for myndighederne. Licensgiveren kunne derfor ikke støtte ret på aftalen i den efterfølgende varemærkesag, og modparten blev frifundet. Afgørelsen viser, at en aftale, der på overfladen fremstår som en helt sædvanlig erhvervsmæssig licenskonstruktion, mister sin retsbeskyttelse, når den reelle funktion er at unddrage aktiver fra myndighedernes rækkevidde.

Proforma. I [BS-39764/2019-OLR](#) af 27. oktober 2020 underkendte Østre Landsret en proformaoverdragelse af en andelsbolig under henvisning til Danske Lov 5-1-2. Den formelle overdragelse blev ikke tillagt virkning, og det reelle ejerforhold blev lagt til grund.

Aftaler knyttet til strafbart forhold. Endelig behandlede Retten i Lyngby i [BS-39888/2021-LYN](#) af 30. marts 2023 og efterfølgende Østre Landsret i [BS-18842/2023-OLR](#) af 9. februar 2024 en aftale om findeløn for at fremskaffe stjålne sølvgenstande. Sagen blev afgjort på grundlag af [aftalelovens § 30](#), [§ 33](#) og [§ 36](#) sammenholdt med Danske Lov 5-1-2, og byretten inddrog straffelovens hælerbestemmelser i vurderingen. Sagsgruppen illustrerer typetilfældet, hvor en betalingsaftale er knyttet til den bagvedliggende berigelseskriminalitet – en problemstilling der berører [hvidvask](#).

Fællesnævneren for de fire sagsgrupper er, at det ulovlige ikke er en bibeskæftigelse ved aftalen, men dens **eksistensberettigelse**.

LOV	Aftaleloven § 30	Aftaleloven § 33	Aftaleloven § 36	Danske Lov § 5-1-2
PRAKSIS	Højesteret · Ugyldighed af entrepriseaftale grundet bevidst momsunddragelse efter Danske Lov 5-1-2 Landsretten · Østre Landsret frifinder Appellant ApS i varemærkesag – licensaftale ugyldig efter Danske Lov 5-1-2 da den var indgået med henblik på at skjule aktiver for myndigheder Landsretten · Sag om gyldighed af aftale om betaling for fremskaffelse af stjålet sølv			
				20.05.2014 18.09.2025 09.02.2024

Landsretten · Dom om ejerskab af andelsbolig: Proformaoverdragelse underkendt

27.10.2020

Byretten · Afgørelse om gyldighed af aftale om findeløn for stjålne sølvgenstande

30.03.2023

§ 4 Den skærpede retsvirkning: sagen afvises helt fra domstolene

Danske Lov 5-1-2 rummer en retsvirkning, der går videre end almindelig ugyldighed. I de groveste tilfælde nægter domstolene overhovedet at behandle kravet – sagen afvises, uden at retten tager stilling til dens realitet.

Det centrale eksempel er Østre Landsrets dom i [BS-16374/2023-OLR](#) af 5. marts 2025. Sagen angik en konstruktion med huskøb kombineret med en ægtepagt, som alene havde til formål at unddrage midler fra en bodeling med en tidligere ægtefælle. Landsretten anså aftalen for stridende mod lov og ærbarhed efter [Danske Lov 5-1-2](#) og **afviste tilbagebetalingssagen fra domstolene** – uden at tage stilling til, om det overførte beløb var et lån eller en gave.

Det er en principielt vigtig sondring. Ved almindelig ugyldighed tager retten stilling til parternes mellemværende: aftalen tilsidesættes, og der tages efterfølgende stilling til tilbageførsel af ydelser. Ved afvisning gør retten det modsatte – den nægter at stille sin autoritet til rådighed overhovedet:

Retsvirkning	Rettens stillingtagen	Konsekvens for parterne
Ugyldighed efter Danske Lov 5-1-2	Aftalen prøves og kendes uvirksom	Ydelser kan efter omstændighederne kræves tilbage
Afvisning fra domstolene	Ingen realitetsbehandling	Ingen af parterne kan gennemtvinge noget; risikoen ligger, hvor den er faldet

Afvisningen indebærer i praksis, at retsstillingen fastfryses i den tilstand, parterne selv har bragt sig i. Det er en anvendelse af den klassiske betragtning om, at ingen af to lige skyldige parter kan påberåbe sig deres egen ulovlige aftale – hverken som grundlag for opfyldelse eller for tilbagesøgning. Afgrænsningen mod den almindelige adgang til at kræve erlagte ydelser tilbage er behandlet under [tilbagesøgning-condictio-indebiti](#) og [condictio-indebiti-tilbagesøgning-fejlbetaling](#).

At afvisning er forbeholdt de kvalificerede tilfælde ses ved sammenligning med [BS-49673/2023-VLR](#) af 11. marts 2025, hvor et betalingskrav mellem tidligere samlevende blev afvist på helt sædvanligt grundlag – forældelse og manglende aftale – uden at pactum turpe kom i spil.

LOV

[Danske Lov § 5-1-2](#)

PRAKSIS

Landsretten · Landsretten afviser sag om tilbagebetaling: Aftale om huskøb var i strid med lov og ærbarhed

05.03.2025

§ 5 Ærbarhedskriteriet uden strafbart forhold – Options Invest-sagerne

Ærbarhedsleddet i [Danske Lov 5-1-2](#) har selvstændig betydning ved siden af lovlighedsleddet. Det klareste eksempel er Sø- og Handelsrettens skifteretsafgørelser af 19. november 2002 i konkursboerne efter Options Invest Danmark A/S og Stock Options A/S – [P-0062-99](#), [P-0063-99](#), [P-0005-00](#), [P-0006-00](#).

Fem investeringsrådgivere anmeldte lønkrav som privilegerede krav efter [konkurslovens § 95](#). Skifteretten fastslog først, at de reelt var ansatte og dermed omfattet af bestemmelsen. Dernæst vurderede retten, om kravene

kunne anerkendes i lyset af Danske Lov 5-1-2. Selskaberne havde fået afslag på fondsmæglertilladelse, og Finanstilsynet havde konstateret, at driften ikke var i overensstemmelse med [lov om værdipapirhandel § 3, stk. 1](#). Om selve salgsadfærden udtalte skifteretten:

Sammenfattende er det skifterettens opfattelse, at anmelderne på en aggressiv måde solgte et produkt til virksomheder og personer, som manifest ikke havde relevant behov for dette produkt, og at de gennem deres aktiviteter medvirkede til, at de indbetalte midler målrettet blev konsumeret af de konkursramte virksomheder i forbindelse med de gennemførte transaktioner.

Om interessekonflikten i provisions aflønningen hedder det:

... anmeldernes indtægtsmuligheder i en grad, der overskrider det tilladelige, jævnligt hvis ikke ofte, har været bestemmende for den adfærd, de udviste over for kunderne.

Konklusionen om Danske Lov 5-1-2 blev formuleret således:

Efter Danske Lovs 5-1-2 er aftaler ikke bindende, når de strider mod loven eller ærbarhed. ... Af de grunde, der er anført ovenfor, anser skifteretten anmeldernes virksomhed i de konkursramte selskaber for at have været af en sådan karakter, at betingelserne for at nægte deres lønkrav anerkendelse i medfør af reglen i Danske Lovs 5-1-2 er til stede.

Afgørende er skifterettens udtrykkelige præcisering af, at **det ikke var en betingelse, at der forelå strafbare forhold**. Det var tilstrækkeligt, at adfærden samlet set var i klar strid med almindelige ærbarhedskrav. Alle krav bortset fra et beskedent krav efter [konkurslovens § 97](#) blev afvist.

Sagskomplekset er registreret i flere parallelle afgørelser – [P-0062-99](#), [P-0062-99](#), [P-0005-00](#) og [P-0062-99](#).

Sagerne er samtidig et vigtigt korrektiv til hovedreglen fra [Sag 150/2019](#): manglende tilladelse er ikke i sig selv nok, men når den manglende tilladelse er symptom på en forretningsmodel, der systematisk skader kunderne, kan resultatet blive, at selv de ansattes lønkrav mister retsbeskyttelse.

LOV	Danske Lov § 5-1-2	Konkursloven § 95	Konkursloven § 97
PRAKSIS			
	Højesteret · Aftale om køleanlæg ikke ugyldig trods manglende certificeringer efter Danske Lov 5-1-2		26.08.2020
	Sø- og Handelsretten · Sø- og Handelsretten: Afvisning af lønkrav grundet strid med lov og ærbarhed (Danske Lov 5-1-2) i Options Invest Danmark A/S og Stock Options A/S konkurssager.		19.11.2002
	Sø- og Handelsretten · Lønkrav af investeringsrådgivere i konkursboer – Værdipapirhandelsskik – Danske Lov 5-1-2		19.11.2002
	Sø- og Handelsretten · Sag om lønkrav i konkursboer efter afslag på fondsmæglertilladelse		19.11.2002

§ 6 Sort arbejde og fiktive fakturaer – den civilretlige og den skatteretlige bedømmelse er selvstændige

Aftaler om sort arbejde og fiktive fakturaer er det praktisk vigtigste typetilfælde. Her viser praksis en markant forskel mellem den civilretlige bedømmelse efter [Danske Lov 5-1-2](#) og den skatteretlige behandling.

Civilretligt kan aftalen bortfalde helt, jf. [U.2014.398H](#). Danske Lov 5-1-2 anvendes også i tilstødende sammenhænge: i [BS-52/2009-OLR](#) af 11. februar 2009 ophævede Østre Landsret en kendelse om gældssanering, fordi skyldneren havde undladt momsafregning og anvendt sort arbejdskraft, og i

[BS-54760/2024-VLR](#) af 3. oktober 2025 lagde Vestre Landsret netop en **civilretlig ugyldighed** til grund ved nedsættelsen af en skatteforhøjelse vedrørende maskeret løn fra et stråmandsselskab.

Skatteretligt går myndighederne derimod ikke ad ugyldighedsvejen. De omkvalificerer. Landsskatteretten nægter fradrag for de fiktive fakturaer, men anerkender i stedet et fradrag for den underliggende sorte løn og pålægger samtidig hæftelse for A-skat og AM-bidrag efter [kildeskattelovens § 69, stk. 1](#). I [23-0096510](#) af 9. oktober 2024 hedder det:

Udgiften til løn, for hvilken der er indeholdt A-skat og AM-bidrag, er en fradragsberettiget udgift efter statsskatteloven § 6, stk. 1, litra a.

Samme fremgangsmåde ses i [25-0009875](#) af 13. november 2025, hvor retten fandt fakturaerne fra seks underleverandører uden reelt indhold:

Under disse omstændigheder finder Landsskatteretten, at den fremlagte dokumentation i form af de udstedte fakturaer ikke er tilstrækkelig dokumentation for, at der er tale om fradragsberettigede udgifter efter statsskattelovens § 6, stk. 1, litra a.

Hæftelsessporet er fast: se [18-0028559](#) og [18-0028564](#) af 17. juni 2025, [21-0017361](#) af 14. november 2022, [22-0047806](#) af 9. april 2024 og [25-0058867](#) af 12. maj 2026. Allerede i [06-04141](#) af 15. juni 2011 anerkendte Landsskatteretten fradrag for sort løn i det omfang, udgiften kunne anses for konstateret udbetalt, jf. [statsskattelovens § 6, stk. 1](#).

Denne dobbeltheden er central: **skattemyndighederne behandler den sorte aftale som en faktisk realitet med skattemæssige konsekvenser, mens civildomstolene kan nægte den enhver retsvirkning**. Danske Lov 5-1-2 er derfor ikke et skatteretligt argument – den skatteretlige realitetsgrundsætning og den civilretlige ugyldighedsgrundsætning løber ad hver sin bane.

At Danske Lov 5-1-2 rutinemæssigt påberåbes i skattesager, men sjældent bærer resultatet, fremgår også af Skattestyrelsens offentliggjorte praksis. I [SKM2013.652.BR](#) om falske og fiktive fakturaer noteres udtrykkeligt, at hverken Højesteret eller byretten inddrog Danske Lov 5-1-2, og i [SKM2019.250.ØLR](#) blev bestemmelsen påberåbt om »aftaler i strid med lov og ærbarhed«, uden at den blev afgørende. Samme mønster ses i selskabstømmersagen [SKM2008.838.HR](#). Den bagvedliggende kriminalitet er behandlet under [skattesvig](#) og [momssvig](#).

LOV	Danske Lov § 5-1-2	Kildeskatteloven § 69, stk. 1	Statsskatteloven § 6, stk. 1
PRAKSIS			
	Højesteret · Ugyldighed af entreprisaftale grundet bevidst momsunddragelse efter Danske Lov 5-1-2		20.05.2014
	Landsretten · Vestre Landsret: Skatteforhøjelse nedsættes delvist efter civilretlig ugyldighed og tilbagebetaling af maskeret løn fra stråmandsselskab		03.10.2025
	Landsretten · Kendelse om gældssanering ophævet grundet manglende momsafregning og brug af sort arbejdskraft		11.02.2009
	Landsskatteretten · Nægtet fradrag for fiktive fakturaer fra underleverandører – fradrag godkendt i stedet for sort løn til uregistreret arbejdskraft		12.05.2026
	Landsskatteretten · Nægtet fradrag for fiktive underleverandørfakturaer og omkvalificering til lønudgifter for tømrervirksomhed		13.11.2025
	Landsskatteretten · Virksomheds hæftelse for manglende indeholdelse af A-skat og AM-bidrag ved sort løn		17.06.2025
	Landsskatteretten · Skønsmæssig ansættelse af overskud i tømrervirksomhed med sort arbejde		17.06.2025

Landsskatteretten · Nægtelse af fradrag for fiktive fakturaer fra underleverandør og omkvalificering til fradragsberettigede lønudgifter	09.10.2024
Landsskatteretten · Selskab hæfter for A-skat og AM-bidrag ved brug af sort arbejde via fiktive fakturaer	09.04.2024
Landsskatteretten · Selskab hæfter for A-skat og AM-bidrag af sort løn udbetalt via fiktive underleverandørfakturaer	14.11.2022
Landsskatteretten · Landsskatterettens afgørelse om fradrag for fremmed arbejde og sort løn (2002-2005)	15.06.2011

Kreditor- og bodelingsunddragelse: pactum turpe over for omstødelse

Unddragelse af aktiver fra kreditorer eller fra en bodeling er det andet store typetilfælde. Her er det bemærkelsesværdigt, at domstolene ofte **ikke** griber til [Danske Lov 5-1-2](#), men i stedet anvender de specialregler, der findes.

Det klareste eksempel er [BS-1180/2009-VLR](#) af 25. maj 2010. Et ægtepar oprettede en ægtepagt og lod sig skille kort efter, at manden havde modtaget varsel om en skatteforhøjelse på ca. 8 mio. kr. Vestre Landsret lagde til grund:

På denne baggrund lægger landsretten til grund, at Part A og Part 1 lod sig skille for derved at undgå, at skattevæsenet foretog udlæg i Part A's aktiver for Part 1's skattegæld i medfør af kildeskattelovens § 72, stk. 2. Det lægges endvidere til grund, at ægtepagten blev oprettet for at undgå, at halvdelen af værdien af Part A's aktiver ved bodelingen i forbindelse med den nært forestående skilsmisse tilfaldt Part 1, således at samtlige hans kreditorer herefter ville kunne søge sig fyldestgjort heri.

Retten omstødte ægtepagten som en gave efter [konkurslovens § 64, stk. 2](#) frem for at kende den ugyldig efter Danske Lov 5-1-2. Tilsvarende blev en mistænkelig ejendomsoverdragelse i [BS-41/2018-VLR](#) af 21. februar 2018 håndteret via [konkurslovens § 64](#), idet muligheden for omstødelse begrundede kreditors retlige interesse i konkursbehandling.

Omvendt viser [BS-16374/2023-OLR](#), at Danske Lov 5-1-2 træder i funktion, når der ikke er nogen omstødelsesadgang – fordi tvisten står **mellem konstruktionens egne deltagere**. Her er der ingen kreditor eller ægtefælle, der kan omstøde; spørgsmålet er alene, om den ene deltager kan kræve sit indskud tilbage af den anden. Svaret er nej; retten afviser sagen. Og i [BS-39764/2019-OLR](#) blev proformaoverdragelsen tilsvarende underkendt i forholdet mellem parterne.

Et beslægtet spor er de sager, hvor ægtepagter og bodelingsaftaler angribes med [aftalelovens § 36](#) – se [BS-2403/2008-VLR](#) af 19. maj 2009, [BS-1309/2012-VLR](#) af 6. november 2012 og [BS-5847/2022-ROS](#) af 9. maj 2023. Her er begrundelsen urimelighed over for den svagere part – ikke illoyalitet over for retsordenen. Området er behandlet nærmere under [bodeling-skilsmisse](#) og [ægtepagter](#).

Endelig viser [BS-52483/2019-SHR](#) af 3. december 2020, at når en aftalekonstruktion (her leasingaftaler med systematisk unddragelse af registreringsafgift) rammes af strafferetlig beslaglæggelse, afgøres opgøret efter beslaglæggelses- og konkursreglerne – ikke efter Danske Lov 5-1-2.

Valget af hjemmel følger altså tvistens parter: over for tredjemand bruges omstødelse og beslaglæggelse; mellem de skyldige selv bruges Danske Lov 5-1-2.

LOV

Aftaleloven § 36

Danske Lov § 5-1-2

Kildeskatteloven § 72, stk. 2

Konkursloven § 64, stk. 2

PRAKSIS	Landsretten · Landsretten afviser sag om tilbagebetaling: Aftale om huskøb var i strid med lov og ærbarhed	05.03.2025
	Landsretten · Dom om ejerskab af andelsbolig: Proformaoverdragelse underkendt	27.10.2020
	Landsretten · Landsretten hjemviser konkursbegæring: Mulighed for omstødelse af ejendomsoverdragelse begrundet kreditors retlige interesse	21.02.2018
	Landsretten · Landsrettens dom om tilsidesættelse af aftale om skævdeling af provenu efter skilsmisse	06.11.2012
	Landsretten · Dom om omstødelse af ægtepagt og gyldigheden af låneaftaler	25.05.2010
	Landsretten · Landsretten stadfæster byrettens dom om tilsidesættelse af ægtepagt	19.05.2009
	Sø- og Handelsretten · Konkursbo tilpligtet at aflyse konkursdekreter på biler beslaglagt efter toldloven	03.12.2020
	Byretten · Gyldighed af Ægtepagt og Begunstigelseserklæring ved Bodeling	09.05.2023

§ 8 Samspillet med aftalelovens ugyldighedsregler

Danske Lov 5-1-2 påberåbes næsten altid sammen med aftalelovens ugyldighedsregler. Det ses systematisk i praksis:

Sag	Påberåbte grundlag	Bærende grundlag
U.2014.398H	Danske Lov 5-1-2 + afl. §§ 33 og 36	Danske Lov 5-1-2
BS-18842/2023-OLR	Danske Lov 5-1-2 + afl. §§ 30, 33 og 36	Samlet vurdering
P-0062-99	Danske Lov 5-1-2 + afl. §§ 33 og 36	Danske Lov 5-1-2
BS-33816/2024-OLR	Danske Lov 5-1-2 + markedsføringsretlige regler	Danske Lov 5-1-2

De to regelsæt er dog ikke funktionelt ens:

- **Aftalelovens § 36** er en rimelighedsstandard, der beskytter den **svagere part** i aftaleforholdet. Den kan føre til, at aftalen ændres eller tilsidesættes helt eller delvis – og den kan påberåbes af den, der er blevet urimeligt behandlet. Se [BS-1309/2012-VLR](#), hvor en aftale om skævdeling af salgsprovenu blev tilsidesat i sin helhed, og [BS-2403/2008-VLR](#), hvor en ægtepagt blev tilsidesat.
- **Danske Lov 5-1-2** beskytter derimod **retsordenen** – ikke en part. Den kan derfor påberåbes af begge parter og skal efter omstændighederne påses af retten uafhængigt af parternes anbringender. Retsvirkningen er ikke en tilpasning af aftalen, men bortfald af dens retsbeskyttelse.

Forskellen har praktisk betydning for, hvem der kan få noget ud af at påberåbe sig reglen. Under [aftalelovens § 36](#) er det den urimeligt stillede, der vinder; under Danske Lov 5-1-2 er det som udgangspunkt **den sagsøgte**, fordi kravet ikke kan gennemtvinges – uanset hvem af parterne der havde det mest illoyale motiv.

At § 36 langt fra altid fører til tilsidesættelse fremgår af [BS-24164/2023-OLR](#), hvor Østre Landsret fastslog, at misligholdelsesvilkåret var »aftaleretligt forpligtende«, og at der ikke var grundlag for tilsidesættelse efter § 36. Aftalelovens egentlige ugyldighedsregler er behandlet under [aftalelov-31-38](#); forbrugerrettet vilkårskontrol under [forbrugerbeskyttelse](#).



LOV	Aftaleloven § 30	Aftaleloven § 33	Aftaleloven § 36	Danske Lov § 5-1-2	
PRAKSIS	Højesteret · Ugyldighed af entrepriseaftale grundet bevidst momsunddragelse efter Danske Lov 5-1-2				20.05.2014
	Landsretten · Østre Landsret frifinder Appellant ApS i varemærkesag – licensaftale ugyldig efter Danske Lov 5-1-2 da den var indgået med henblik på at skjule aktiver for myndigheder				18.09.2025
	Landsretten · Landsret stadfæster krav mod sagsøgte for misligholdelse af leasingaftaler og afviser tilsidesættelse efter Aftaleloven				21.02.2025
	Landsretten · Sag om gyldighed af aftale om betaling for fremskaffelse af stjålet sølv				09.02.2024
	Landsretten · Landsrettens dom om tilsidesættelse af aftale om skævdeling af provenu efter skilsmisse				06.11.2012
	Landsretten · Landsretten stadfæster byrettens dom om tilsidesættelse af ægtepagt				19.05.2009
	Sø- og Handelsretten · Lønkrav af investeringsrådgivere i konkursboer – Værdipapirhandelsskik – Danske Lov 5-1-2				19.11.2002

§ 9 Sammenfatning: den todelte prøvelse og retsvirkningernes trappe

Praksis efter [Danske Lov 5-1-2](#) lader sig sammenfatte i en **todelt prøvelse**.

Første trin – er der overhovedet grundlag for at fravige aftalefriheden? Her er udgangspunktet restriktivt. Efter [Sag 150/2019](#) fører overtrædelse af offentligretlige regler ikke i sig selv til ugyldighed. Der skal foretages en konkret vurdering af reglernes karakter, deres beskyttelseshensyn og af, om aftalen i sit væsen er rettet mod kriminalitet. Manglende autorisation, certificering eller tilladelse er ikke nok, jf. tillige [BS-10730/2022-OLR](#) og [BS-24164/2023-OLR](#).

Andet trin – hvilken retsvirkning? Er tærsklen først passeret, viser praksis en trappe af stadig skarpere reaktioner:

1. **Aftalen kan ikke gøres gældende efter sit indhold** – den part, der støtter ret på konstruktionen, taber, jf. [BS-33816/2024-OLR](#) og [BS-39764/2019-OLR](#).
2. **Aftalen kendes ugyldig i sin helhed** – også når ydelsen faktisk er leveret, jf. [U.2014.398H](#).
3. **Krav afvises fra anerkendelse** i et konkursbo, selv hvor kravet formelt er privilegeret, jf. [P-0062-99](#).
4. **Sagen afvises helt fra domstolene** uden realitetsbehandling, jf. [BS-16374/2023-OLR](#).

Tre praktiske ledetråde kan udledes:

- **Formålspøven er afgørende.** Spørgsmålet er ikke, om der er sket noget ulovligt i forbindelse med aftalen, men om det ulovlige er aftalens formål og eksistensberettigelse.
- **Ærbarhed er selvstændigt.** Der kræves ikke et strafbart forhold. Systematisk illoyal adfærd over for en kundekreds kan i sig selv bringe Danske Lov 5-1-2 i anvendelse, jf. Options Invest-sagerne.
- **Hjemlen følger tvistens parter.** Over for tredjemand – kreditorer, ægtefælle, staten – bruges omstødelse efter [konkurslovens § 64](#), beslaglæggelse eller skatteretlig omkvalifikation. Mellem konstruktionens egne deltagere er Danske Lov 5-1-2 det bærende og ofte eneste grundlag.

Retsstillingen er stabil og har ikke ændret sig lovgivningsmæssigt. Bestemmelsen har ingen ændringslove, ingen forarbejder og ingen vedtagne, endnu ikke konsoliderede ændringer. Retsudviklingen sker derfor udelukkende gennem domspraksis – og den nyere praksis fra 2024-2025 peger i retning af en **skærpelse af retsvirkningen** i de kvalificerede tilfælde, hvor afvisning fra domstolene erstatter almindelig ugyldighedsbedømmelse.

PRAKSIS	Højesteret · Aftale om køleanlæg ikke ugyldig trods manglende certificeringer efter Danske Lov 5-1-2	26.08.2020
	Højesteret · Ugyldighed af entrepriseaftale grundet bevidst momsunddragelse efter Danske Lov 5-1-2	20.05.2014
	Landsretten · Østre Landsret frifinder Appellant ApS i varemærkesag – licensaftale ugyldig efter Danske Lov 5-1-2 da den var indgået med henblik på at skjule aktiver for myndigheder	18.09.2025
	Landsretten · Landsretten afviser sag om tilbagebetaling: Aftale om huskøb var i strid med lov og ærbarhed	05.03.2025
	Landsretten · Landsret stadfæster krav mod sagsøgte for misligholdelse af leasingaftaler og afviser tilsidesættelse efter Aftaleloven	21.02.2025
	Landsretten · Gyldigheden af Finanstilsynets påbud om kreditværdighedsvurdering og gyldigheden af en kreditaftale	22.03.2024
	Landsretten · Dom om ejerskab af andelsbolig: Proformaoverdragelse underkendt	27.10.2020
	Sø- og Handelsretten · Lønkrav af investeringsrådgivere i konkursboer – Værdipapirhandelsskik – Danske Lov 5-1-2	19.11.2002

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Aftaleloven § 30	Aftaleloven § 33
Aftaleloven § 36	Danske Lov § 5-1-1
Danske Lov § 5-1-2	Konkursloven § 64 stk. 2

MATERIALE Citerede afgørelser

29 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS

2

26.08.2020	Aftale om køleanlæg ikke ugyldig trods manglende certificeringer efter Danske Lov 5-1-2	150-2019
20.05.2014	Ugyldighed af entrepriseaftale grundet bevidst momsunddragelse efter Danske Lov 5-1-2	249-2012

LANDSRETTEEN · ANKEINSTANS

12

03.10.2025	Vestre Landsret: Skatteforhøjelse nedsættes delvist efter civilretlig ugyldighed og tilbagebetaling af maskeret løn fra stråmandsselskab	10815-13883
18.09.2025	Østre Landsret frifinder Appellant ApS i varemærkesag – licensaftale ugyldig efter Danske Lov 5-1-2 da den var indgået med henblik på at skjule aktiver for myndigheder	10692-12695
05.03.2025	Landsretten afviser sag om tilbagebetaling: Aftale om huskøb var i strid med lov og ærbarhed	9891-11573
21.02.2025	Landsret stadfæster krav mod sagsøgte for misligholdelse af leasingaftaler og afviser tilsidesættelse efter Aftaleloven	10244-12026
22.03.2024	Gyldigheden af Finanstilsynets påbud om kreditværdighedsvurdering og gyldigheden af en kreditaftale	2932-7344
09.02.2024	Sag om gyldighed af aftale om betaling for fremskaffelse af stjålet sølv	4678-5619

27.10.2020	Dom om ejerskab af andelsbolig: Proformaoverdragelse underkendt	2297-2735
21.02.2018	Landsretten hjemviser konkursbegæring: Mulighed for omstødelse af ejendomsoverdragelse begrundet kreditors retlige interesse	742-839
06.11.2012	Landsrettens dom om tilsidesættelse af aftale om skævdeling af provenu efter skilsmisse	4433-5316
25.05.2010	Dom om omstødelse af ægtepagt og gyldigheden af låneaftaler	6546-7858
19.05.2009	Landsretten stadfæster byrettens dom om tilsidesættelse af ægtepagt	7143-8584
11.02.2009	Kendelse om gældssanering ophævet grundet manglende momsafregning og brug af sort arbejdskraft	1677-2018

SØ- OG HANDELSRET TEN · SPECIALRET

4

03.12.2020	Konkursbo tilpligtet at aflyse konkursdekreter på biler beslaglagt efter toldloven	BS-52483/2019-SHR
19.11.2002	Sag om lønkrav i konkursboer efter afslag på fondsmæglertilladelse	P-0005-00
19.11.2002	Lønkrav af investeringsrådgivere i konkursboer – Værdipapirhandelsskik – Danske Lov 5-1-2	P-0062-99
19.11.2002	Sø- og Handelsretten: Afvisning af lønkrav grundet strid med lov og ærbarhed (Danske Lov 5-1-2) i Options Invest Danmark A/S og Stock Options A/S konkurssager.	P-0062-99, P-0063-99, P-0005-00, P-0006-00

BYRET TEN · FØRSTE INSTANS

2

09.05.2023	Gyldighed af Ægtepagt og Begunstigelseserklæring ved Bodeling	9696-11320
30.03.2023	Afgørelse om gyldighed af aftale om findeløn for stjalne sølvgenstande	3785-4554

LANDSSKATTERET TEN · ADMINISTRATIV KLAGEINSTANS

8

12.05.2026	Nægtet fradrag for fiktive fakturaer fra underleverandører – fradrag godkendt i stedet for sort løn til uregistreret arbejdskraft	25-0058867
13.11.2025	Nægtet fradrag for fiktive underleverandørfakturaer og omkvalificering til lønudgifter for tømrervirksomhed	25-0009875
17.06.2025	Virksomheds hæftelse for manglende indeholdelse af A-skat og AM-bidrag ved sort løn	18-0028559
17.06.2025	Skønsmæssig ansættelse af overskud i tømrervirksomhed med sort arbejde	18-0028564
09.10.2024	Nægtelse af fradrag for fiktive fakturaer fra underleverandør og omkvalificering til fradragsberettigede lønudgifter	23-0096510
09.04.2024	Selskab hæfter for A-skat og AM-bidrag ved brug af sort arbejde via fiktive fakturaer	22-0047806
14.11.2022	Selskab hæfter for A-skat og AM-bidrag af sort løn udbetalt via fiktive underleverandørfakturaer	21-0017361
15.06.2011	Landsskatterettens afgørelse om fradrag for fremmed arbejde og sort løn (2002-2005)	06-04141

PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS

1

03.12.2024 Tvist om observationstid og fejlagtig områdekode ved DSB Banegården i Aarhus

park-4554

02

PRAKSISOVERSIGT · AFTALERET

Praksisoversigt over aftalers indgåelse – tilbud og accept (aftaleloven §§ 1-9)

Løftemodellen i aftalelovens §§ 1-9 i nævns- og forvaltningspraksis

Version 2 · Opdateret 22. jul. 2026 · 40 afgørelser · 2000-2025

[Læs online](#)

INTRODUKTION

Aftalelovens §§ 1-9 opstiller den danske løftemodell: et tilbud og et svar på tilbud er bindende for afgiveren, og aftalen kommer i stand, når en rettidig og overensstemmende accept er kommet frem. Reglerne er deklaratoriske og viger for tilbuddets eget indhold, handelsbrug eller anden sædvane, jf. [aftaleloven § 1](#). Praksis fra nævn, tilsyn og forvaltningsmyndigheder viser, at de fleste tvister ikke handler om reglernes indhold, men om tre bevis- og fortolkningsspørgsmål: var henvendelsen overhovedet et tilbud, var svaret overensstemmende, og var der enighed om alle væsentlige vilkår. Denne oversigt dækker selve aftaleslutningen – ikke ugyldighed eller urimelighed efter §§ 31, 36 og 38, som hører under [aftalelov-31-38](#).

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01 Tilbud og svar på tilbud er bindende for afgiveren, men reglerne i §§ 2-9 er deklaratoriske og viger for tilbuddets eller svarets eget indhold, handelsbrug eller anden sædvane.
- 02 Den, der gør gældende, at der er indgået en bindende aftale, har bevisbyrden for både aftalens eksistens og dens vilkår.
- 03 Et svar med tillæg, indskrænkning eller forbehold er ikke en accept, men et afslag i forbindelse med et nyt tilbud – også når forbeholdet er prissat af svargiveren selv.
- 04 Enighed om prisen alene stifter ikke en bindende aftale om fast ejendom; alle væsentlige vilkår skal være afklaret og accepteret af begge parter.
- 05 Et aftalt skriftlighedsforbehold – fx at handlen først er endelig ved begge parterers underskrift på købsaftalen – går forud for §§ 2-9 og betyder, at en mundtlig eller skriftlig accept af budet ikke i sig selv binder.
- 06 En henvendelse, der efter sit indhold blot opfordrer til at gøre tilbud, binder ikke afgiveren; omvendt kan et konkret udbud på en hjemmeside efter omstændighederne være et bindende tilbud efter § 1.

- 07** Tilbud og accept kan altid tilbagekaldes efter § 7, hvis tilbagekaldelsen kommer frem forinden eller samtidig med, at erklæringen kommer til modtagerens kundskab.
- 08** Efter § 39, 2. pkt., eller princippet heri kan en accept eller opsigelse undtagelsesvis tilbagekaldes, selv efter at den er kommet til kundskab – forudsat at det sker i løbet af kort tid, inden erklæringen har virket bestemmende på modpartens dispositioner, og uden væsentlig ulempe for modparten.
- 09** Rene interne overvejelser og administrative ekspeditioner hos modtageren er ikke tilstrækkeligt "bestemmende" til at afskære fortrydelsesretten efter § 39, 2. pkt.
- 10** Tavshed er som udgangspunkt ikke accept; negativ aftalebinding kræver enten hjemmel i det bestående aftaleforhold eller klar og tydelig fremhævelse af ændringen og frameldingsmuligheden.
- 11** Passivitet over længere tid kombineret med faktisk brug eller betaling kan derimod føre til, at en aftale anses for indgået ved stiltiende eller konkludent accept.
- 12** Skattemæssigt er retserhvervelses- og beskatningstidspunktet aftaledatoen for den endelige og bindende aftale; senere prisregulering, tinglysning eller korrespondance udskyder som udgangspunkt ikke dette tidspunkt.
- 13** En skriftlig hovedaftale uden betingelser kan ikke suppleres eller fraviges af forudgående eller efterfølgende e-mailkorrespondance om påståede vilkår.
- 14** Særlovgivning kan sætte løftemodellen ud af kraft: en aftale indgået efter uanmodet telefonisk henvendelse er ikke bindende for forbrugeren, og en elleveringsaftale uden MitID-validering eller underskrift binder ikke husholdningsforbrugeren.

Løfteprincippet i § 1 – bindende erklæringer og deklaratoriske udfyldningsregler

§ 1

Udgangspunktet er kort og kategorisk:

Tilbud og svar på tilbud er bindende for afgiveren. Reglerne i §§ 2-9 kommer til anvendelse, for så vidt ikke andet følger af tilbuddet eller svaret eller af handelsbrug eller anden sædvane.

– aftaleloven § 1

Bestemmelsen rummer to selvstændige budskaber. For det første **løfteprincippet**: den, der afgiver et tilbud eller et svar, er bundet af sin egen viljeserklæring, uafhængigt af om modparten endnu har disponeret. For det andet er §§ 2-9 kun **udfyldningsregler**. Fastsætter tilbuddet selv en anden ordning – fx at handlen først er endelig ved begge parterers underskrift, at tilbuddet er "uden forbindtighed", eller at accept skal ske ad en bestemt kanal – går tilbuddets eget indhold forud. Det samme gælder handelsbrug og anden sædvane inden for en branche.

Den administrative fortolkning af § 1 er sammenfattet i Erhvervs- og Vækstministeriets [vejledning om markedsføring på energiområdet](#), kapitel 3 om aftalens indgåelse, der udtrykkeligt tager afsæt i aftalelovens § 1:

En gyldig aftale forudsætter, at der foreligger et tilbud og accept af tilbuddet. Når en handelsvirksomhed indgår en aftale, skal handelsvirksomheden derfor give et tilbud til forbrugeren, og forbrugeren skal acceptere dette tilbud. [...] Handelsvirksomheden har bevisbyrden for, at der er indgået en bindende aftale.

Bevisbyrdefordelingen er gennemgående i praksis og gælder også uden for forbrugerforhold.

Forbrugerombudsmandens [retningslinjer for kortfristede lån indgået som fjernsalgsaftaler](#), afsnittet om aftaleindgåelse, formulerer princippet generelt:

Den, der gør gældende, at der er indgået en aftale, har bevisbyrden herfor. Gør forbrugeren gældende, at han ikke har indgået nogen aftale eller ikke er blevet gjort bekendt med et eller flere aftalevilkår, må långiveren bevise, at der er indgået en aftale og på hvilke vilkår.

Samme sted præciseres den aftaleretlige vedtagelseslære, som knytter sig tæt til aftaleslutningen: en aftalepart kan kun påberåbe sig de vilkår, der kan anses for vedtaget af modparten, og særligt byrdefulde vilkår skal være særligt fremhævet. Konsekvensen ses i Ankenævnet på Energiområdets afgørelse i [SPA-24/06846](#), hvor selskabet hverken kunne fremlægge en ordrebekræftelse med prisoplysninger eller dokumentere det aftalte prisniveau. Da prisen dermed ikke fremgik af parternes aftalegrundlag, blev vederlaget i stedet fastsat efter [købeloven § 72](#) ud fra, hvad der måtte anses for rimeligt.

Aftaleloven er fra 1917, og der findes ikke digitaliserede paragraf-forarbejder til §§ 1-9 i lovhistorikken; loven har heller ingen vedtagne, endnu ikke konsoliderede ændringer siden lovbekendtgørelsen af 5. marts 2016.

Den principielle diskussion af aftalers bindende kraft som modhensyn til lovbestemte fortrydelsesrettigheder er derimod udførligt behandlet i [Betænkning nr. 1110/1987 om tilbagerædelsesret ved aftaler om køb af fast ejendom og opførelse af bygning](#).

LOV

[Aftaleloven § 1](#)[Købeloven § 72](#)

PRAKSIS

Ankenævnet for Energi · E.ON Danmark pålagt at tilbagebetale 1.500 kr. for uoplyst spærreafgift ved elbil-opladning i Tyskland 11.09.2024

§ 2 Acceptfristen – den aftalte frist efter § 2 og den legale "rimelige betænkningstid" efter § 3

Har tilbudsgiveren selv sat en frist, skal det antagende svar være **kommet frem** inden fristens udløb, jf. [aftaleloven § 2, stk. 1](#). Har tilbudsgiveren ikke sat nogen frist, træder den legale acceptfrist i [aftaleloven § 3](#) i stedet. Ved skriftlige tilbud beregnes fristen som den tid, der ved tilbuddets afgivelse kunne påregnes at ville medgå, forudsat at tilbuddet kommer frem i rette tid, at svaret afsendes uden ophold efter *rimelig betænkningstid*, og at det ikke forsinkes undervejs. Ved mundtlige tilbud uden frist er reglen skarp: tilbuddet må antages **straks**, jf. [§ 3, stk. 2](#).

At fristsætning er tilbudsgiverens eget værktøj, afspejles direkte i administrativ vejledning. [Vejledningen om betalingsregler for spildevandsanlæg](#), afsnit 9.3.3, formulerer det som en ren § 2-mekanisme:

Kommunalbestyrelsen kan fastsætte en rimelig frist for accept af tilbuddet, hvorefter dette bortfalder. Ejeren accepterer tilbuddet ved at underskrive en kontrakt med kommunen.

I udbudsretten optræder acceptfristens modstykke som **vedståelsesfristen**: tilbudsgiveren er bundet af sit tilbud i den angivne periode. Klagenævnet for Udbud lagde i [25/00927](#) til grund, at en tilbudsgivers meddelelse

inden for vedståelsesperioden om, at et tilbudt produkt var udgået og blev udskiftet, netop udgjorde et forbehold for vedståelsesfristen. Nævnet fremhævede tillige, at en accept af den korrigerede tilbudsliste ville have udgjort **et nyt tilbud efter tilbudsfristen** og dermed brudt ligebehandlingsprincippet.

Også tidsdimensionen ved fast ejendom er reguleret administrativt. [Vejledningen om offentligt udbud ved salg af kommunens og regionens faste ejendomme](#), afsnit 12.6, beskriver samspillet mellem den fastsatte tilbudsfrist og det aftaleretlige bindingstidspunkt, og forudsætter samtidig, at en aftale godt kan være bindende, selv om den endelige salgsaftale først kan indgås efter udløbet af lejernes lovbestemte acceptfrist.

LOV

[Aftaleloven § 2, stk. 1, 2](#)[Aftaleloven § 3, stk. 1, 2](#)

PRAKSIS

Klagenævnet for Udbud · Afvisning af tilbud efter produktudskiftning efter tilbudsfrist i udbud af kaffe, te og maskiner

14.11.2025

§ 3 For sen accept efter § 4 og afslagets bortfaldsvirkning efter § 5

Kommer det antagende svar for sent frem, anses det som et **nyt tilbud**, jf. [aftaleloven § 4, stk. 1](#). Rollerne bytter dermed om: den oprindelige tilbudsgiver bliver adressat og kan frit vælge, om han vil acceptere.

Undtagelsen i [§ 4, stk. 2](#) er en reklamationsregel bygget på god tro:

Dette gælder dog ikke, hvis afsenderen af svaret går ud fra, at det er kommet frem i rette tid, og tilbudsgiveren må indse dette. I så fald skal denne, hvis han ikke vil godkende svaret, uden ugrundet ophold give afsenderen meddelelse derom. Undlader han dette, anses aftale for sluttet.

Dobbeltbetingelsen – svargiverens egen (undskyldelige) tro og tilbudsgiverens indsigt heri – gør bestemmelsen snæver, og den er i praksis langt mindre påberåbt end den parallelle regel i [§ 6, stk. 2](#).

[Aftaleloven § 5](#) supplerer med en bortfaldsregel: afslås et tilbud, er det bortfaldet, selv om svarfristen endnu ikke er udløbet. Reglen har stor praktisk betydning i budrunder, fordi et **modbud** aftaleretligt indeholder et afslag. Det illustreres af Disciplinærnævnet for Ejendomsmæglernes kendelse i [24/01987](#), hvor køberens første bud blev afvist, sælger fremsatte et modbud på 1.600.000 kr., og køberen derefter accepterede modbuddet – hvorefter forhandlingerne først for alvor gik i gang om de øvrige vilkår.

I udbudsretlig sammenhæng får forsinkelse og efterfølgende ændringer en tilsvarende, men skarpere virkning: efter tilbudsfristens udløb kan et tilbud ikke justeres, uden at der reelt foreligger et nyt tilbud, jf. [25/00927](#). Her er den aftaleretlige § 4-mekanisme sat ud af kraft af udbudsrettens forhandlingsforbud – et konkret udslag af, at §§ 2-9 kun gælder, "for så vidt ikke andet følger" af andet regelsæt eller af tilbudsgrundlaget.

LOV

[Aftaleloven § 4, stk. 1, 2](#)[Aftaleloven § 5](#)

PRAKSIS

Disciplinærnævnet for Ejendomsmæglere · Frifindelse af ejendomsmægler for salg til anden side efter mundtlig accept af bud

11.06.2024

Klagenævnet for Udbud · Afvisning af tilbud efter produktudskiftning efter tilbudsfrist i udbud af kaffe, te og maskiner

14.11.2025

§ 4 Den uoverensstemmende accept efter § 6 – forbeholdet som nyt tilbud

Kernebestemmelsen om aftaleslutningens indhold er [aftaleloven § 6, stk. 1](#):

Svar, som går ud på, at tilbud antages, men som på grund af tillæg, indskrænkninger eller forbehold ikke stemmer med tilbudet, anses som afslag i forbindelse med nyt tilbud.

Modifikationen i [§ 6, stk. 2](#) er den praktisk vigtigste undtagelse i hele kapitlet: går svargiveren ud fra, at svaret er overensstemmende, og *må tilbudsgiveren indse dette*, skal tilbudsgiveren reklamere uden ugrundet ophold – ellers anses aftale for sluttet **med det indhold, svaret har**.

Den rigeste praksis om, hvornår et svar er "uoverensstemmende", findes i udbudsretten, hvor forbehold over for grundlæggende elementer medfører pligt til at afvise tilbuddet:

Afgørelse	Forbeholdets karakter	Udfald
2008-0016028	Tilbud baseret på en anden standardkontrakt med afvigende fortolknings-/forrangsbestemmelse	Ukonditionsmæssigt – afvisning obligatorisk
2010-0022859	Formulering om at meddele konsekvens for "pris/leverance", hvis forudsætninger svigtede	Forbehold for prisen = grundlæggende element
20/11820	Tilbud betinget af forlænget tidsplan, subsidiært tillæg på 200.000 kr.	Ukonditionsmæssigt – egen prissætning af forbeholdet reddede ikke tilbuddet
19/06304	Undtagelse af nettopriser og lejlighedsvisse tilbudspriser fra rabat	Ikke forbehold – svaret lå inden for udbudsbetingelserne
03-87.921	Samlet tilbud med rabat ved tildeling af flere fagentrepriser	Accepten af det samlede tilbud var ulovlig

Det mønster, der træder frem, er §§ 6-logikken i ren form: uoverensstemmelsen behøver ikke være væsentlig for *parterne* – det afgørende er, om svaret afviger fra tilbudsgrundlaget. At tilbudsgiveren selv sætter pris på sit forbehold, ændrer ikke, at der er tale om et nyt tilbud og ikke en accept, jf. [20/11820](#).

Uden for udbudsretten ses samme figur. I Disciplinærnævnet for Ejendomsmægleres kendelse i [23/09752](#) havde køberen efter den påståede mundtlige accept tilføjet en betingelse om ikke at overtage en eksisterende udlejningsaftale. Nævnet fandt, at dette var et **nyt og væsentligt vilkår**, som sælger ikke havde accepteret, og at der derfor ikke var indgået en endelig aftale.

Modsætningsvist viser Finansielle Ankenævns afgørelse i [43/2018](#), hvad der sker, når et svar kun indeholder ét forbehold, og forbeholdet falder bort. Banken havde svaret, at den var "positivt indstillet" for kundens samlede forslag om afvikling med 2.500 kr. månedligt og rentenedsættelse til 6 % med tilbagevirkende kraft, under forudsætning af en tilfredsstillende vurdering af andelsboligen. Da vurderingen forelå, var accepten bindende, og banken kunne ikke efterfølgende ensidigt indsætte nye byrdefulde vilkår i det frivillige forlig.

God tro-vurderingen i § 6, stk. 2, har en klar parallel i Klagenævnet for Udbuds kendelse i [20/13321](#), hvor ordregiveren havde skrevet, at leverandøren var tildelt aftalen som "nummer 1 i kaskaden". Nævnet fandt det ikke godtgjort, at formuleringen var en åbenlys fejl, som modtageren burde have indset – bl.a. fordi ordregiveren i fire måneder efterfølgende bestilte og afregnede opgaver i overensstemmelse med leverandørens opfattelse. Den omvendte situation forelå i Finansielle Ankenævns sag [9911083/2000](#), hvor låntagerne burde have indset, at et lånetilbud var fejlbehæftet, fordi de ni måneder tidligere havde fået tilbudt et væsentligt større lånebeløb til lavere rente. Samme figur – modtagerens onde tro om en åbenbar fejl i tilbuddet – bar Forbrugerklagenævnets

afgørelse i [18/06498](#), hvor nævnet indledningsvis fastslog, at et udbud af væddemål på en hjemmeside som udgangspunkt er et bindende tilbud efter [aftaleloven § 1](#).

LOV	Aftaleloven § 1	Aftaleloven § 6, stk. 1, 2	
PRAKSIS	Klagenævnet for Udbud · Tildeling af rammeaftale som 'nr. 1 i kaskaden' var bindende trods udbudsmaterialets beskrivelse af en anden tildelingsmodel		06.10.2021
	Klagenævnet for Udbud · Annullering af tildelingsbeslutning grundet ukonditionsført tilbud med forbehold for tidsplan		15.03.2021
	Klagenævnet for Udbud · Klage over tildeling af rammeaftale om legetøj afvist: Tilbud indeholdt ikke grundlæggende forbehold og udbudsmodel var lovlig		12.05.2020
	Klagenævnet for Udbud · Afvisning af tilbud på grund af forbehold vedrørende pris var berettiget		03.03.2011
	Klagenævnet for Udbud · Afvisning af tilbud på grund af forbehold mod kontraktens fortolkningsbestemmelse		09.07.2008
	Klagenævnet for Udbud · Ulovlig accept af samlet tilbud med rabat i fagentrepriseudbud		14.10.2003
	Det finansielle ankenævn · BankNordik bundet af accept af afviklingsaftale med rentenedsættelse med tilbagevirkende kraft		18.10.2018
	Det finansielle ankenævn · Fejlbehæftet lånetilbud hos BRFKredit førte til manglende provenu ved opkonvertering		16.03.2000
	Disciplinærnævnet for Ejendomsmæglere · Frifindelse af ejendomsmægler i sag om påstået accept af købstilbud og salg til anden side		28.02.2024
	Forbrugerklagenævnet · Aftale om væddemål var ikke bindende for den erhvervsdrivende, da forbrugeren måtte indse, at oddset var fejlsat		09.07.2018

§ 5 Tilbud eller blot opfordring til at gøre tilbud – § 9 og salgsopstillingen

[Aftaleloven § 9](#) trækker grænsen mellem det bindende tilbud og den uforpligtende opfordring:

Har nogen i henvendelse, som ellers ville være at anse som tilbud, anvendt ordene »uden forbindtlighe« , »uden obligo« eller lignende udtryk, anses henvendelsen alene som opfordring til at gøre tilbud i overensstemmelse med dens indhold.

Bestemmelsen har en indbygget kontraheringspligt-lignende retsvirkning: fremkommer der inden rimelig tid et tilbud fra en af de adspurgte, og må modtageren gå ud fra, at det er fremkaldt ved henvendelsen, skal han uden ugrundet ophold give besked, hvis han ikke vil antage det – ellers **anses tilbuddet for antaget**.

I ejendomshandel er udgangspunktet i praksis, at salgsopstillingen er en opfordring til at gøre tilbud, og at det er køberen, der afgiver tilbuddet. Disciplinærnævnet for Ejendomsmæglere lagde i [24/01987](#) vægt på, at det fremgik af både salgsopstilling og købsaftale, at *købers underskrift alene udgør et tilbud til sælger*. Nævnet fastslog samtidig, at mægleren har pligt til at fortsætte salgsarbejdet og forelægge alle indkomne tilbud, indtil sælger har underskrevet en købsaftale – en pligt der forudsætter, at der endnu ikke foreligger en bindende aftale. Samme resultat i [25/02246](#), hvor køberen var oplyst om, at sælger havde accepteret hans bud på 4.500.000 kr., men hvor lejligheden to dage senere blev solgt til anden side.

Grænsen har en direkte parallel i den kommunale ejendomsret. [Vejledningen om offentligt udbud ved salg af kommunens og regionens faste ejendomme](#), afsnit 12.6, udtrykker det præcist:

Hvad der nærmere forstås ved en bindende aftale, beror på en aftaleretlig vurdering af forholdet mellem kommunen henholdsvis regionen og en tilbudsgiver. [...] Derimod er der ikke indgået en bindende aftale, når en kommune

henholdsvis region inden fristens udløb alene har modtaget et bindende tilbud, men ikke har meddelt endelig accept heraf.

Selve udbuddet er altså en opfordring; tilbuddene kommer fra de bydende; og først kommunens accept slutter aftalen. Tilsvarende beskriver [vejledningen for bygherre om offentlig byggevirksomhed](#), afsnit 6.6.9-6.6.10, accepten som bygherrens selvstændige retshandel efter tilbudsindhentningen.

Omvendt kan en henvendelse, der er tilstrækkeligt bestemt og rettet mod ubestemte modtagere, godt være et egentligt tilbud. Forbrugerklagenævnet lagde i [18/06498](#) netop til grund, at et udbudt odds på en spillside var et bindende tilbud, og at aftalen som udgangspunkt var indgået ved forbrugerens accept – hvorefter spørgsmålet alene blev, om spilleren måtte indse fejlen.

LOV

Aftaleloven § 9

PRAKSIS

Disciplinærnævnet for Ejendomsmæglere · Køber fik ikke medhold efter ejerlejlighed solgt til anden side uden underskrevet købsaftale 29.10.2025

Disciplinærnævnet for Ejendomsmæglere · Frifindelse af ejendomsmægler for salg til anden side efter mundtlig accept af bud 11.06.2024

Forbrugerklagenævnet · Aftale om væddemål var ikke bindende for den erhvervsdrivende, da forbrugeren måtte indse, at oddset var fejlsat 09.07.2018

§ 6 Enighed om alle væsentlige vilkår og aftalt skriftlighedsforbehold

Det praktisk hyppigste stridspunkt er ikke, om der forelå et tilbud og en accept, men om parterne var enige om **nok**. Disciplinærnævnet for Ejendomsmæglere har formuleret standarden gentagne gange. I [23/09752](#) fastslog nævnet, at en bindende aftale om køb af fast ejendom ikke alene beror på enighed om prisen – *alle væsentlige vilkår skal være afklaret og accepteret af begge parter*. I [25/02246](#) blev det udtrykt som, at enighed om pris alene ikke danner en bindende aftale om fast ejendom; der kræves en skriftlig købsaftale underskrevet af begge parter.

Dette er et lærebogseksempel på § 1's forbehold for, at "andet følger af tilbudet": når salgsmaterialet og købsaftalen selv gør endelig binding betinget af begge parters underskrift, er der aftalt et **skriftlighedsforbehold**, der fortrænger den almindelige tilbud/accept-model. Det gælder også, når mægleren har meddelt, at "sælger har accepteret". I [18/03757](#) fandt nævnet, at der ikke var indgået en endelig og bindende aftale, fordi en købsaftale med alle vilkår aldrig blev underskrevet – men mæglerens formulering "Sælger har accepteret" var *misvisende*, fordi den kunne give køberne indtryk af, at handlen var endelig, og udløste en advarsel for tilsidesættelse af god ejendomsmæglerskik.

Omvendt binder underskriften, når den først er der. I [24/09714](#) gjorde sælgeren gældende, at mægleren egenhændigt havde nedsat købesummen fra 795.000 kr. til 772.500 kr. Nævnet lagde afgørende vægt på, at den nedsatte købesum fremgik flere steder i den købsaftale og det salgsprovenu, klageren havde underskrevet, og bemærkede udtrykkeligt:

Nævnet bemærker, at det ikke kan ændre herved, at klager har anført, at hun overså købesummen ved gennemgang af købsaftalen.

At betingede aftaler kræver præcis regulering af forbeholdene, viser [23/10705](#), hvor en købsaftale blev underskrevet uden forbehold for en allerede eksisterende betinget handel med en anden køber – og hvor køberen med henvisning til den forbeholdsfrie købsaftale i første omgang fastholdt handlen.

Den skriftlige aftales forrang genfindes i skatteretten, hvor spørgsmålet om, hvornår der foreligger "en endelig og bindende aftale", er afgørende for retserhvervelses- og beskatningstidspunktet. I Landsskatterettens afgørelse [21-0035939](#) fastholdt retten, at afståelse af fast ejendom skattemæssigt sker, når der indgås en endelig og bindende aftale, og at successive resolutive betingelser som senere regulering af købesummen normalt ikke udskyder tidspunktet:

Idet selskabets beskatningstidspunkt foreligger i 2016, finder Landsskatteretten tillige, at beskatningstidspunktet for selskabets kapitalejere, herunder klageren, foreligger i 2016 og ikke udskydes til 2018.

Parallelsagerne [24-0053891](#) og [24-0056728](#) er endnu skarpere: da den underskrevne Share Purchase Agreement ikke indeholdt vesting- eller lock-up-vilkår, kunne hverken forudgående e-mailkorrespondance fra december 2021 eller efterfølgende chatbeskeder fra 2024 ændre eller supplere den skriftlige hovedaftale. Samme betragtning ligger bag Finansielle Ankenævns afgørelse i [69/2025](#), hvor det formelle indfrielsestilbud med en specificeret post på 10.962,02 kr. gik forud for bankens efterfølgende – og af nævnet erkendt uklare – dialog om det "præcise samlede beløb". Endelig illustrerer [13-0158704](#), at det er aftalens indhold på aftaletidspunktet – ikke de faktiske senere betalinger – der er styrende.

At aftalen bedømmes på sit indhold ved indgåelsen, og ikke i lyset af senere markedsudvikling, blev slået fast i Finansielle Ankenævns afgørelse i [152/2023](#): en leasingtager var bundet af sin aftale fra november 2022, selv om leasinggiver to dage inde i det nye år lancerede en væsentligt billigere kampagne. Tilsvarende fandt Ankenævnet på Energiområdet i [SPA-23/04442](#), at forbrugeren ikke kunne have været ubekendt med, at den oplyste pris kun var den *forventede* pris for det indeværende kvartal, fordi kvartalsvis prisregulering udtrykkeligt fremgik af det aftalegrundlag, hun havde accepteret.

LOV	Aftaleloven § 1	Aftaleloven § 6, stk. 1	
PRAKSIS	Landsskatteretten · Skjult udbytte ved projektsalg: Beskatningstidspunkt for aktionær fastsat til aftaleindgåelsen i 2016, hvilket gjorde ansættelse i 2018 ugyldig		20.10.2025
	Landsskatteretten · Beskatningstidspunkt for vederlagsaktier fastlagt ud fra købsaftale, ikke efterfølgende korrespondance		22.07.2025
	Landsskatteretten · Beskatning af vederlagsaktier skulle ske på aftaletidspunktet, da der ikke var aftalt betingelser for retserhvervelsen		22.07.2025
	Landsskatteretten · Stadfæstelse af SKATs afgørelse om genoptagelse - Kapitaliseret salgssum af goodwill		12.08.2013
	Disciplinærnævnet for Ejendomsmæglere · Køber fik ikke medhold efter ejerlejlighed solgt til anden side uden underskrevet købsaftale		29.10.2025
	Disciplinærnævnet for Ejendomsmæglere · Frifindelse af ejendomsmægler i sag om ændring af købesum og rådgivning		27.02.2025
	Disciplinærnævnet for Ejendomsmæglere · Manglende forbehold for betinget handel i købsaftale førte til advarsel til ejendomsmægler		30.04.2024
	Disciplinærnævnet for Ejendomsmæglere · Frifindelse af ejendomsmægler i sag om påstået accept af købstilbud og salg til anden side		28.02.2024
	Disciplinærnævnet for Ejendomsmæglere · Misvisende formulering fra ejendomsmægler om sælgers accept førte til advarsel		30.01.2019
	Det finansielle ankenævn · Klager fik ikke medhold i krav om tilbagebetaling af terminsydelse efter uklar kommunikation om indfrielsesbeløb		20.06.2025
	Det finansielle ankenævn · Krav om nedsættelse af leasingydelse efter ny og billigere markedsføringskampagne blev afvist		13.10.2023
	Ankenævnet for Energi · Forbruger fik ikke medhold i krav om afregning til 3 kr./kWh for PuljeEl-produkt hos Norlys Energi A/S		26.02.2024

§ 7 Tilbagekaldelse efter § 7 og re integra-reglen i § 39, 2. pkt.

Løftets bindende kraft indtræder ikke i afsendelsesøjeblikket, men når erklæringen kommer til modtagerens **kundskab**. Derfor bestemmer [aftaleloven § 7](#):

Tilbud eller svar, som tilbagekaldes, er bortfaldet, såfremt tilbagekaldelsen kommer frem til den anden part forinden eller samtidigt med, at tilbudet eller svaret kommer til hans kundskab.

Kommer tilbagekaldelsen først frem *efter* kundskabstidspunktet, er adgangen efter § 7 forpasset. Her kan [aftaleloven § 39](#) undtagelsesvis komme til undsætning. Bestemmelsens 1. pkt. fastlægger kundskabstidspunktet som det relevante for god tro-vurderinger, mens 2. pkt. indeholder den såkaldte re integra-regel:

Dog kan der under særlige omstændigheder også tages hensyn til den kundskab, han har fået eller burde have fået efter det nævnte tidspunkt, men forinden viljeserklæringen har virket bestemmende på hans handlemåde.

Samspillet mellem §§ 1, 7 og 39 er udførligt behandlet i Folketingets Ombudsmands udtalelse [FOB 2016-39 om en tjenestemand, der fortrød sin accept af en ikke-passende stilling](#). Ombudsmanden opsummerer retsstillingen således: udgangspunktet er, at en opsigelse er bindende efter § 1; den kan tilbagekaldes efter § 7, hvis tilbagekaldelsen kommer frem inden eller samtidig med, at opsigelsen kommer til arbejdsgiverens kundskab; og der kan derudover under særlige omstændigheder tages hensyn til en senere tilbagekaldelse efter § 39, 2. pkt., eller principperne heri.

Ombudsmanden refererer den højesteretslinje, der har udviklet en **ganske vid** adgang for ansatte til at fortryde en opsigelse, med følgende ordrette gengivelse af præmisserne fra 2013-dommen:

Sagen angår en ansats adgang til at tilbagekalde sin opsigelse af ansættelsesforholdet. Efter praksis er der en ganske vid adgang for en ansat til at tilbagekalde sin opsigelse. Tilbagekaldelsen skal imidlertid ske i løbet af kort tid, og inden opsigelsen har virket bestemmende på arbejdsgiverens dispositioner. Det er også en betingelse, at tilbagekaldelsen ikke af anden grund er til væsentlig ulempe for arbejdsgiveren, f.eks. fordi tillidsforholdet mellem parterne må anses for ødelagt som følge af opsigelsen.

De tre kriterier – **kort tid, ikke virket bestemmende, ingen væsentlig ulempe** – er kumulative. Af de tre højesteretsdomme, ombudsmanden gennemgår (U 2001.603 H om en pantefoged i en kommune, U 2007.1263 H om en administrerende direktør, der opsigte sin stilling telefonisk efter et følelsesladet bestyrelsesmøde, og U 2013.2027 H om en psykolog på et behandlingssted), fremgår det, at tilbagekaldelser inden for 1-2 dage ligger inden for "kort tid", og at end ikke ret omfattende interne skridt afskærer fortrydelsen: i 2001-sagen var både borgmester, ledelse, samarbejdsudvalg og personale orienteret om opsigelsen, og personaleafdelingen var bedt om at igangsætte en genbesættelsesprocedure, uden at det afskar tilbagekaldelsen efter to dage.

Ombudsmanden anvendte kriterierne på en accept af en ny stilling, hvor tilbagekaldelsen kom efter ca. 27 timer, og hvor Rigspolitiet ikke havde foretaget aktive dispositioner ud over at læse mailen og lægge den i en mappe til udarbejdelse af ansættelsesbreve:

Det fremgår imidlertid af de tre nævnte højesteretsdomme, at begrænsede "interne" handlinger og overvejelser ikke er tilstrækkeligt bestemmende til at afskære fortrydelsesretten efter aftalelovens § 39, 2. pkt., eller princippet heri.

Ombudsmandens foreløbige opfattelse var, at tilbagekaldelsen både var sket inden for kort tid og inden accepten havde virket bestemmende, og at der ikke var oplyst forhold, der gjorde den til væsentlig ulempe. Fordi retsspørgsmålet – rækkevidden af højesteretspraksis i en aftalt forflyttelsessituation – ikke forekom utvivlsomt, fandt ombudsmanden dog ikke fuldt tilstrækkeligt grundlag for at kritisere Rigspolitiets håndtering, men overvejede at henstille fri proces til domstolsprøvelse.

Særlovgivningen kan udvide adgangen til at trække en afgivet accept tilbage. Et markant eksempel er [bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 30](#), hvorefter aktionærer, der har accepteret et overtagelsestilbud, ved flere konkurrerende tilbud kan tilbagekalde deres accept i tre hverdage efter offentliggørelsen af et tilbudsdokument – og tilsvarende efter offentliggørelsen af et tillæg. Det er en lovbestemt fravigelse af § 7's snævre kundskabsregel, båret af hensynet til reel konkurrence mellem tilbuddene.

LOV

[Aftaleloven § 1](#)[Aftaleloven § 7](#)[Aftaleloven § 39](#)

§ 8 Tavshed, passivitet og konkludent aftaleindgåelse – § 8 og negativ aftalebinding

[Aftaleloven § 8](#) forudsætter, at tilbudsgiveren kan give afkald på udtrykkeligt svar, men bestemmelsen indeholder samtidig en sikring for adressaten: selv hvor tilbudsgiveren har erklæret at ville anse tavshed for antagelse, er adressaten pligtig på forespørgsel at afgive erklæring, hvis han vil antage tilbuddet – undlader han det, er tilbuddet bortfaldet. Det aftaleretlige udgangspunkt er derfor, at **tavshed ikke er accept**.

Forbrugerombudsmanden har i to sager taget stilling til den erhvervsmæssige udgave af problemet, kaldet *negativ aftalebinding*. I [sagen om automatisk tilvalg af forsikringsdækning mod en præmieforhøjelse på 48 kr.](#) fastslog Forbrugerombudsmanden, at negativ aftalebinding som udgangspunkt er i strid med god markedsføringsskik, men at den kan accepteres, hvis der er hjemmel i aftaleforholdet, eller ændringerne er til forbrugernes fordel og præmiestigningen ubetydelig – og altid under forudsætning af, at oplysningen om ændringen og frameldingsmuligheden er klart og tydeligt fremhævet. I [sagen om tilvalgsdækninger og betaling via Betalingsservice](#) tilføjede Forbrugerombudsmanden det centrale aftaleretlige forbehold, at automatisk betaling via Betalingsservice kan rejse tvivl om, hvorvidt forbrugeren overhovedet bliver bundet af ændringen alene ved, at betalingen sker automatisk – spørgsmålet er ikke afprøvet ved domstolene. At blot at henvise til standardvilkår heller ikke er nok til at etablere et samtykke, fremgår af [sagen om vilkår om bortfald af fortrydelsesret](#), hvor et samtykke ikke kunne anses for indhentet ved forbrugeren accept af de almindelige salgs- og leveringsbetingelser.

Hvor § 8 spærre for ren tavshed, kan **passivitet kombineret med faktisk adfærd** derimod stifte aftalen. Praksis viser et konsistent mønster:

- **Stiltiende accept ved medvirken uden forbehold.** I Finansielle Ankenævns afgørelse i [150/2003](#) havde banken beregnet økonomien og formidlet tillægslån som led i parternes bodeling uden at tage forbehold. Nævnet anså banken for **stiltiende at have accepteret**, at klageren blev frigjort for hæftelsen på boliglånet.
- **Aftale trods manglende underskrift.** I [151/2020](#) blev et frivilligt forlig aldrig underskrevet, men nævnet fandt det godtgjort, at der var indgået en aftale om afvikling med 500 kr. månedligt, og lagde særlig vægt på kundens passivitet gennem 18 måneder over for de månedlige posteringer.
-

Stiltiende accept af afvigelser. I Forbrugerklagenævnets afgørelse i [2001-4054/7-1062](#) blev forbrugeren anset for stiltiende at have accepteret en vis overskridelse af et aftalt saldomaksimum, fordi hun fortsatte med at bruge telefonen velvidende om overskridelserne og først klagede sent. Tilsvarende var accepten af ændrede rejsetidspunkter i [01-10-6128](#) bindende, fordi forbrugeren reklamerede, fik et alternativ og accepterede det.

- **Stiltiende bidragsaftaler.** Landsskatteretten lagde i [12-01565](#) en stiltiende accepteret aftale om ægtefællebidrag til grund. Det svarer til [bidragsvejledningen](#), afsnit 6.4.1, hvorefter en bidragsaftale er bindende, uanset om den er mundtlig eller skriftlig, og at aftale også kan indgås stiltiende.

Modstykket er, at passivitet ikke kan bære en byrde, den ene part ikke har fået mulighed for at tage stilling til. I Forbrugerklagenævnets sag [12/15634](#) om ompolstring af to lænestole fandt nævnet, at den gensidige loyalitetsforpligtelse forpligtede den erhvervsdrivende til at kontakte forbrugeren, før der blev igangsat ekstraarbejde, som ville medføre en væsentlig overskridelse af prisoverslaget – netop for at indhente accept. Uden den kontakt kunne merprisen ikke kræves. Og i [15/05484](#) kunne den erhvervsdrivende ikke opkræve et gebyr, fordi det ikke var dokumenteret, at aftalen gav hjemmel hertil – et vilkår, der ikke er vedtaget, er ikke en del af aftalen.

LOV	Aftaleloven § 1	Aftaleloven § 8	
PRAKSIS	Landsskatteretten · Skattepligt af ægtefællebidrag ved samlivsophævelse – stiltiende accept af aftale		03.12.2012
	Forbrugerklagenævnet · Forbrugerklagenævnet: Erhvervsdrivende ikke berettiget til betaling for udlevering af nøgle ved abonnementsophør		24.06.2016
	Forbrugerklagenævnet · Erhvervsdrivende ikke berettiget til at kræve forhøjet pris uden forbrugers accept ved ompolstring af møbler		30.10.2013
	Forbrugerklagenævnet · Forbrugerklagenævnet: Flybilletter - Accept af ændrede rejsetidspunkter		28.09.2011
	Forbrugerklagenævnet · Manglende reklamation og accept af overskridelse af saldokontrolordning		31.12.2002
	Forbrugerombudsmanden · Forbrugerombudsmanden vurderer negativ aftalebinding ved tilvalgsdækninger og automatisk betaling via Betalingsservice		30.01.2019
	Forbrugerombudsmanden · Forbrugerombudsmanden godkender ikke vilkår om bortfald af fortrydelsesret ved accept af salgs- og leveringsbetingelser		17.11.2010
	Forbrugerombudsmanden · Sag om negativ aftalebinding ved automatisk tilvalg af forsikringsdækning		28.09.2005
	Det finansielle ankenævn · Indsigelse mod løbende gældsafvikling via Betalingsservice uden skriftlig accept		17.11.2020
	Det finansielle ankenævn · Sydbank forpligtet til at anerkende frigørelse for boliglån efter stiltiende accept ved samlivsophævelse		30.09.2003

§ 9 Når særlovgivningen fortrænger løftemodellen – forbud mod uanmodet henvendelse og formkrav ved ellevering

Forbeholdet i [aftaleloven § 1](#) om, at §§ 2-9 kun gælder, "for så vidt ikke andet følger", giver plads til særregler, der griber ind i selve aftaleslutningen. To regelsæt har i de senere år givet en tæt praksis.

Forbuddet mod uanmodet telefonisk henvendelse. Efter [forbrugerftaleloven § 4, stk. 1](#) må erhvervsdrivende ikke rette uanmodet henvendelse til en forbruger med henblik på at opnå tilbud eller accept af tilbud om indgåelse af aftale, og efter [forbrugerftaleloven § 5](#) er en aftale indgået i strid hermed ikke bindende for forbrugeren. Retsvirkningen rammer altså løftet selv. Ankenævnet på Energiområdet formulerede det direkte i [SPA-24/06900](#):

Selskabet har derfor henvendt sig uanmodet til forbrugeren med henblik på at indgå en aftale om levering af el i strid med forbrugeraftalelovens § 4, stk. 1. Forbrugers løfte om at aftage strøm fra selskabet er dermed ikke bindende efter forbrugeraftalelovens § 5.

Bevisbyrden for et gyldigt forudgående samtykke påhviler selskabet – også når samtykket er indhentet af tredjemand på selskabets vegne. I samme sag kunne selskabet ikke fremlægge det konkurrencemateriale, der angiveligt bar samtykket. I [SPA-24/11332](#) var det fremlagte samtykke dateret to måneder *efter* opkaldet, og den påberåbte konkurrence var afsluttet mere end et halvt år før – aftalen var derfor ikke bindende, og forbrugeren blev tillige fritaget for et brudgebyr på 1.500 kr. I begge sager blev forbrugeren stillet, som om aftalen ikke var indgået, med vægt på at hun klagede og skiftede leverandør kort efter at være blevet bekendt med forholdet.

De samme betragtninger findes hos Forbrugerombudsmanden, der allerede i [redegørelsen om telefon- og dørsalg af finansielle ydelser](#) fastslog, at generelle, uspecificerede samtykkeerklæringer i almindelige forretningsbetingelser ikke er tilstrækkelige, og at en anmodning fra forbrugeren afgrænser, hvilke emner der må bringes op. Nyere håndhævelse følger samme linje: i [sagen om telefonsalg af computerbeskyttelse](#) blev det indskærpet, at et samtykke ikke foreligger, blot fordi en forbruger har påbegyndt – men afbrudt – en konkurrencetilmelding, og i [sagen om en fjernsynsunderholdningsvirksomhed](#) endte manglende dokumentation for samtykke med politianmeldelse og en udenretlig bøde på 125.000 kr.

Formkrav som gyldighedsbetingelse. [Elleveringsbekendtgørelsen § 3](#) kræver, at en aftale om levering af elektricitet til et aftennummer accepteres af husholdningsforbrugeren ved MitID-validering eller ved underskrift, uanset salgskanal, og fastslår i [stk. 3](#), at en aftale, der ikke opfylder kravet, **ikke er bindende for husholdningsforbrugeren**. [§ 4](#) supplerer med en pligt til at optage telefoniske salgssamtaler; kan optagelsen ikke dokumenteres, er aftalen heller ikke bindende. Her er accepten altså underlagt en formregel, som fuldstændig fortrænger den formfrie løftemodell.

Endelig kan en i øvrigt gyldigt indgået aftale bringes til ophør ved fortrydelsesret. I [SPA-24/12196](#) havde forbrugeren afgivet en utvetydig fortrydelseserklæring pr. e-mail under ét døgn efter aftalens indgåelse; selskabet leverede alligevel el og opkrævede betaling, og nævnet pålagde fuld tilbagebetaling med renter. Fortrydelsesretten efter forbrugeraftaleloven ligger uden for denne oversigts kerne og behandles nærmere under [forbrugerbeskyttelse](#).

LOV	Aftaleloven § 1	Elleveringsbekendtgørelsen § 3, stk. 1, 3	Elleveringsbekendtgørelsen § 4
	Forbrugeraftaleloven § 4, stk. 1	Forbrugeraftaleloven § 5	
PRAKSIS	Ankenævnet for Energi · Fortrydelse af elaftale indgået ved telefonisk salg – Velkommen A/S skal tilbagebetale 1.182,35 kr.		30.06.2025
	Ankenævnet for Energi · Ugyldigt telefonsalg af el: Lokal Energi ApS manglede gyldigt samtykke – forbruger fik medhold og tilbagebetaling af 1.712,96 kr.		01.04.2025
	Ankenævnet for Energi · Ugyldig elaftale ved uanmodet telefonisk salg – Vest Energi ApS pålægges tilbagebetaling af 1.995,34 kr.		15.10.2024
	Forbrugerombudsmanden · Virksomhed indskræpes for uanmodede telefoniske henvendelser, vildledning og manglende oplysning om fortrydelsesret		29.12.2022
	Forbrugerombudsmanden · Fjernsynsunderholdningsvirksomhed politianmeldt for uanmodede telefoniske henvendelser		25.10.2022
	Forbrugerombudsmanden · Forbud mod uanmodet telefon- og dørsalg af finansielle ydelser: Forbrugerombudsmandens fortolkning af Forbrugeraftaleloven		28.04.2004

§ 10 Sammenfatning – hvad praksis kræver, før en aftale er sluttet

Praksis på tværs af nævn, tilsyn og forvaltningsmyndigheder tegner et forholdsvis fast billede af, hvornår løftemodellen i [aftaleloven §§ 1-9](#) fører til en bindende aftale.

- Kvalificér erklæringen først.** Er henvendelsen et tilbud eller blot en opfordring til at gøre tilbud? En salgsoptstilling med angivelse af, at købers underskrift alene er et tilbud til sælger, er en opfordring, jf. [24/01987](#) og [25/02246](#). Et tilstrækkeligt bestemt onlineudbud kan derimod være et tilbud efter § 1, jf. [18/06498](#).
- Tjek fristen.** Er svaret kommet frem inden den fastsatte frist (§ 2) eller inden den legale acceptfrist (§ 3)? For sent svar er et nyt tilbud (§ 4, stk. 1), og et afslag – herunder et modbud – bringer det oprindelige tilbud til ophør (§ 5).
- Sammenhold svarets indhold med tilbuddet.** Enhver tilføjelse, indskrænkning eller forbehold gør svaret til et afslag med nyt tilbud, jf. § 6, stk. 1 – og efter udbudspraksis gælder det også prissatte forbehold, jf. [20/11820](#), og forbehold der først meldes efter tilbudsfristen, jf. [25/00927](#). Er forbeholdet derimod ophørt, binder accepten fuldt ud, jf. [43/2018](#).
- Undersøg, om alle væsentlige vilkår er på plads, og om der er aftalt skriftlighed.** Enighed om pris er ikke nok ved fast ejendom, jf. [23/09752](#). Er der først underskrevet, binder dokumentets indhold, også hvad en part har overset, jf. [24/09714](#), og korrespondance kan ikke fravige hovedaftalen, jf. [24-0053891](#).
- Fastlæg tidspunktet.** Aftaletidspunktet er tidspunktet for den endelige og bindende aftale og har selvstændige retsvirkninger – bl.a. skatteretligt, jf. [21-0035939](#).
- Overvej tilbagekaldelse.** § 7 giver kun adgang indtil kundskabstidspunktet; derefter kræves de tre kumulative kriterier efter § 39, 2. pkt. – kort tid, ikke virket bestemmende, ingen væsentlig ulempe – som beskrevet i [FOB 2016-39](#).
- Husk særeglerne.** Uanmodet telefonisk salg fjerner løftets bindende kraft, jf. [SPA-24/06900](#), og formkrav som MitID-validering kan være en gyldighedsbetingelse, jf. [elleveringsbekendtgørelsen § 3](#).

Er aftalen først sluttet, flytter spørgsmålene sig til gyldigheden og indholdet: ugyldighed og urimelighed efter §§ 31, 36 og 38 behandles under [aftalelov-31-38](#), fortolkning af uklare vilkår under [forsikringspolice-uklarhed-](#), misligholdelse under [misligholdelse-ophaevelse-erstatning-kontrakt](#) og kautionssløftets stiftelse under [kaution-gyldighed-haefteelse-regres](#).

LOV

[Aftaleloven § 1](#)
[Aftaleloven § 3](#)
[Aftaleloven § 4, stk. 1](#)
[Aftaleloven § 5](#)
[Aftaleloven § 6, stk. 1](#)
[Aftaleloven § 7](#)
[Aftaleloven § 39](#)

PRAKSIS

Landsskatteretten · Skjult udbytte ved projektsalg: Beskatningstidspunkt for aktionær fastsat til aftaleindgåelsen i 2016, hvilket gjorde ansættelse i 2018 ugyldig 20.10.2025

Landsskatteretten · Beskatningstidspunkt for vederlagsaktier fastlagt ud fra købsaftale, ikke efterfølgende korrespondance 22.07.2025

Disciplinærnævnet for Ejendomsmæglere · Køber fik ikke medhold efter ejerlejlighed solgt til anden side uden underskrevet købsaftale 29.10.2025

Disciplinærnævnet for Ejendomsmæglere · Frifindelse af ejendomsmægler i sag om ændring af købesum og rådgivning 27.02.2025

Disciplinærnævnet for Ejendomsmæglere · Frifindelse af ejendomsmægler for salg til anden side efter mundtlig accept af bud 11.06.2024

Disciplinærnævnet for Ejendomsmæglere · Frifindelse af ejendomsmægler i sag om påstået accept af købstilbud og salg til anden side	28.02.2024
Klagenævnet for Udbud · Afvisning af tilbud efter produktudskiftning efter tilbudsfrist i udbud af kaffe, te og maskiner	14.11.2025
Klagenævnet for Udbud · Annullering af tildelingsbeslutning grundet ukonditionsmæssigt tilbud med forbehold for tidsplan	15.03.2021
Ankenævnet for Energi · Ugyldig elaftale ved uanmodet telefonisk salg – Vest Energi ApS pålægges tilbagebetaling af 1.995,34 kr.	15.10.2024
Det finansielle ankenævn · BankNordik bundet af accept af afviklingsaftale med rentenedsættelse med tilbagevirkende kraft	18.10.2018
Forbrugerklagenævnet · Aftale om væddemål var ikke bindende for den erhvervsdrivende, da forbrugeren måtte indse, at oddset var fejlsat	09.07.2018

REFERENCE Lovgrundlag

8 paragraffer

Aftaleloven § 1	Aftaleloven § 3
Aftaleloven § 4	Aftaleloven § 6
Aftaleloven § 7	Aftaleloven § 8
Aftaleloven § 9	Aftaleloven § 39

MATERIALE Citerede afgørelser

40 afgørelser

LANDSSKATTERETTEN · ADMINISTRATIV KLAGEINSTANS		5
20.10.2025	Skjult udbytte ved projektsalg: Beskatningstidspunkt for aktionær fastsat til aftaleindgåelsen i 2016, hvilket gjorde ansættelse i 2018 ugyldig	21-0035939
22.07.2025	Beskatningstidspunkt for vederlagsaktier fastlagt ud fra købsaftale, ikke efterfølgende korrespondance	24-0053891
22.07.2025	Beskatning af vederlagsaktier skulle ske på aftaletidspunktet, da der ikke var aftalt betingelser for retserhvervelsen	24-0056728
12.08.2013	Stadfæstelse af SKATs afgørelse om genoptagelse - Kapitaliseret salgssum af goodwill	13-0158704
03.12.2012	Skattepligt af ægtefællebidrag ved samlivsophævelse – stiltiende accept af aftale	12-01565
KLAGENÆVNET FOR UDBUD · NÆVN / KLAGEINSTANS		7
14.11.2025	Afvisning af tilbud efter produktudskiftning efter tilbudsfrist i udbud af kaffe, te og maskiner	25/00927
06.10.2021	Tildeling af rammeaftale som 'nr. 1 i kaskaden' var bindende trods udbudsmaterialets beskrivelse af en anden tildelingsmodel	20/13321
15.03.2021	Annullering af tildelingsbeslutning grundet ukonditionsmæssigt tilbud med forbehold for tidsplan	20/11820

12.05.2020	Klage over tildeling af rammeaftale om legetøj afvist: Tilbud indeholdt ikke grundlæggende forbehold og udbudsmodel var lovlig	19/06304
03.03.2011	Afvisning af tilbud på grund af forbehold vedrørende pris var berettiget	2010-0022859
09.07.2008	Afvisning af tilbud på grund af forbehold mod kontraktens fortolkningsbestemmelse	2008-0016028
14.10.2003	Ulovlig accept af samlet tilbud med rabat i fagentrepriseudbud	03-87.921

DET FINANSIELLE ANKENÆVN · NÆVN / KLAGEINSTANS

6

20.06.2025	Klager fik ikke medhold i krav om tilbagebetaling af terminsydelse efter uklar kommunikation om indfrielsesbeløb	69/2025
13.10.2023	Krav om nedsættelse af leasingydelse efter ny og billigere markedsføringskampagne blev afvist	152/2023
17.11.2020	Indsigelse mod løbende gældsafvikling via Betalingsservice uden skriftlig accept	151/2020
18.10.2018	BankNordik bundet af accept af afviklingsaftale med rentenedsættelse med tilbagevirkende kraft	43/2018
30.09.2003	Sydbank forpligtet til at anerkende frigørelse for boliglån efter stiltiende accept ved samlivsophævelse	150/2003
16.03.2000	Fejlbehæftet lånetilbud hos BRFKredit førte til manglende provenu ved opkonvertering	9911083/2000

DISCIPLINÆRNÆVNET FOR EJENDOMSMÆGLERE · NÆVN / KLAGEINSTANS

6

29.10.2025	Køber fik ikke medhold efter ejerlejlighed solgt til anden side uden underskrevet købsaftale	25/02246
27.02.2025	Frifindelse af ejendomsmægler i sag om ændring af købesum og rådgivning	24/09714
11.06.2024	Frifindelse af ejendomsmægler for salg til anden side efter mundtlig accept af bud	24/01987
30.04.2024	Manglende forbehold for betinget handel i købsaftale førte til advarsel til ejendomsmægler	23/10705
28.02.2024	Frifindelse af ejendomsmægler i sag om påstået accept af købstilbud og salg til anden side	23/09752
30.01.2019	Misvisende formulering fra ejendomsmægler om sælgers accept førte til advarsel	18/03757

FORBRUGEROMBUDSMANDEN · NÆVN / KLAGEINSTANS

6

29.12.2022	Virksomhed indskræpes for uanmodede telefoniske henvendelser, vildledning og manglende oplysning om fortrydelsesret	
25.10.2022	Fjernsynsunderholdningsvirksomhed politianmeldt for uanmodede telefoniske henvendelser	
30.01.2019	Forbrugerombudsmanden vurderer negativ aftalebinding ved tilvalgsdækninger og automatisk betaling via Betalingsservice	
17.11.2010	Forbrugerombudsmanden godkender ikke vilkår om bortfald af fortrydelsesret ved accept af salgs- og leveringsbetingelser	

28.09.2005 Sag om negativ aftalebinding ved automatisk tilvalg af forsikringsdækning

28.04.2004 Forbud mod uanmodet telefon- og dørsalg af finansielle ydelser:
Forbrugerombudsmandens fortolkning af Forbrugeraftaleloven

ANKENÆVNET FOR ENERGI · NÆVN / KLAGEINSTANS

5

30.06.2025 Fortrydelse af elaftale indgået ved telefonisk salg – Velkommen A/S skal tilbagebetale 1.182,35 kr. SPA-24/12196

01.04.2025 Ugyldigt telefonsalg af el: Lokal Energi ApS manglede gyldigt samtykke – forbruger fik medhold og tilbagebetaling af 1.712,96 kr. SPA-24/11332

15.10.2024 Ugyldig elaftale ved uanmodet telefonisk salg – Vest Energi ApS pålægges tilbagebetaling af 1.995,34 kr. SPA-24/06900

11.09.2024 E.ON Danmark pålagt at tilbagebetale 1.500 kr. for uoplyst spærreafgift ved elbil-opladning i Tyskland SPA-24/06846

26.02.2024 Forbruger fik ikke medhold i krav om afregning til 3 kr./kWh for PuljeEl-produkt hos Norlys Energi A/S SPA-23/04442

FORBRUGERKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS

5

09.07.2018 Aftale om væddemål var ikke bindende for den erhvervsdrivende, da forbrugeren måtte indse, at oddset var fejlsat 18/06498

24.06.2016 Forbrugerklagenævnet: Erhvervsdrivende ikke berettiget til betaling for udlevering af nøgle ved abonnementsophør 15/05484

30.10.2013 Erhvervsdrivende ikke berettiget til at kræve forhøjet pris uden forbrugers accept ved ompolstring af møbler 12/15634

28.09.2011 Forbrugerklagenævnet: Flybilletter - Accept af ændrede rejsetidspunkter 01-10-6128

31.12.2002 Manglende reklamation og accept af overskridelse af saldokontrolordning 2001-4054/7-1062

03

PRAKSISOVERSIGT · AFTALERET

Praksisoversigt over aftalers ugyldighed og urimelighed (aftaleloven §§ 31, 33, 36 og 38 a-c)

Ugyldighedslæren og urimelighedscensur i dansk aftaleret

Version 2 · Opdateret 23. jun. 2026 · 26 afgørelser · 1999-2026

[Læs online](#)

INTRODUKTION

Aftaleloven kapitel III og IV indeholder de centrale bestemmelser om aftalers ugyldighed og urimelighed i dansk formueretsret. § 31 rammer udnyttelse af en andens vanskeligheder til at opnå ydelser i åbenbart misforhold til vederlaget, § 33 rammer handlinger der strider mod almindelig hæderlighed, og § 36 – generalklausulen – giver domstolene en bred beføjelse til at ændre eller tilsidesætte aftaler der er urimelige eller i strid med redelig handlemåde. I forbrugerforhold suppleres § 36 af §§ 38 a-c, der implementerer EU-direktivet 93/13/EØF om urimelige kontraktvilkår og stiller skærpede krav til gennemsigtighed og rimelighed. Praksis fra Højesteret, landsretterne, Forbrugerombudsmanden, Forbrugerklagenævnet og de Finansielle Ankenævn viser, at § 36 anvendes bredt – fra forsikrings- og kautionsaftaler til erhvervskontrakter og ejeraftaler – men med en klar restriktiv linje i rene B2B-forhold, hvor kontraktfriheden tillægges større vægt.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01 En aftale kan ændres eller tilsidesættes helt eller delvist efter aftaleloven § 36, hvis det vil være urimeligt eller i strid med redelig handlemåde at gøre den gældende – vurderingen er konkret og kasuistisk.
- 02 Ved vurderingen efter § 36, stk. 2, tages hensyn til forholdene ved aftalens indgåelse, aftalens indhold og senere indtrufne omstændigheder.
- 03 I forbrugeraftaler gælder tillige § 38 c, stk. 1, hvorefter vilkår der strider mod hæderlig forretningsskik og bevirker en betydelig skævhed til skade for forbrugeren, er ugyldige – forbrugeren kan kræve resten af aftalen opretholdt uden ændringer.
- 04 Siden 28. maj 2022 kan et urimeligt vilkår, der ikke har været individuelt forhandlet, ikke ændres eller tilsidesættes delvist, men skal tilsidesættes helt (§ 38 c, stk. 2 – implementering af EU-Domstolens praksis).
- 05 § 36 anvendes restriktivt mellem erhvervsdrivende: Højesteret kræver typisk særligt skæv forhandlingsposition, mangel på reel kontraktfrihed eller anden kvalificeret ubalance.

- 06** § 31 rammer den der har udnyttet en andens økonomiske eller personlige vanskeligheder, manglende indsigt, letsind eller afhængighedsforhold til at opnå en ydelse i væsentligt misforhold til modydelsen.
- 07** § 33 er en subsidær ugyldighedsregel: en viljeserklæring kan ikke påberåbes, hvis det under omstændighederne ville stride imod almindelig hæderlighed.
- 08** I forbrugeraftaler har den erhvervsdrivende bevisbyrden for, at en aftale ikke er en forbrugeraftale (§ 38 a, stk. 2) og for at et vilkår har været individuelt forhandlet (§ 38 b, stk. 1).
- 09** Skriftlige aftaler der tilbydes forbrugeren skal være udarbejdet på en klar og forståelig måde (§ 38 b, stk. 2) – transparenskravet fra direktiv 93/13/EØF.
- 10** Familiekautionister nyder øget beskyttelse efter § 36: manglende oplysning om risikoen og debtors reelle økonomiske forhold kan medføre tilsidesættelse af kautionsforpligtelsen.
- 11** Forsikringsvilkår om uvarslede prisstigninger under 5 % er ikke i sig selv urimelige efter § 36 jf. § 38 c, når den årlige fornyelse giver kunden mulighed for at opsige (BS-20352/2024-HJR).
- 12** Vilkår om langvarig uopsigelighed i forbrugeraftaler (fx 7 års uopsigelighed i lejekontrakter) anses for urimelige og tilsidesættes efter § 38 c jf. § 36.
- 13** Forbrugerombudsmanden har siden 2022 udtrykkelig lovhjemmel til at føre tilsyn med urimelige aftalevilkår efter aftaleloven § 38 e, og justitsministeren kan fastsætte bødestraf for klart urimelige standardvilkår via § 38 f.

§ 1 Lovgrundlag: Ugyldighedsreglerne i aftaleloven §§ 31, 33 og 36

Den aftaleretlige ugyldighedslære og urimelighedscensur bygger på tre hovedbestemmelser i aftaleloven:

§ 31 – Udnyttelse (åger-lignende tilfælde)

Aftaleloven § 31 rammer den, der har udnyttet en andens *betydelige økonomiske eller personlige vanskeligheder, manglende indsigt, letsind eller et bestående afhængighedsforhold* til at opnå eller betinge en ydelse, der står i *væsentligt misforhold* til modydelsen, eller som der ikke skal ydes vederlag for. Bestemmelsen beskytter den udnyttede part, som ikke er bundet af sin viljeserklæring. Kravene er kumulative: der skal foreligge (1) en udnyttelsesbetingelse hos den krænkede, (2) den andens bevidste udnyttelse heraf, og (3) et væsentligt misforhold mellem ydelse og modydelse.

§ 33 – Almindelig hæderlighed

Aftaleloven § 33 er en bredere opsamlingsregel: selv om en viljeserklæring ellers er gyldig, kan den ikke påberåbes, hvis det *på grund af omstændigheder, som forelå, da erklæringen kom til modtagerens kundskab, og hvorom han må antages at have været vidende, ville stride imod almindelig hæderlighed* at gøre den gældende. § 33 fungerer ofte subsidiært i forhold til § 31 og § 36.

§ 36 – Generalklausulen om urimelige aftaler

Aftaleloven § 36 er den centrale civilretlige censurregel i hele formueretten:

En aftale kan ændres eller tilsidesættes helt eller delvis, hvis det vil være urimeligt eller i strid med redelig handlemåde at gøre den gældende. Det samme gælder andre retshandler.

Stk. 2 præciserer vurderingsmomenterne: der tages hensyn til *forholdene ved aftalens indgåelse, aftalens indhold og senere indtrufne omstændigheder*. Bestemmelsen blev ændret ved lov nr. 1098 af 21. december 1994 som en del af implementeringen af Rådets direktiv 93/13/EØF om urimelige kontraktvilkår i forbruger aftaler. Forarbejderne til 1994-reformen er det centrale fortolkningsgrundlag for samspillet mellem §§ 36 og 38 a-c.

LOV

Aftaleloven § 31

Aftaleloven § 33

Aftaleloven § 36, stk. 1-2

§ 2 Forbrugerbeskyttelsen i §§ 38 a-c og EU-direktivet 93/13/EØF

Aftaleloven kapitel IV (§§ 38 a-c) indeholder de særlige forbrugerbeskyttelsesregler, der implementerer **Rådets direktiv 93/13/EØF om urimelige kontraktvilkår i forbruger aftaler**. Bestemmelserne blev indsat ved lov nr. 1098 af 21. december 1994 og senest ændret i 2021 som led i gennemførelsen af moderniseringsdirektivet (New Deal for Consumers).

§ 38 a – Forbruger aftalebegrebet

Aftaleloven § 38 a definerer forbruger aftalen: en aftale som en erhvervsdrivende indgår som led i sit erhverv, når den anden part (forbrugeren) *hovedsagelig handler uden for sit erhverv*. Den erhvervsdrivende har bevisbyrden for, at en aftale ikke er en forbruger aftale.

§ 38 b – Fortolkning og transparens

Aftaleloven § 38 b fastsætter to regler: (1) tvivlsomme vilkår, der ikke har været individuelt forhandlet, fortolkes til fordel for forbrugeren (*contra proferentem*), og (2) skriftlige aftaler skal være udarbejdet *på en klar og forståelig måde* – transparenskravet fra direktivets artikel 5.

§ 38 c – Den skærpede urimelighedsvurdering

Aftaleloven § 38 c, stk. 1 fastsætter, at § 36 gælder i forbruger aftaler, men at retsvirkningerne også indtræder, hvis det vil være *stridende mod hæderlig forretningsskik* og bevirke en *betydelig skævhed* i parternes rettigheder og forpligtelser *til skade for forbrugeren*. Forbrugeren kan i så fald kræve, at den øvrige del af aftalen opretholdes uden ændringer.

Forarbejderne præciserer, at *hæderlig forretningsskik* svarer til direktivets begreb *good faith*: den erhvervsdrivende skal handle loyalt og rimeligt med hensyntagen til forbrugers legitime interesser.

2021-ændringen: Nyt § 38 c, stk. 2

Ved ændring trådt i kraft den 28. maj 2022 blev der indsat et nyt § 38 c, stk. 2: et urimeligt kontraktvilkår, der *ikke har været individuelt forhandlet*, kan ikke ændres eller tilsidesættes delvist, men skal tilsidesættes *helt*. Ændringen gennemfører EU-Domstolens praksis, hvorefter urimelige vilkår skal anses for *aldrig at have eksisteret* og ikke kan modificeres af domstolen. Forarbejderne forklarer:

Det følger heraf, at et kontraktvilkår, der er erklæret urimeligt vil skulle anses for aldrig at have eksisteret, hvorfor det ikke kan have nogen virkning over for forbrugeren. Vilkåret vil altså hverken kunne ændres eller tilsidesættes delvist.

§§ 38 e-f – Tilsyn og strafansvar (vedtaget 2021, i kraft 2022)

Samtidig med § 38 c, stk. 2, blev der indsat en ny § 38 e, der kodificerer Forbrugerombudsmandens tilsyn med urimelige aftalevilkår, og en ny § 38 f, der bemyndiger justitsministeren til efter indstilling fra Forbrugerombudsmanden at fastsætte bødestraf for erhvervsdrivende, der anvender klart urimelige standardvilkår. Disse bestemmelser er vedtaget men endnu ikke konsolideret i lovbekendtgørelsen.

LOV

Aftaleloven § 38a, stk. 1-3

Aftaleloven § 38b, stk. 1-2

Aftaleloven § 38c, stk. 1-2

§ 36 i erhvervsforhold – restriktiv anvendelse mellem professionelle parter

Højesteret anvender § 36 restriktivt i rene B2B-forhold. Kontraktfriheden tillægges betydelig vægt, og tilsidesættelse forudsætter som hovedregel en kvalificeret ubalance – fx særligt skæv forhandlingsposition, oplysningssvigt eller vilkår der er usædvanlige i branchen.

I [U.2011.1587H](#) tilsidesatte Højesteret et prisvilkår i en aftale om svineeksport efter § 36. Vilkåret betød, at mellemhandleren Porc-Ex' fortjeneste steg proportionalt med, hvor meget grisenes sundhedsstatus faldt – et resultat der var i strid med branchens sædvane. Højesteret lagde vægt på, at Porc-Ex havde positiv viden om den lavere sundhedsstatus uden at oplyse sin kontraktpart herom:

På denne baggrund tilsidesætter Højesteret aftalens § 6 i medfør af aftalelovens § 36, således at prisen ved hver levering skal fastsættes efter den i SPF-Sundhedsstyringen registrerede sundhedsstatus for de leverede grise.

Sagen illustrerer, at § 36 i erhvervsforhold typisk kræver et oplysningssvigt eller en brancheuensartet praksis som supplement til det formelle misforhold.

I [BS-20352/2024-HJR](#) (Tryg Forsikring) frifandt Højesteret forsikringsselskabet for Forbrugerombudsmandens krav om ugyldiggørelse af et vilkår, der kun krævede varslings af "væsentlige" prisændringer. Prisstigningerne var under 5 % og lå inden for rammerne af, hvad der måtte anses for rimeligt i et løbende kontraktforhold med årlig fornyelse, hvor kunden har mulighed for at opsige.

LOV

Aftaleloven § 36, stk. 1

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret frifinder Tryg Forsikring i sag om uvarslede prisstigninger under 5 %

05.02.2026

Højesteret · Prisregulering og tilsidesættelse af kontraktvilkår efter [Aftalelovens § 36]/[loven/aftaleloven/36] i sag om svineeksport

21.11.2011

§ 36 og § 38 c i forbrugerforhold – praksis fra Forbrugerombudsmanden og Forbrugerklagenævnet

I forbrugerforhold anvendes § 36 jf. § 38 c væsentligt mere aktivt. Forbrugerombudsmanden fører tilsyn med urimelige standardvilkår og har anlagt en række principielle sager:

- [FOM-110526](#) og [FOM-111915](#) vedrører gebyrer og opsigelsesvilkår i forbrugeraftaler, hvor Forbrugerombudsmanden har påtalt vilkår som urimelige.
- [FOM-112993](#) omhandler spørgsmålet om, hvornår en erhvervsdrivendes vilkår strider mod § 38 c's krav om hæderlig forretningsskik.
- [FOM-100371](#) og [FOM-79883](#) illustrerer Forbrugerombudsmandens praksis vedrørende prisstigninger og ensidige vilkårsændringer i forbrugerkontrakter.

Forbrugerklagenævnets praksis

Forbrugerklagenævnet anvender § 38 c jf. § 36 som grundlag for at tilsidesætte konkrete urimelige vilkår:

- I [1998-4051/7-663](#) fandt nævnet, at en 7-årig uopsigeligheidsklausul i en forbruger-lejekontrakt for en telefax var urimelig. Vilkåret var ensidigt byrdefuldt for forbrugeren, i overensstemmelse med punkt 1.e) i bilaget til direktiv 93/13/EØF, og blev lempet til en rimelig opsigelsesfrist.
- I [2001-512/7-510](#) tilsidesatte nævnet en reklamationsfrist på 8 dage i en flytteaftale som urimelig.
- I [20/01888](#) fandt nævnet derimod, at et gebyr på 550 kr. for navneændring på flybilletter *ikke* var urimeligt, da gebyret var sædvanligt i branchen (lavprisselskaber). Sagen illustrerer den branchenorms-betonede vurdering.
- I [23/00052](#) tog nævnet stilling til, om et vilkår om, at aftaler først er bindende ved ordrebekræftelse, var urimeligt – nævnet fandt det ikke urimeligt, men anså e-mailen for en bindende ordrebekræftelse efter aftaleloven § 1.

LOV	Aftaleloven § 36, stk. 1	Aftaleloven § 38c, stk. 1	Aftaleloven § 38b, stk. 1-2
PRAKSIS	Forbrugerombudsmanden · Elselskabs opkrævning af urimelige gebyrer ved opsigelse af varmepumpeabonnement 26.06.2025 Forbrugerombudsmanden · Fitnesskæde tilsidesatte aftaleloven ved uretmæssige prisstigninger og urimelige vilkår 20.12.2024 Forbrugerombudsmanden · Urimeligt aftalevilkår om ensidig ændring af priser og gebyrer uden varsel 17.12.2024 Forbrugerombudsmanden · Urimelige og uforståelige aftalevilkår hos international betalingstjeneste 11.09.2023 Forbrugerombudsmanden · Fitnessvirksomhed fjerner urimeligt vilkår om ændring af medlemsbetingelser uden accept 28.02.2020 Forbrugerklagenævnet · Forbrugerklagenævnet: Ingen bindende aftale ved prisfejl på ure trods ordrekvittering 31.05.2023 Forbrugerklagenævnet · Gebyr for ændring af flybilletter var rimelig - Forbrugerklagenævnet 19.03.2020 Forbrugerklagenævnet · Forbrugerklagenævnet: Flytteskader og urimelig reklamationsfrist 31.12.2002 Forbrugerklagenævnet · Uopsigeligheidsklausul i lejeaftale for telefax vurderet urimelig 31.12.1999		

§ 5 Kautionsaftaler og § 36 – familiekautionistens beskyttelse

Kautionsaftaler er et af de områder, hvor § 36 har størst praktisk betydning. Særligt *familiekautioner* – hvor en ægtefælle, forælder eller barn kautionerer for en nærståendes erhvervsgæld – har givet anledning til en rig praksis.

Hovedmønstret i praksis er, at en kautionsforpligtelse kan tilsidesættes efter § 36, når:

- Pengeinstituttet ikke har givet kautionisten tilstrækkelig information om debtors reelle økonomiske forhold og risikoen for tab
- Kautionsforpligtelsen står i åbenbart misforhold til kautionistens økonomiske formåen
- Der foreligger et afhængighedsforhold mellem kautionisten og hovedskyldneren, som pengeinstituttet kendte eller burde have kendt

De Finansielle Ankenævn har en omfattende praksis:

- [88-2018](#) vedrører kautionistens oplysningsret og bankens informationsforpligtelse.
- [224-2010](#) og [26-2006](#) omhandler familiekautioner og vurderingen af, om kautionisten reelt forstod risikoen.
- [143-2015](#) og [94-2008](#) illustrerer sammenhængen mellem god skik-reglerne i [bekendtgørelse om god skik for finansielle virksomheder](#) og § 36-vurderingen.

Vejledning til bekendtgørelse om god skik for finansielle virksomheder understreger, at pengeinstitutter skal handle redeligt og loyalt over for kunder, og at der skal gives mulighed for at træffe valg på et velinformeret grundlag – et krav der har direkte afsmitning på § 36-vurderingen ved kautionsaftaler.

LOV	Aftaleloven § 36, stk. 1-2	
PRAKSIS	Det finansielle ankenævn · Hæftelse som kautionist for tidligere ægtefælles virksomhed ansat som privat kaution	09.11.2018
	Det finansielle ankenævn · Kautionist hæftede for 100.000 kr. trods indsigelse om mangelfuld rådgivning og kaution for gammel gæld	15.10.2015
	Det finansielle ankenævn · Sag om kautionsforpligtelses gyldighed ved misforhold til kautionisternes økonomi	06.01.2012
	Det finansielle ankenævn · Nedsættelse af kautionshæftelse for erhvervskredit grundet regler om privat kaution og manglende dækning af udlandslån	03.09.2008
	Det finansielle ankenævn · Tilsidesættelse af kautionsforpligtelser og ejerpantebreve grundet manglende rådgivning om høj risiko ved gammel gæld	15.08.2006

§ 6 Leasing, prisforhøjelser og løbende kontraktforhold

I løbende kontraktforhold – forsikring, leasing, abonnementer – opstår § 36-spørgsmålet ofte ved ensidige prisforhøjelser eller vilkårsændringer.

Højesterets dom i [BS-20352/2024-HJR](#) (Tryg Forsikring) er den seneste principielle afgørelse. Tryg ændrede i 2016 sine vilkår, så kun "væsentlige" pris- eller vilkårsændringer skulle varsles 30 dage før hovedforfald. I perioden 2016-2020 gennemførte Tryg prisstigninger på gennemsnitligt 3,1-3,8 % uden forudgående varsel. Forbrugerombudsmanden anlagde sag om ugyldiggørelse af vilkåret og tilbagebetaling.

Højesteret frifandt Tryg og fandt, at:

- Vilåret om kun at varsle "væsentlige" ændringer var ikke i sig selv urimeligt efter § 36 jf. § 38 c
- Prisstigningerne var under 5 % og svarede til ca. 105 kr. pr. police
- Kunderne havde ved den årlige fornyelse mulighed for at opsige forsikringen
- Størstedelen af kunderne var kun ramt én gang i perioden

offentlige ejendomsvurdering, når den nye andelskrone blev godkendt på generalforsamlingen. Højesteret fandt, at klausulen var af demokratisk vedtaget og almindelig karakter og sikrede en korrekt prisfastsættelse:

Der foreligger ikke oplysninger om sådanne særlige omstændigheder, som kan medføre ugyldighed efter aftalelovens § 36, hverken af overdragelsesaftalen eller prisreguleringsklausulen.

I ejerforeningsretlig sammenhæng nævner [Vejledning til normalvedtægten for ejerforeninger](#), at det forud for den nye bestemmelse i normalvedtægtens § 16 *kun var muligt at få tilsidesat urimelige generalforsamlingsbeslutninger og urimelige vedtægtsvilkår efter aftalelovens § 36*. Vejledningen understreger dermed § 36's rolle som sikkerhedsnet også i foreningsretlige forhold.

LOV

[Aftaleloven § 36, stk. 1-2](#)

PRAKSIS

Højesteret · Højesteretsdom om gyldigheden af en prisreguleringsklausul i en andelsboligoverdragelsesaftale

12.05.2009

§ 9 Samspillet mellem § 36, § 38 c og EU-ret – ex officio-prøvelse og direktivkonform fortolkning

EU-Domstolens praksis om **direktiv 93/13/EØF** har haft afgørende betydning for forståelsen af § 38 c. Domstolen har i en række centrale sager – bl.a. *Aziz* (C-415/11), *Banco Español de Crédito* (C-618/10), *Kásler* (C-26/13) og *Andriuc* (C-186/16) – fastsat, at nationale domstole *ex officio* skal prøve, om kontraktvilkår i forbrugeraftaler er urimelige, uanset om forbrugeren selv har rejst indsigelsen. Denne forpligtelse gælder også i dansk ret som følge af direktivets præceptive karakter.

Centrale EU-retlige principper med direkte virkning for § 38 c:

- **Transparenskravet (direktivets art. 5):** vilkår skal være affattet klart og forståeligt – implementeret i [§ 38 b, stk. 2](#)
- **Forbud mod delvis ændring af urimelige vilkår:** EU-Domstolen fastslog i *Banco Español de Crédito*, at nationale domstole ikke kan erstatte et urimeligt vilkår med en rimelig standard – vilkåret skal tilsidesættes helt. Dette er nu kodificeret i [§ 38 c, stk. 2](#)
- **Urimelighedsvurderingens tidspunkt:** vurderingen foretages ud fra *omstændighederne ved aftalens indgåelse* – for forbrugere kan *senere indtrufne omstændigheder* kun tages i betragtning til skade for den erhvervsdrivende, ikke til skade for forbrugeren (§ 38 c, stk. 2, jf. stk. 1)
- **Ex officio-forpligtelsen:** domstolene skal af egen drift vurdere vilkårs urimelighed, selv om forbrugeren ikke selv har påberåbt sig § 38 c

Forbrugerombudsmandens rolle som tilsynsmyndighed er styrket med den nye [§ 38 e](#), der kodificerer tilsynskompetencen efter markedsføringslovens regler. I [BS-20317/2024-HJR](#) afviste Højesteret dog Forbrugerombudsmandens anerkendelsespåstande mod Resurs Bank, bl.a. om ugyldighed efter § 38 c jf. § 36, idet Finanstilsynet allerede havde udøvet det primære tilsyn, og forbrugeren allerede havde opnået tilbagebetaling.

LOV

[Aftaleloven § 38c, stk. 1-2](#)

[Aftaleloven § 38b, stk. 2](#)

PRAKSIS

§ 10 Sammenfatning: Centrale mønstre i praksis

Praksis vedrørende aftaleloven §§ 31, 33, 36 og 38 a-c tegner følgende mønstre:

- **§ 36 er den dominerende censurregel:** Langt de fleste sager om aftaleretlig ugyldighed eller urimelighed afgøres efter § 36, som er en fleksibel standard der tilpasser sig alle kontrakttyper. §§ 31 og 33 invoceres sjældent selvstændigt, men fungerer som subsidiære eller supplerende hjemler.
- **Forbruger-/erhvervsdistinktionen er afgørende:** I forbrugeraftaler anvender domstolene § 38 c med en lavere tærskel for urimelighed og en skærpet bevisbyrde for den erhvervsdrivende. I rene B2B-forhold kræves kvalificeret ubalance for tilsidesættelse.
- **Kautionsager har egen dynamik:** Familiekautionister nyder en de facto-præsumption for tilsidesættelse, når pengeinstituttet har svigtet sin informationsforpligtelse. God skik-bekendtgørelsens regler spiller en central rolle i denne vurdering.
- **Konkrete vilkårstyper der typisk tilsidesættes:**
 - Langvarige uopsigeligheidsklausuler i forbrugerkontrakter
 - Uforholdsmæssigt korte reklamationsfrister
 - Ensidige prisændringsklausuler uden varslings
 - Voldgiftsklausuler i forbrugeraftaler
 - Vilkår der afskærer forbrugerens lovbestemte rettigheder
- **Vilkårstyper der typisk opretholdes:**
 - Branchesædvanlige gebyrer (fx navneændringsgebyrer hos flyselskaber)
 - Prisreguleringsklausuler i løbende kontraktforhold med opsigelsesadgang
 - Demokratisk vedtagne standardklausuler i foreningsforhold
- **2021-reformen styrker forbrugerbeskyttelsen yderligere:** Det nye stk. 2 i § 38 c udelukker delvis ændring af urimelige ikke-forhandlede vilkår, og §§ 38 e-f giver Forbrugerombudsmanden en kodificeret tilsynsrolle med mulighed for bødestraf for klart urimelige standardvilkår.

Afgrænsning: Konkurrence- og kundeklausuler i ansættelsesforhold behandles under [ansættelsesklausuler](#). Fortolkning af aftaler behandles under [fortolkning af aftaler](#). Bristende forudsætninger som ugyldighedsgrund behandles under [bristende forudsætninger](#).

LOV [Aftaleloven § 31](#) [Aftaleloven § 33](#) [Aftaleloven § 36, stk. 1-2](#)
[Aftaleloven § 38c, stk. 1-2](#)

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

[Aftaleloven § 31](#)

[Aftaleloven § 33](#)

Aftaleloven § 36	stk. 1-2	Aftaleloven § 38a	stk. 1-3
Aftaleloven § 38b	stk. 1-2	Aftaleloven § 38c	stk. 1-2

MATERIALE Citerede afgørelser 26 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS 7

05.02.2026	Højesteret frifinder Tryg Forsikring i sag om uvarslede prisstigninger under 5 %	7066-12266
12.11.2024	Forbrugerombudsmandens manglende retlige interesse i anerkendelsessag mod Resurs Bank om kreditværdighedsvurdering	20317-2024
29.03.2021	Højesterets afgørelse om anvendelse af ansættelsesklausullovens § 11 på konkurrenceklausuler i ejeraftaler	bs-35272-2020-hjr
19.06.2019	Højesterets dom om Totalkredits adgang til at forhøje bidragssatser på eksisterende realkreditlån	168-2018
12.04.2013	Nedsættelse af leasingydelser efter aftalelovens § 36 grundet ekstremt misforhold mellem ydelse og værdi	109-2011
21.11.2011	Prisregulering og tilsidesættelse af kontraktvilkår efter [Aftalelovens § 36]/(loven/aftaleloven/36) i sag om svineeksport	64-og-65-2008
12.05.2009	Højesteretsdom om gyldigheden af en prisreguleringsklausul i en andelsboligoverdragelsesaftale	6656-7995

LANDSRET TEN · ANKEINSTANS 3

28.08.2020	Sag om påstand om delvis ugyldighed af voldgiftskendelse	2725-3246
02.07.2010	Landsrettens dom om voldgiftsaftale i byggesag	6113-7324
19.05.2009	Landsretten stadfæster byrettens dom om tilsidesættelse af ægtepagt	7143-8584

FORBRUGEROMBUDSMANDEN · NÆVN / KLAGEINSTANS 7

26.06.2025	Elselskabs opkrævning af urimelige gebyrer ved opsigelse af varmepumpeabonnement	
20.12.2024	Fitnesskæde tilsidesatte aftaleloven ved uretmæssige prisstigninger og urimelige vilkår	
17.12.2024	Urimeligt aftalevilkår om ensidig ændring af priser og gebyrer uden varsel	
11.09.2023	Urimelige og uforståelige aftalevilkår hos international betalingstjeneste	
28.02.2020	Fitnessvirksomhed fjerner urimeligt vilkår om ændring af medlemsbetingelser uden accept	
04.05.2009	Urimelige lejeforhøjelser på sommerhusgrunde: Menighedsråd tilsidesat lejevilkår efter aftalelovens § 36	
30.03.2004	Urimeligt standardvilkår om 10% erstatning ved annullering af brugtbilskøb	

DET FINANSIELLE ANKENÆVN · NÆVN / KLAGEINSTANS		5
09.11.2018	Hæftelse som kautionist for tidligere ægtefælles virksomhed ansat som privat kaution	88/2018
15.10.2015	Kautionist hæftede for 100.000 kr. trods indsigelse om mangelfuld rådgivning og kaution for gammel gæld	143/2015
06.01.2012	Sag om kautionsforpligtelses gyldighed ved misforhold til kautionisternes økonomi	224/2010
03.09.2008	Nedsættelse af kautionshæftelse for erhvervskredit grundet regler om privat kaution og manglende dækning af udlandslån	94/2008
15.08.2006	Tilsidesættelse af kautionsforpligtelser og ejerpantebreve grundet manglende rådgivning om høj risiko ved gammel gæld	26/2006
FORBRUGERKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		4
31.05.2023	Forbrugerklagenævnet: Ingen bindende aftale ved prisfejl på ure trods ordrekvittering	23/00052
19.03.2020	Gebyr for ændring af flybilletter var rimelig - Forbrugerklagenævnet	20/01888
31.12.2002	Forbrugerklagenævnet: Flytteskader og urimelig reklamationsfrist	2001-512/7-510
31.12.1999	Uopsigeligheidsklausul i lejeaftale for telefax vurderet urimelig	1998-4051/7-663

04

PRAKSISOVERSIGT · AFTALERET

Praksisoversigt over bristende forudsætninger (forudsætningslæren)

Væsentlighed, kendelighed og relevans – og kanaliseringen gennem aftalelovens § 36

Version 3 · Opdateret 4. sep. 2026 · 34 afgørelser · 2000-2026

[Læs online](#)

INTRODUKTION

Forudsætningslæren er et ulovbestemt, domstolsskabt korrektiv, hvorefter et løfte kan bortfalde eller modificeres, fordi en forudsætning, der var bærende for løftegiveren, enten var oprindeligt urigtig eller efterfølgende svigtede. Læren er ikke kodificeret – hverken [aftalelovens § 36](#), [§ 33](#) eller [§ 39](#) nævner den – og dens indhold må derfor udledes af retspraksis, hvor de tre klassiske kumulative betingelser om væsentlighed, kendelighed og relevans går igen. Praksis viser et markant mønster: indsigelser om bristende forudsætninger afvises næsten altid, når forudsætningen ikke var aftalt som betingelse, ikke var drøftet mellem parterne, eller når svigtet skyldes løftegiverens egne forhold – mens de slår igennem, hvor forudsætningen var åbenbar og risikoen ikke med rimelighed kan placeres på løftegiveren, typisk i personforsikringens begunstigelseserklæringer og ved formuedispositioner mellem samlevende. I moderne praksis kanaliseres synspunkterne i vidt omfang gennem generalklausulen i [§ 36, stk. 2](#) om »senere indtrufne omstændigheder«.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** Forudsætningslæren er ulovbestemt og domstolsskabt; ingen bestemmelse i aftaleloven kodificerer den, og dens indhold skal derfor dokumenteres gennem retspraksis – ikke gennem lovforarbejder.
- 02** Læren opererer med tre kumulative betingelser – væsentlighed/kausaltitet, kendelighed og relevans (risikoafvejning) – og svigter blot én af dem, afvises indsigelsen uden nærmere prøvelse af de øvrige.
- 03** Kendelighedskravet fejler typisk, når forudsætningen aldrig har været drøftet mellem parterne før aftalens indgåelse; Sø- og Handelsretten afviste i P-0032-99 en forudsætningsindsigelse »allerede som følge heraf«.
- 04** En forudsætning, der ikke er gjort til en betingelse i aftalens tekst, bliver ikke til en betingelse, blot fordi den senere brister – Retten i Roskilde afviste kautionistens indsigelse i BS-31611/2022-ROS, fordi låneaftalerne ikke gjorde obligationsudstedelsen til et vilkår.
- 05** Relevanskravet fejler, når svigtet skyldes løftegiverens egne forhold; risikoen kan da ikke rimeligt placeres på løftemodtageren.

- 06** Bevisbyrden for, at der forelå en bestemmende og kendelig forudsætning, påhviler den part, der påberåber sig forudsætningens svigt.
- 07** I rene erhvervsforhold udvises betydelig tilbageholdenhed: klare risikofordelingsvilkår mellem professionelle parter opretholdes, jf. landsrettens dom i sag 9-2407/2012 om ansvarsfraskrivelse for indirekte tab.
- 08** Tilbageholdenheden i erhvervsforhold er ikke absolut – Højesteret tilsidesatte i U.2011.1587H et prisvilkår efter § 36, fordi den ene part havde positiv viden om en afgørende omstændighed og fortiede den ved kontraktindgåelsen.
- 09** Bristende forudsætninger kanaliseres i dag i vidt omfang gennem aftalelovens § 36, stk. 2, hvorefter der ved rimelighedsvurderingen tages hensyn til »senere indtrufne omstændigheder«.
- 10** Ved forbrugeraftaler er § 36, stk. 2, modificeret af § 38 c, stk. 2, så senere indtrufne omstændigheder ikke kan påberåbes til skade for forbrugeren; forarbejderne præciserer, at sådanne omstændigheder kun kan tages i betragtning, hvis en oprindeligt rimelig aftale efterfølgende er blevet urimelig.
- 11** Urigtige (oprindelige) forudsætninger håndteres oftere via § 33 om almindelig hæderlighed, mens bristede (efterfølgende) forudsætninger håndteres via § 36 – men parterne påberåber sig i praksis §§ 31, 33 og 36 side om side.
- 12** Aftalelovens § 39 fastlægger, at god tro som udgangspunkt bedømmes på det tidspunkt, hvor viljeserklæringen kom til modtagerens kundskab, men at senere erhvervet kundskab under særlige omstændigheder kan tillægges betydning, indtil erklæringen har virket bestemmende på handlemåden.
- 13** I personforsikring bortfalder en begunstigelseserklæring efter reglerne om bristede forudsætninger, når det samliv, der var forudsætningen for indsættelsen, er ophørt uden konkrete planer om genoptagelse.
- 14** Ved formuedispositioner mellem samlevende kan et indskud i den andens ejendom kræves tilbage efter forudsætningssynspunkter kombineret med berigelsesbetragtninger, når samlivet ophører kort efter dispositionen.
- 15** Højesteret ophævede i BS-27488/2022-HJR landsrettens § 36-regulering af pensionsomvalgene i FSP-komplekset og fastslog, at et tilsynsgodkendt omvalgsmateriale, der fulgte datidens branchepraksis, ikke gav grundlag for at tilsidesætte aftalerne.
- 16** Forudsætningslæren har en forvaltningsretlig parallel: en begunstigende forvaltningsakt kan som hovedregel ikke tilbagekaldes, blot fordi dens faktiske forudsætninger viser sig urigtige, medmindre adressaten selv har forårsaget vildfarelsen.

Forudsætningslæren som ulovbestemt korrektiv – og dens tre kumulative betingelser

§ 1

Forudsætningslæren er ikke lovfæstet. Aftaleloven indeholder ingen bestemmelse om bristende eller urigtige forudsætninger, og læren må derfor udledes af domstolenes praksis. At læren ikke desto mindre er anerkendt som en selvstændig indsigelse, fremgår direkte af myndighedernes egen vejledningspraksis. Familieretshusets [Bidragsvejledningen](#), punkt 6.4.4 opregner den således side om side med aftalelovens kodificerede ugyldighedsgrunde:

»Imidlertid er der grund til at være opmærksom på, at de almindelige aftaleretlige ugyldighedsregler og lignende også gælder aftaler om bidrag, der dermed f.eks. kan tilsidesættes på grund af manglende evne til at handle fornuftsmæssigt, jf. § 46 i værgemålsloven, tvang, jf. §§ 28 og 29 i aftaleloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 193 af 2. marts 2016, vildfarelse, jf. § 32 i aftaleloven, eller urigtige eller bristende forudsætninger.«

Vejledningen fortsætter umiddelbart efter med at henvise til, at aftalen »endvidere« kan ændres eller tilsidesættes efter [aftalelovens § 36](#). Sondringen er central for hele oversigten: forudsætningslæren er et *selvstændigt* grundlag, som i praksis ofte gøres gældende sammen med, men ikke identisk med, generalklausulen.

De tre betingelser, som praksis arbejder med, er kumulative:

- **Væsentlighed/kausaltet** – forudsætningen skal have været bestemmende for løftet; havde løftegiveren kendt det rette forhold, ville løftet ikke være afgivet, i hvert fald ikke på de vilkår.
- **Kendelighed** – det skal have været synbart for løftemodtageren, at forudsætningen var afgørende for løftegiveren.
- **Relevans** – det skal efter en retlig risikoafvejning være rimeligt at lade risikoen for forudsætningens svigt påhvile løftemodtageren.

Sø- og Handelsretten anvendte i [P-0032-99](#) præcis denne tredeling. Sagen angik en fratrædelsesaftale mellem en regnskabschef og hans tidligere arbejdsgivers konkursbo, hvor boet gjorde gældende, at det havde været en afgørende forudsætning for aftalen, at medarbejderens anciennitet var *optjent* og ikke blot *aftalt*. Medarbejderen anførte omvendt, at aftalen ikke kunne tilsidesættes efter forudsætningslæren, »idet hverken væsentlighed, kendelighed eller risikoafvejning taler herfor«. Retten gav ham medhold.

Bemærk, at praksis behandler forudsætningsindsigelsen som en selvstændig prøvelse, der foretages *ved siden af* prøvelsen efter [§ 30](#) (svig), [§ 33](#) og [§ 36](#). I P-0032-99 gennemgik skifteretten netop de fire grundlag hver for sig og forkastede dem alle.

LOV

[Aftaleloven § 30](#)[Aftaleloven § 32](#)[Aftaleloven § 33](#)[Aftaleloven § 36, stk. 1](#)

PRAKSIS

Sø- og Handelsretten · Sag om fratrædelsesgodtgørelse – Tilsidesættelse af aftale efter Aftaleloven og forudsætningslæren 11.08.2000

Kendelighedskravet: forudsætningen skal have været synbar for løftemodtageren

§ 2

Kendelighedskravet er den betingelse, der oftest bringer forudsætningsindsigelsen til fald, og domstolene knytter den tæt til, hvad parterne faktisk drøftede før aftalens indgåelse.

I [P-0032-99](#) var netop den manglende forhandling afgørende. Konkursboet gjorde gældende, at anciennitetens karakter var en bestemmende forudsætning, som medarbejderen burde have indset. Sø- og Handelsretten afviste dette med en formulering, der gør kendelighedskravet til en selvstændig og afskærende betingelse:

»Da der ikke forud for aftalens indgåelse fandt nogen forhandling sted mellem parterne vedrørende aftalens enkelte punkter, [...] findes det ikke bevist, at det var en bestemmende og kendelig forudsætning for aftalens indgåelse, at anmelderens anciennitet var optjent og ikke aftalt. Allerede som følge heraf har boet ikke noget grundlag for at påberåbe sig, at der foreligger bristende forudsætninger.«

Udtrykket »allerede som følge heraf« er værd at hæfte sig ved: retten fandt det unødvendigt at gå videre til relevansvurderingen, fordi kendelighedskravet ikke var opfyldt. Det er en gennemgående teknik i praksis – betingelserne prøves sekventielt, og prøvelsen standser ved den første, der ikke er opfyldt.

Modstykket ses i sager, hvor forudsætningen var åbenbar og direkte afspejlet i aftalens ordlyd. I

[BS-224/2017-HOL](#) var den begunstigede i en gruppelivsforsikring udtrykkeligt benævnt »samlever« i selve begunstigelseserklæringen. Retten i Holstebro udledte kendeligheden direkte af denne betegnelse:

»I begunstigelseserklæringen i livsforsikringen benævnes Part A som samlever, og det må derfor antages, at samlivet mellem parterne har været en forudsætning for hendes indsættelse som begunstiget.«

Også i [BS-8638/2018-ARH](#) knyttede Retten i Aarhus kendeligheden til, hvad modparten måtte have indset: »det må have stået sagsøgte klart, at sagsøgeren ikke havde nogen forventning om, at hun ville ophæve samlivet 5 måneder senere«.

Mønstret er dermed: jo mere forudsætningen er kommet til udtryk i aftalens tekst eller i den forudgående dialog, desto lettere opfyldes kendelighedskravet. Rene interne kalkuler hos den ene part opfylder det ikke.

LOV

[Aftaleloven § 36, stk. 2](#)

PRAKSIS

Sø- og Handelsretten · Sag om fratrædelsesgodtgørelse – Tilsidesættelse af aftale efter Aftaleloven og forudsætningslæren 11.08.2000

Byretten · Sag om bristede forudsætninger ved samlivsophør og tilbagebetaling af lån 29.07.2021

Byretten · Afgørelse om bortfald af begunstige i gruppelivsforsikring på grund af bristede forudsætninger 03.10.2017

§ 3 Relevanskravet og risikofordelingen: hvem bærer risikoen for svigtet

Relevanskravet er lærens egentlige retspolitiske kerne. Selv en væsentlig og kendelig forudsætning fører ikke til bortfald, hvis risikoen for svigtet efter en samlet afvejning bør bæres af løftegiveren selv.

Den klareste illustration er Retten i Roskildes dom i [BS-31611/2022-ROS](#). Fjorten investorer havde ydet et bridgelån på 15 mio. SEK til et selskab, og selskabets ejer havde kautioneret personligt som selvskyldner. Lånet skulle refinansieres ved en obligationsudstedelse på 35 mio. kr., som imidlertid strandede. Kautionisten gjorde gældende, at forudsætningerne for hans kaution derved var bristet.

Retten afviste indsigelsen ud fra to selvstændige argumenter, der begge hører hjemme i relevansvurderingen:

1. **Forudsætningen var ikke aftalt som betingelse.** Låneaftalerne indeholdt ingen bestemmelse om, at en succesfuld obligationsudstedelse var en betingelse for tilbagebetalingen.

2. **Svigtet skyldtes kautionistens egne forhold.** Obligationsudstedelsen mislykkedes, fordi en due diligence afslørede, at kautionisten var idømt konkurskarantæne, og at hans koncern var mødt med et betydeligt skattekrav.

Dommen er instruktiv, fordi den viser, at relevansprøvelsen ikke er en abstrakt rimelighedsvurdering, men en konkret undersøgelse af, i hvis sfære svigtets årsag ligger. Når årsagen ligger hos løftegiveren selv, er der ikke tale om en risiko, som med rimelighed kan overvæltet på løftemodtageren.

Samme sag illustrerer i øvrigt, at et *aftalt* vilkår ikke nødvendigvis får den virkning, det efter sin ordlyd tilsiger. Kautionserklæringens pkt. 2.4 bestemte, at kautionistens ansvar bortfaldt, hvis kreditorerne ikke underrettede ham inden 30 hverdage efter misligholdelsen. Retten fastslog, at kautionen ikke var kaldt rettidigt, men fandt ham alligevel bundet:

»På baggrund af, at sagsøgte, der var ejer af debitor, selv var involveret i hele forløbet, herunder i forhandlingerne om forlængelse af lånet, og dermed var vidende om misligholdelsen fra begyndelsen, og da hans stilling som kautionist under disse omstændigheder ikke ses at være blevet forringet som følge af, at sagsøgerne ikke rettidigt har kaldt kautionen, kan den manglende overholdelse af kautionserklæringens pkt. 2.4 ikke føre til, at sagsøgte ikke skulle være bundet af sin kautionserklæring.«

Den bagvedliggende tankegang – at en formel svigt kun får virkning, hvis den reelt har forringet den beskyttede parts stilling – er den samme risikoafvejning, som bærer relevanskravet.

I [BS-39888/2021-LYN](#) og ankesagen [BS-18842/2023-OLR](#) blev en aftale om 3,6 mio. kr. i findeløn for en stjålet sølvsamling angrebet under påberåbelse af svig, bristende forudsætninger, [§ 33](#) og [§ 36](#). Østre Landsret fandt, at appellanten »hverken havde godtgjort svig, bristende forudsætninger, strid mod almindelig hæderlighed eller lov og ærbarhed«, og stadfæstede byrettens dom om, at aftalen var gyldig. Sagen viser, at en efterfølgende utilfredshed med aftalens økonomiske resultat ikke i sig selv gør en forudsætning relevant.

LOV	Aftaleloven § 33	Aftaleloven § 36, stk. 1	
PRAKSIS	Landsretten · Sag om gyldighed af aftale om betaling for fremskaffelse af stjålet sølv		09.02.2024
	Byretten · Kautionist dømt til at betale trods forsinket påkrav, da han som ejer af skyldnerselskabet var vidende om misligholdelsen		30.10.2023
	Byretten · Afgørelse om gyldighed af aftale om findeløn for stjålne sølvgenstande		30.03.2023

§ 4 Urigtige contra bristede forudsætninger – og kundskabstidspunktet efter § 39

Sondringen mellem *urigtige* (oprindeligt fejlagtige) og *bristede* (efterfølgende svigtende) forudsætninger har både en retskildemæssig og en tidsmæssig dimension.

Urigtige forudsætninger ligger nær ved [aftalelovens § 33](#), hvorefter en løftemodtager ikke kan påberåbe sig en erklæring, når det »på grund af omstændigheder, som forelå, da erklæringen kom til hans kundskab, og hvorom han må antages at have været vidende«, ville stride mod almindelig hæderlighed at gøre den gældende. Bestemmelsen fanger netop den situation, hvor løftemodtageren *ved* aftalens indgåelse kender den omstændighed, der gør løftegiverens forudsætning urigtig.

Et rendyrket eksempel er Finansielle Ankenævns kendelse i [231/2009](#). En sparekasse havde i januar 2009 tilbudt at frigive tidligere opsagt garantikapital. Kunden valgte den 5. februar 2009 kun at få 20.000 kr. af 59.000 kr. udbetalt – men sparekassen havde allerede *dagen før*, den 4. februar, internt besluttet igen at lukke for udbetalinger. Nævnet fandt, at det stred mod almindelig hæderlighed at binde kunden til valget, jf. [§ 33](#), fordi banken på tidspunktet for hans valg vidste, at han ikke længere kunne få pengene ud, hvis han ombestemte sig. Kundens forudsætning var med andre ord urigtig allerede ved dispositionen – og modparten kendte til det.

Bristede forudsætninger – hvor forudsætningen først svigter efter aftalen – hører derimod naturligt hjemme under [§ 36, stk. 2](#), som udtrykkeligt anviser, at der ved rimelighedsvurderingen skal tages hensyn til »senere indtrufne omstændigheder«.

[Aftalelovens § 39](#) leverer den tidsmæssige skæring mellem de to kategorier. Bestemmelsen fastslår, at hvor en viljeserklærings forbindende kraft afhænger af modtagerens gode tro, ses der på, »hvad han indså eller burde indse på det tidspunkt, da viljeserklæringen blev ham bekendt« – men tilføjer, at der »under særlige omstændigheder også [kan] tages hensyn til den kundskab, han har fået eller burde have fået efter det nævnte tidspunkt, men forinden viljeserklæringen har virket bestemmende på hans handlemåde«. [§ 39](#) er dermed den bestemmelse, der gør det muligt at inddrage kundskab, som er opnået i mellemrummet mellem erklæringens modtagelse og indretningen efter den.

At [§ 39](#) har praktisk betydning i forudsætningsnære sager, ses i Ankenævnet for Forsikrings kendelse i sag [94286](#). Nævnet afgjorde et krav om tilbagebetaling af en fejludbetalt forsikringserstatning »med henvisning til principperne i [aftaleloven § 32](#) og [aftaleloven § 39](#)« og lagde vægt på, at modtageren ikke kunne have været i god tro, og at han ikke havde »nået at indrette sig på at skulle beholde« beløbet. Indretningssynspunktet – som [§ 39](#) selv formulerer som kravet om, at erklæringen skal have »virket bestemmende på hans handlemåde« – er dermed den fælles nøgle til både forudsætningslæren og de tilgrænsende tilbagesøgningsregler.

LOV	Aftaleloven § 32, stk. 1	Aftaleloven § 33	Aftaleloven § 36, stk. 2	Aftaleloven § 39
PRAKSIS	Ankenævnet for Forsikring · Tvistsag om tilbagebetaling af fejlagtigt udbetalt erstatning under ejerskifteforsikring 15.04.2020 Det finansielle ankenævn · Krav på fuld udbetaling af opsagt garantikapital efter bankens genåbning og efterfølgende lukning 09.10.2012			

Kanaliseringsen gennem [aftalelovens § 36](#) og generalklausulens forarbejder

[Aftalelovens § 36](#) blev indsat ved **lov af 12. juni 1975 om ændring af borgerlig straffelov, aftaleloven m.v.** med ikrafttræden 1. juli 1975, og den er den eneste ændring af bestemmelsen i lovhistorikken. Bestemmelsen lyder:

»Stk. 1. En aftale kan ændres eller tilsidesættes helt eller delvis, hvis det vil være urimeligt eller i strid med redelig handlemåde at gøre den gældende. Det samme gælder andre retshandler.
 Stk. 2. Ved afgørelsen efter stk. 1 tages hensyn til forholdene ved aftalens indgåelse, aftalens indhold og senere indtrufne omstændigheder.«

Det er formuleringen »senere indtrufne omstændigheder« i stk. 2, der har gjort § 36 til den moderne kanal for bristende forudsætninger. Forarbejderne til bestemmelsen er sparsomme; den paragrafspecifikke bemærkning nøjes med at henvise videre:

»Forslaget til § 36 bygger som nævnt på redegørelsen fra justitsministeriets sagkyndige vedrørende formuerettens generalklausuler, professor, dr. jur. Stig Jørgensen. Med hensyn til adgangen til efter gældende ret helt eller delvis at tilsidesætte aftaler henvises til redegørelsens kapitel 2.«

De [almindelige bemærkninger til lovforslaget](#) placerer § 36 i en bredere sammenhæng: bestemmelsen blev fremsat som del af en samlet pakke mod »skadelig økonomisk virksomhed«, sammen med en udvidelse af ågerbestemmelsen i [§ 31](#) og de tilsvarende ændringer i straffeloven, og den byggede på en foreløbig redegørelse af 8. marts 1974 fra justitsministeriets sagkyndige vedrørende formuerettens generalklausuler. Samtidig blev den hidtidige § 37 ophævet som overflødiggjort af den nye generelle bestemmelse.

Rækkevidden af § 36 er senere blevet præciseret i forarbejderne til **lov nr. 2158 af 27. november 2021**, som indsatte et nyt stk. 2 i [§ 38 c](#). Her beskriver lovgiver § 36's særkende ved kontrast:

»Dette står i modsætning til aftalelovens § 36, hvorefter domstolene efter et frit skøn også kan ændre eller tilsidesætte andre vilkår i aftalen, således at det samlede resultat bliver afbalanceret, jf. Folketingstidende 1994-95, tillæg A, s. 340.«

Denne adgang til at *ændre* aftalen – og ikke blot lade den bortfalde – blev indført ved **lov nr. 1098 af 21. december 1994** og er præcis det, forudsætningslæren har brug for: en bristet forudsætning fører sjældent til, at hele aftalen skal falde, men ofte til at ét vilkår skal justeres.

De samme forarbejder indeholder den mest præcise formulering af, hvornår senere indtrufne omstændigheder overhovedet kan tillægges vægt:

»Senere indtrufne omstændigheder kan dog kun tages i betragtning, hvis en aftale, der oprindeligt var rimelig, efterfølgende er blevet urimelig for forbrugeren eller den erhvervsdrivende, jf. Folketingstidende 1994-95, tillæg A, s. 341.«

Aktualitet: [§ 38 c](#) er endnu ikke konsolideret i den seneste lovbekendtgørelse. Det nye stk. 2, indsat ved **lov nr. 2158 af 27. november 2021** med ikrafttræden 28. maj 2022, bestemmer, at et urimeligt forbrugeraftalevilkår, der ikke har været individuelt forhandlet, skal tilsidesættes *helt* og ikke blot ændres eller tilsidesættes delvis. Ændringen udspringer af EU-Domstolens praksis om direktivet om urimelige kontraktvilkår (93/13/EØF), hvorefter national ret ikke må »redde« urimelige standardvilkår ved at revidere dem. For forbrugeraftaler er den fleksible ændringsadgang efter § 36 dermed indskrænket – hvilket omvendt understreger, at den fulde § 36-værktøjskasse fortsat er intakt uden for forbrugerforhold.

At § 36 og forudsætningslæren i praksis smelter sammen, ses i vejledningspraksis. [Vejledning om sommerhuse på fremmed grund, punkt 2.1](#) beskriver § 36's anvendelsesområde med et udpræget forudsætningsvokabular: bestemmelsen kan »f.eks. tænkes at få betydning i den situation, hvor der har været en væsentlig uligevægt i styrkeforholdet mellem udlejeren og lejeren, herunder at parternes forhandlings- og økonomiske forudsætninger har medført en urimelig aftale«.

Erhvervsforhold: tilbageholdenhed over for risikofordelingsvilkår mellem professionelle

Praksis udviser markant tilbageholdenhed, når en professionel part forsøger at frigøre sig fra en risikofordeling, som han selv har accepteret. Erhvervskontrakter *er* risikofordeling, og forudsætningslæren må ikke blive et instrument til efterfølgende at rulle en dårlig handel tilbage.

Landsretten formulerede standarden klart i [9-2407/2012](#). En køber af specialmaskiner søgte at få tilsidesat en standardklausul, der begrænsede sælgers ansvar til direkte tab. Retten opretholdt klausulen:

»I betragtning af parternes erhvervsforhold og den klare aftale om begrænsning af indirekte tab, findes der ikke grundlag for at tilsidesætte klausulen i henhold til [Aftaleloven § 36](#).«

Retten lagde vægt på, at parterne handlede »som erhvervsdrivende på lige fod«, og at klausuler om fraskrivelse af indirekte tab udgør standardpraksis i maskinbranchen »for at fordele risikoen for produktionsnedbrud«. Køberen fik alene dækket de direkte udbedringsomkostninger på 350.000 kr., mens kravet på 850.000 kr. i driftstab faldt bort.

Samme linje findes i [BS-24164/2023-OLR](#), hvor Østre Landsret afviste en enkeltmandsvirksomheds forsøg på at få to finansielle leasingaftaler omkvalificeret til leje-/låneaftaler og få misligholdelsesvilkårene tilsidesat efter [§ 36](#). Aftalerne var gyldige leasingaftaler, og ophævelsen var berettiget.

Tilbageholdenheden er imidlertid **ikke absolut**. Højesteret tilsidesatte i [U.2011.1587H](#) et prisvilkår mellem professionelle parter i en løbende leveringsaftale om smågrise. Vilkåret bestemte, at prisen skulle beregnes efter noteringer for grise med den *højeste* sundhedsstatus, uanset de leverede dyrs faktiske status. Højesteret lagde vægt på tre forhold: at vilkåret betød, at mellemhandlerens fortjeneste steg proportionalt med, hvor meget sundhedsstatus faldt; at det ikke var branchens sædvane at købe til lav konventionel pris og sælge til høj SPF-pris; og at mellemhandleren havde positiv viden om den lavere status uden at oplyse aftageren herom ved kontraktindgåelsen.

»På denne baggrund tilsidesætter Højesteret aftalens § 6 i medfør af [Aftalelovens § 36](#), således at prisen ved hver levering skal fastsættes efter den i SPF-Sundhedsstyringen registrerede sundhedsstatus for de leverede grise.«

Dommen viser, at det ikke er *erhvervsforholdet* som sådan, men *symmetrien i parternes viden*, der bærer tilbageholdenheden. Hvor den ene part har fortiet en omstændighed, der er afgørende for modpartens kalkule, træder [§ 36](#) til – og resultatet ligger tæt op ad, hvad en klassisk forudsætningsvurdering ville nå frem til.

Et tredje eksempel på gennemslag er Højesterets dom i [Sag 109/2011](#), også gengivet under [BS-109/2011-HJR](#). En fagforening havde leaset en farveprinter på vilkår, hvor der bestod et ekstremt misforhold mellem den leasede genstands værdi og de aftalte ydelser, og hvor en mellemmand havde anvendt ulovlige salgsmetoder. Højesteret fandt det urimeligt at opretholde aftalen efter sit fulde indhold og halverede leasingtagerens forpligtelser. Igen er det ikke risikofordelingen som sådan, men den kvalificerede skævhed i tilblivelsen og indholdet, der udløser indgrebet.

LOV

[Aftaleloven § 36, stk. 1](#)

PRAKSIS

Højesteret · Nedsættelse af leasingydelser efter aftalelovens § 36 grundet ekstremt misforhold mellem ydelse og værdi 12.04.2013

Højesteret · Prisregulering og tilsidesættelse af kontraktvilkår efter [Aftalelovens § 36]/(loven/aftaleloven/36) i sag om svineeksport	21.11.2011
Landsretten · Landsret stadfæster krav mod sagsøgte for misligholdelse af leasingaftaler og afviser tilsidesættelse efter Aftaleloven	21.02.2025
Landsretten · Erstatningskrav for Mangelfuld Maskinleverance og Tilsidesættelse af Standardkontraktvilkår	16.03.2012

FSP/AP Pension-komplekset: fra landsrettens § 36-regulering til

§ 7 Højesterets frifindelse

Ingen sagskompleks illustrerer bedre, hvor følsomt relevanskriteriet er, end pensionsomvalgssagerne mod AP Pension. Komplekset omfattede 176 sager, hvoraf ni blev udvalgt som prøvesager.

Baggrunden var, at FSP Pension i foråret 2011 tilbød sine medlemmer at skifte fra et garanteret gennemsnitsrenteprodukt til et markedsrenteprodukt uden ydelsesgaranti. Medlemmerne blev udførligt oplyst om, at ydelsesgarantien faldt bort, og at de overtog investeringsrisikoen – men **ikke** om, at de samtidig overtog risikoen for ændrede levetidsforudsætninger. Da levetiderne efterfølgende steg mere end forventet, blev ydelserne nedsat.

Østre Landsret gav i [BS-57519/2019-OLR](#) medlemmerne delvist medhold. Retten fandt, at pensionskassen havde tilsidesat god skik, men afviste udtrykkeligt ugyldighed efter [§ 33](#), fordi det ikke var bevist, at selskabet bevidst havde tilbageholdt oplysningerne. I stedet anvendte landsretten [§ 36](#) sammenholdt med [§ 38 c, stk. 1](#) og tilsidesatte aftalerne *delvist*:

»Efter en samlet vurdering af de ovennævnte forhold og sagens omstændigheder i øvrigt finder landsretten herefter, at det må anses for urimeligt, jf. aftalelovens § 36 og § 38 c, stk. 1, 1. pkt., at sagsøgerne skal bære risikoen for levetidsforudsætningerne.«

Landsretten valgte bevidst en delvis tilsidesættelse frem for fuld tilbageførsel, fordi en fuldstændig tilsidesættelse ville lade medlemmerne slippe for den investeringsrisiko, de bevidst og på oplyst grundlag havde overtaget – og dermed åbne for spekulation i markedsudviklingen. Seks af de ni sagsøgere blev tilkendt kompensation svarende til forskellen mellem deres faktiske udbetalinger og et hypotetisk »hybridprodukt« uden levetidsrisiko.

Højesteret ophævede denne dom. I [BS-27488/2022-HJR](#) af 7. december 2023 blev AP Pension frifundet i alle ni prøvesager. Højesteret lagde afgørende vægt på:

- at omvalgsmaterialet klart oplyste, at ydelsesgarantien faldt bort, og at fremtidige ydelser ville afhænge af afkastet,
- at det i 2011 **ikke var sædvanligt i branchen** at informere specifikt om levetidsrisikoen, og at pensionskassens vurdering af, at risikoen var begrænset og ville blive opvejet af højere afkast, ikke var uforsvarlig,
- at Finanstilsynet i 2011 godkendte materialet uden at kræve yderligere oplysninger om levetid, og
- at medlemmerne blev kompensatorisk stillet rimeligt for at opgive garantierne efter sædvanlige aktuarmæssige principper.

»På denne baggrund finder Højesteret, at omvalgsmaterialet ikke giver grundlag for at tilsidesætte omvalget i 2011 som helt eller delvist ugyldigt. Der er heller ikke i øvrigt et grundlag for at tilsidesætte omvalget eller for at fastslå, at FSP Pension ved omvalget har pådraget sig et rådgivningsansvar.«

Dommen er af principiel betydning for forudsætningslæren af to grunde. For det første fastslår den, at **relevansvurderingen skal foretages ex ante** – ud fra den branchepraksis og den risikoopfattelse, der var gældende ved aftalens indgåelse, ikke ud fra den efterfølgende viden. For det andet tillægger den **tilsynsmyndighedens godkendelse** betydelig vægt: når Finanstilsynet har gennemgået og godkendt informationsmaterialet, er det vanskeligt efterfølgende at hævde, at en ikke-omtalt risiko udgjorde en kendelig og relevant forudsætning for den anden part.

Kravet om, at væsentlige forudsætninger for finansiell rådgivning skal fastholdes skriftligt, følger i øvrigt af [bekendtgørelse om god skik for finansielle virksomheder § 6](#): »Er der i forbindelse med aftalens indgåelse ydet individuel rådgivning, skal væsentlige forudsætninger for rådgivningen nedfældes i aftalen eller fremgå af bilag til aftalen«. Bestemmelsen er en praktisk anvisning på, hvordan kendelighedskravet kan sikres på forhånd i finansielle aftaleforhold.

LOV	Aftaleloven § 33	Aftaleloven § 36, stk. 1	Aftaleloven § 38c, stk. 1
PRAKSIS	Højesteret · Højesteret frifinder AP Pension i sag om omvalg til markedsrente og oplysning om levetidsrisiko		07.12.2023
	Landsretten · Sag om pensionsomvalg og manglende oplysning om levetidsrisiko		05.07.2022

§ 8 Personforsikring: begunstigelseserklæringer og bristede samlivsforudsætninger

Det klareste og mest konsistente anvendelsesområde for forudsætningslæren i moderne dansk praksis er begunstigelseserklæringer i livs- og gruppelivsforsikringer.

I [BS-224/2017-HOL](#) havde afdøde i 2011 indsat sin samlever som begunstiget i en gruppelivsforsikring tegnet i forbindelse med parternes fælles køb af en ejendom. Samlivet ophørte i 2014, da den begunstigede flyttede, men parterne bevarede kontakt og ejede fortsat huset i fællesskab. Afdøde begik selvmord i 2016.

Retten i Holstebro traf to selvstændige afgørelser af betydning:

- Fristbestemmelsen i forsikringsaftaleloven finder ikke anvendelse.** Den begunstigede påstod sagen afvist under henvisning til søgsmålsfristen på ét år i [forsikringsaftaleloven § 104, stk. 4](#). Retten afviste dette, fordi fristbestemmelsen knytter sig til spørgsmålet om, hvorvidt en begunstigelse er *urimelig* efter [§ 104, stk. 1](#), hvorimod sagen angik, om begunstigelsen var *bortfaldet som følge af bristede forudsætninger*. Sondringen har betydelig praktisk rækkevidde: en forudsætningsindsigelse er ikke undergivet den særlige rimelighedsprøvelses frister.
- Begunstigelsen var bortfaldet.** Retten udledte forudsætningen af erklæringens ordlyd (»samlever«) og fandt det ikke godtgjort, at parterne havde konkrete planer om at genoptage samlivet:

»Retten finder ikke, at Part A har godtgjort, at parterne havde konkrete planer om en genoptagelse af samlivet, eller at der i øvrigt er holdepunkter for at antage, at Faderen havde ønske om, at hun skulle modtage en netto sum fra PFA.«

»Som følge heraf finder retten, at den indsatte begunstigelseserklæring til fordel for Part A er bortfaldet efter reglerne om bristede forudsætninger.«

Den begunstigede blev dømt til at tilbagebetale 229.416,86 kr. til afdødes børn.

Bevisbyrden er dermed pålagt den begunstigede: når samlivet – den udtrykte forudsætning – er ophørt, må hun godtgøre, at forudsætningen alligevel ikke var bærende, eller at forsikringstageren fastholdt sin vilje.

Ankenævnet for Forsikring har behandlet samme problemstilling i [sag 90712](#), hvor en navngiven begunstiget krævede udbetaling af 494.100 kr., mens afdødes særbørn gjorde indsigelse under henvisning til, at samlivet var ophævet ved dødsfaldet. Nævnet pålagde selskabet selv at afgøre, hvem der var begunstiget, med mulighed for at fastsætte en frist for retssagsanlæg – en fremgangsmåde, nævnet uddybede i den parallelle [sag 90713](#). Selskabet kan altså ikke blot stille udbetalingen i bero, når en forudsætningsindsigelse rejses.

En beslægtet, men retligt forskellig problemstilling ses i [sag 103462](#), hvor en manuelt indsat begunstigelse ikke fulgte med ved en kollektiv flytning af forsikringen til et nyt selskab, så standardklausulen »nærmeste pårørende« trådte i stedet. Her er der ikke tale om en bristet forudsætning, men om at det retlige grundlag for begunstigelsen ophørte – en påmindelse om, at forudsætningsindsigelsen skal holdes adskilt fra rene fortolknings- og gyldighedsspørgsmål.

LOV [Forsikringsaftaleloven § 104, stk. 1, 4](#)

PRAKSIS	Byretten · Afgørelse om bortfald af begunstigelse i gruppelivsforsikring på grund af bristede forudsætninger	03.10.2017
	Ankenævnet for Forsikring · Tvist om udbetaling af livsforsikring ved selskabsskifte og bortfald af tidligere begunstigelseserklæring	03.12.2025
	Ankenævnet for Forsikring · Afgørelse vedrørende udbetaling af gruppelivsforsikring til navngiven begunstiget efter samlivsophævelse	21.02.2018

§ 9 Samlivsophør og formuedispositioner mellem private

Den anden gruppe, hvor forudsætningslæren rent faktisk fører til bortfald, er formuedispositioner mellem samlevende, hvor samlivet ophører kort tid efter dispositionen.

Ledeafgørelsen er Retten i Aarhus' dom i [BS-8638/2018-ARH](#). Parterne havde levet sammen siden ca. 1998 i kvindens eneejede ejendom med adskilt økonomi. I 2012/2013 optog de i fællesskab et realkreditlån på 250.000 kr. til et solcelleanlæg på ejendommen. Den 26. januar 2016 indfrie de manden restgælden på 149.407,99 kr. med midler fra en selv pensioneringskonto – uden gældsbevis og uden aftale om tilbagebetaling. Fem måneder senere ophævede kvinden samlivet.

Retten kombinerede forudsætningssynspunktet med en berigelsesbetragtning:

»Der foreligger ingen aftale omkring sagsøgerens indfrielse af lånet i januar 2016, og det må have stået sagsøgte klart, at sagsøgeren ikke havde nogen forventning om, at hun ville ophæve samlivet 5 måneder senere. Der foreligger derfor bristede forudsætninger for sagsøgerens betaling af lånet.«

»Sagsøgte har ved betalingen opnået en ugrundet berigelse, da ejendommen har opnået en værdistigning, ligesom gælden er nedskrevet.«

At parterne hæftede solidarisk for lånet ændrede ikke resultatet, henset til den berigelse, ejeren havde opnået. Manden fik hele beløbet tilbage med procesrente.

Dommen viser to karakteristiske træk ved denne sagstype:

- **Den tidsmæssige nærhed** mellem dispositionen og samlivsophøret er central for kendeligheden. Fem måneder er kort nok til, at modparten »måtte have indset«, at dispositionen hvilede på en forudsætning om fortsat samliv.
- **Berigelsen** leverer relevanskriteriets indhold: risikoen for forudsætningens svigt kan ikke rimeligt bæres af den, der har betalt, når modparten sidder tilbage med den varige værdiforøgelse.

Sagstypen er dog langt fra en automatik. I [BS-11788/2023-ESB](#) frifandt Retten i Esbjerg for et krav om tilbagebetaling af 372.000 kr., fordi der ikke forelå skriftlig dokumentation for lån, og fordi beløbene vedrørte aktiver, begge parter havde nytte af. Og i [BS-21210/2022-ESB](#) – stadfæstet i [BS-49673/2023-VLR](#) – blev et krav om forlods dækning af 1.221.345,17 kr. i ombygningsudgifter afvist, fordi parternes samejeoverenskomst udtrykkeligt krævede et skriftligt tillæg for skævdeling, og et sådant aldrig blev udarbejdet. Landsretten tilføjede, at kravet under alle omstændigheder var forældet. Har parterne selv reguleret spørgsmålet i en skriftlig aftale, kan forudsætningslæren ikke bruges til at komme uden om den regulering.

Sondringen mellem gave og lån afgøres i denne sagstype ofte på bevismæssigt grundlag snarere end på forudsætningssynspunkter, og resultaterne kan svinge mellem instanserne. I [BS-46530/2023-HJO](#) fandt Retten i Hjørring, at en overførsel på 193.000 kr. til indfrielse af kærestens billån var en julegave – og bemærkede netop, at kravet om tilbagebetaling først blev rejst efter bruddet »med henvisning til de ændrede fælles forudsætninger«. Vestre Landsret nåede i [BS-35583/2024-VLR](#) det modsatte resultat, fordi modtageren ikke havde bevist, at der var tale om en gave.

Også på ægtepagtsområdet kan forudsætningsbrist slå igennem – men her kanaliseret gennem [§ 36](#). I [BS-2403/2008-VLR](#) var en ægtepagt oprettet efter advokatrådgivning, der forudsatte en bestemt formuefordeling (manden ville udtage 1,5-2 mio. kr., hustruen 600.000 kr. plus pension). Det viste sig, at mandens reelle nettoformue væsentligt oversteg dette. Vestre Landsret stadfæstede tilsidesættelsen:

»Herefter – og i øvrigt af de grunde, som byretten har anført – tiltræder landsretten, at det vil være urimeligt at gøre ægtepagten gældende, og at ægtepagten derfor tilsidesættes i sin helhed i medfør af [Aftaleloven § 36](#).«

Er man på ægtepagtsområdet, gælder i øvrigt særlige regler, som er behandlet under [ægtepagter](#). Om bidragsaftaler bemærker [Bidragsvejledningen, punkt 7.3.2](#), at »ovenstående generelle betragtninger om aftalers bindende virkning, bevisbyrde, fortolkning og udfyldning af aftaler, tilsidesættelse og forudsætninger under punkt 6.4. gælder også i forhold til aftaler om ægtefællebidrag«.

LOV [Aftaleloven § 36, stk. 1](#)

PRAKSIS	Landsretten · Vestre Landsret omstøder byretsdom: Pengeoverførsel på 193.000 kr. mellem kærester anset for lån, ikke gave	25.04.2025
	Landsretten · Krav om betaling for ombygning af fælles ejendom afvist på grund af forældelse og manglende aftale	11.03.2025
	Landsretten · Landsretten stadfæster byrettens dom om tilsidesættelse af ægtepagt	19.05.2009
	Byretten · Dom om tilbagebetaling af 193.000 kr. efter samlivsophør: Lån eller julegave?	01.07.2024
	Byretten · Krav om tilbagebetaling af 372.000 kr. efter samlivsophør afvist: Manglende bevis for låneaftaler	30.05.2024

Byretten · Dom om ligedeling af provenu ved hussalg efter samlivsophævelse trods krav om skævdeling grundet renoveringsudgifter 20.09.2023

Byretten · Sag om bristede forudsætninger ved samlivsophør og tilbagebetaling af lån 29.07.2021

§ 10 Kaution og kreditaftaler: forudsætning eller betingelse?

Kautionsområdet er det sted, hvor forudsætningsindsigelser rejses hyppigst – og hvor de afvises mest konsekvent. Kautionisten har typisk stillet sikkerhed ud fra en forventning om et bestemt forløb, og når forløbet skrider, ligger indsigelsen lige for.

Den bærende sondring er mellem en **forudsætning** og en **betingelse**. Retten i Roskilde formulerede den skarpt i [BS-31611/2022-ROS](#): låneaftalerne indeholdt ingen bestemmelse om, at en succesfuld obligationsudstedelse var en betingelse for tilbagebetalingen, og der var derfor »ikke grundlag for at statuere bristede forudsætninger«. En forventning, som parterne kunne have skrevet ind i aftalen som en betingelse, men ikke gjorde, bliver ikke til en betingelse ved efterfølgende svigt.

Det er ligeledes karakteristisk, at kautionister påberåber sig [§§ 31, 33 og 36](#) side om side med forudsætningssynspunkter. I [BS-20565/2020-LYN](#) gjorde en selvskyldnerkautionist over for DLR Kredit gældende, at kravet var forældet, og at kautionen var ugyldig efter alle tre bestemmelser; Retten i Lyngby fandt kautionen gyldig og forældelsesfristen først startet ved tvangsauktionen i 2010. I [BS-20392/2021-HRS](#) – om kaution for købesummen ved salg af en mobil bar bygget på en veteranbrandbil – påberåbtes ligeledes [§ 36, stk. 1](#) uden held; retten fandt, at kautionisten stiltiende havde accepteret pantets tiltrædelse og ikke havde godtgjort, at selskabet havde højere værdi end det realiserede provenu.

Mønstret er også synligt uden for kautionsforhold. I [BS-13892/2023-OLR](#) – om, hvorvidt overførsler på 11 mio. kr. var et anfordringslån eller betaling efter en samarbejdsaftale – påberåbte appellantens sig, at selskabets repræsentant befandt sig i en dyb personlig krise. Østre Landsret lagde efter en grafologisk skønserklæring til grund, at aftalen var gyldigt indgået, og at der ikke forelå ugyldighed efter [§ 31](#), [§ 33](#) eller [§ 36](#).

En beslægtet problemstilling – en forventning om et bestemt økonomisk forløb, der ikke er nedfældet i aftalen – ses i [BS-33331/2020-OLR](#). En kontohaver havde i 1971 som 18-årig indgået aftale om pristalsreguleret alderdomsopsparing og gik ud fra, at udbetalingen ville løbe i hele den 10-årige periode. Da det lave renteniveau ville halvere perioden, anlagde han sag. Østre Landsret frifandt banken, fordi hverken lovgivningen eller aftalen gav kontohaveren krav på en bestemt udbetalingsperiode, og fordi banken havde forrentet kontoen i overensstemmelse med aftalens vilkår om »bankens højeste indlånsrente«. Forventningen var reel og formentlig væsentlig – men den var hverken kendeligt gjort til aftalegrundlag eller relevant i risikofordelingsmæssig forstand.

For de særlige regler om kautionsforpligtelsens gyldighed, hæftelse og regres henvises til [kaution-gyldighed-hæftelse-regres](#).

LOV	Aftaleloven § 31, stk. 1	Aftaleloven § 33	Aftaleloven § 36, stk. 1
PRAKSIS	Landsretten · Sag om betaling for rådgivning vs. lån 05.07.2024 Landsretten · Sag om fortolkning af aftale om pristalsreguleret alderdomsopsparing 07.11.2022 Byretten · Kautionist dømt til at betale trods forsinket påkrav, da han som ejer af skyldnerselskabet var vidende om misligholdelsen 30.10.2023		

Byretten · Dom om hæftelse for selvskyldnerkaution ved salg af mobil bar baseret på en veteranbrandbil	10.08.2022
Byretten · Sag om selvskyldnerkaution: Forældelse og gyldighed af kautionserklæring	16.02.2022

Ansættelses- og erhvervsaftaler: forudsætning om fortsat ansættelse og præceptiv beskyttelse

§ 11

På ansættelsesområdet møder forudsætningslæren en særlig modstand: dele af aftalefriheden er præceptivt begrænset, og en arbejdsgivers forudsætning kan derfor være retligt irrelevant, uanset hvor kendelig den var.

I [BS-21468/2024-VLR](#) havde parterne udtrykkeligt aftalt, at en bonus på 150.000 kr. var betinget af, at medarbejderen ikke havde opsagt sin stilling på forfaldstidspunktet. Forudsætningen om fortsat ansættelse var altså både væsentlig, kendelig og *nedfældet som en betingelse*. Alligevel tilsidesatte Vestre Landsret vilkåret, fordi bonusordningen havde karakter af vederlag for udført arbejde og dermed var omfattet af [funktionærlovens § 17 a, stk. 1](#), jf. [§ 21](#), hvorefter vederlæggelsen ikke kan betinges af fortsat ansættelse. Modsat nåede Retten i Sønderborg i førsteinstanssagen [BS-45020/2023-SON](#) frem til frifindelse.

Pointen er principiel: hvor lovgiver har fordelt risikoen præceptivt, er der ikke plads til en aftalt eller forudsat risikofordeling – og heller ikke til forudsætningslæren.

I [BS-15870/2024-VLR](#) tilsidesatte Vestre Landsret et vilkår i et ansættelsesbevis fra 2021 efter [aftalelovens § 36, stk. 1](#), hvorefter en serviceoverenskomst ikke skulle finde anvendelse – efter at de tidligere beviser havde omtalt overenskomstens vilkår som »vejledende«. Sagen viser generalklausulens anvendelse på ensidigt ændrede aftaleforudsætninger i et løbende ansættelsesforhold.

Omvendt er det væsentligt at holde fast i, at [P-0032-99](#) også afviste § 36-indsigelsen – og gjorde det med en begrundelse, der er værd at citere, fordi den præciserer generalklausulens beskyttelsesretning:

»Tværtimod må boet ved kurator, der efter det oplyste har specialiseret sig i bobehandling og ansættelsesret, betragtes som den sagkyndigt stærke kontraktspart og samtidig den, der var nærmest til at søge anmelderens ansættelsesforhold afklaret.«

Sø- og Handelsretten fastslog dermed, at § 36 »især beskytter en kontraktspart mod en overlegen modparts misbrug af sin stilling«. Den professionelle part, der undlader at undersøge sit eget aftalegrundlag, kan ikke efterfølgende påberåbe sig hverken forudsætningslæren eller generalklausulen. Medarbejderens privilegerede krav på 142.500 kr. efter [konkurslovens § 95](#) blev anerkendt fuldt ud.

LOV	Aftaleloven § 36, stk. 1	Funktionærloven § 17a, stk. 1	Konkursloven § 95
PRAKSIS	Landsretten · Dom om mangelfuldt ansættelsesbevis og forældelse af krav på pension og fritvalsordning		
			07.03.2025
	Landsretten · Landsretten tilkender funktionær bonus trods opsigelse før udbetalingstidspunktet		
			05.02.2025
	Sø- og Handelsretten · Sag om fratrædelsesgodtgørelse – Tilsidesættelse af aftale efter Aftaleloven og forudsætningslæren		
			11.08.2000

Grænsefladen til tilbagesøgning (condictio indebiti) og til misligholdelsesreglerne

§ 12

Forudsætningslæren støder op til to andre regelsæt, som ofte påberåbes i samme åndedrag, men som hviler på et andet grundlag.

Tilbagesøgning (condictio indebiti) angår betalinger erlagt i den urigtige tro, at man var forpligtet – altså en oprindeligt urigtig forudsætning hos *betaleren*. Praksis anvender her en god tro-vurdering hos *modtageren* kombineret med et indretningshensyn, hvilket ligger tæt op ad relevanskriteriet i forudsætningslæren. Ankenævnet for Forsikring gjorde forbindelsen eksplicit i [sag 94286](#) ved at afgøre tilbagesøgningskravet »med henvisning til principperne i [Aftaleloven § 32](#) og [Aftaleloven § 39](#)«. Nævnet lagde vægt på, at der var tale om en åbenlys fejlloverførsel af et beløb præcis identisk med en tidligere udbetaling, at beløbet ikke var til forsøgelse, og at modtageren derfor ikke havde nået at indrette sig.

Samme struktur genfindes i Finansielle Ankenævns praksis: i [146/2003](#) og [20507029/2005](#) blev tilbagebetaling pålagt, fordi modtageren burde have undret sig over en udbetaling, der markant oversteg det stillede i udsigt – nævnets formulering i den sidstnævnte sag er, at »differenten var så væsentlig, at klagerne burde have søgt spørgsmålet afklaret«. I [20306027/2003](#) delte nævnet sig 3-2, hvor mindretallet netop lagde vægt på klagerens indretning i tillid til udbetalingen. Fra domstolene kan nævnes [BS-3025/2023-ALB](#) og Højesterets dom i [Sag 185/2017](#) om tilbagesøgning af udbetalt patientskadeerstatning, hvor forholdet mellem særlig lovgivning og de almindelige tilbagesøgningsregler blev afgrænset. Området er behandlet selvstændigt under [condictio-indebiti-tilbagesøgning-fejlbetaling](#) og [tilbagesøgning-condictio-indebiti](#).

Misligholdelses- og ophævelsesreglerne dækker den situation, hvor det er *modpartens ydelse*, der svigter – ikke en fælles eller ensidig forudsætning om ydre omstændigheder. Grænsen er ikke altid skarp, fordi en loyal oplysningspligt kan gøre en oprindeligt urigtig forudsætning til en mangel. I [BS-31571/2022-HRS](#) fandt Retten i Horsens, at en sælger havde handlet i strid med sin loyale oplysningspligt ved ikke at oplyse om en omfattende kælderoversvømmelse, og pålagde erstatning på 145.625 kr. Sagen kunne teoretisk have været ført som en forudsætningssag, men blev afgjort på mangelsgrundlag – hvilket er den praktiske hovedregel, når svigtet knytter sig til salgsgenstandens egenskaber. Ophævelse og erstatning ved misligholdelse er behandlet under [misligholdelse-ophævelse-erstatning-kontrakt](#).

Force majeure og genforhandling udgør en tredje nabodisciplin. Dansk ret har ingen generel hardship-regel, men parterne kan aftale sig til den, og lovgiver forudsætter det undertiden udtrykkeligt. [Bekendtgørelse om statstilskud til elintensive virksomheder § 17](#) bestemmer således, at der i aftalen indgår »vilkår om mulighed for genforhandling, hvis forudsætningerne for aftalen ændres væsentligt«, og at »ændring af forudsætninger, som har betydning for, om en aktivitet indgår i forpligtelserne eller ej, betragtes som væsentlige«. Bestemmelsen viser, hvordan forudsætningsproblemet i praksis håndteres ex ante ved kontraktkonciperer frem for ex post ved domstolsindgreb – hvilket netop er baggrunden for den tilbageholdenhed, domstolene udviser i rene erhvervsforhold.

LOV	Aftaleloven § 32, stk. 1	Aftaleloven § 39	
PRAKSIS	Højesteret · Højesterets dom om tilbagesøgning af udbetalt patientskadeerstatning (condictio indebiti)		07.12.2017
	Byretten · Dom om tilbagebetaling af fejlagtigt udbetalt auktionsprovenu efter princippet om condictio indebiti		04.07.2024
	Byretten · Erstatning for manglende oplysning om oversvømmelse i kælder ved salg af fast ejendom		26.01.2024
	Ankenævnet for Forsikring · Tvistsag om tilbagebetaling af fejlagtigt udbetalt erstatning under ejerskifteforsikring		15.04.2020

§ 13 Den forvaltningsretlige parallel: tilbagekaldelse ved urigtige faktiske forudsætninger

Forudsætningslæren har en næsten spejlvendt parallel i forvaltningsretten, hvor spørgsmålet er, om en myndighed kan tilbagekalde en begunstigende afgørelse, fordi dens faktiske forudsætninger viser sig urigtige. Parallellen er lærerig, fordi den viser, at *risikoplaceringen* – relevanskriteriet – er kernen i begge regelsæt.

Folketingets Ombudsmand har formuleret hovedreglen i sagen om [tilbagekaldelse af afgørelse om forlængelse af sygedagpenge](#):

»Efter disse regler [forvaltningsrettens almindelige regler om tilbagekaldelse af forvaltningsakter] kan en forvaltningsmyndighed ikke tilbagekalde en begunstigende afgørelse, der har beroet på en skønsmæssig vurdering, blot med henvisning til, at afgørelsen er truffet på et urigtigt faktisk grundlag [...] Hvis det senere viser sig, at de faktiske forudsætninger, hvorpå den trufne afgørelse byggede, var urigtige, men ansøgeren ikke har været skyld i eller i øvrigt har forårsaget myndighedens vildfarelse, må risikoen for det passerede derfor som regel placeres hos det offentlige«.

Udtalelsen indeholder præcis den samme sontring, som Retten i Roskilde anvendte i kautionssagen: risikoen for forudsætningens svigt placeres hos den, i hvis sfære årsagen ligger. Har adressaten selv forårsaget vildfarelsen, flyttes risikoen – nøjagtigt som når kautionistens egen konkurskarantæne var årsag til, at obligationsudstedelsen strandede.

Samme grundsynspunkt fremgår af ombudsmandens ældre udtalelse om [tilbagekaldelse af udstykningstilladelse](#), hvor det anføres, at det forhold, at en myndighed har lagt faktiske oplysninger, der senere viser sig urigtige, til grund for en begunstigende skønsmæssig afgørelse, »i almindelighed ikke berettiger til tilbagekaldelse, medmindre afgørelsens adressat er skyld i eller dog har forårsaget den urigtige opfattelse af faktum«.

I [FOB 2015-15 om tilbagekaldelse af fritagelse for kommunal grundskyld](#) tilføjer ombudsmanden en tidsmæssig dimension, der har direkte modstykke i den privatretlige indretningsbetragtning: adgangen til at gribe ind i et løbende retsforhold *for fremtiden* er generelt videre end normalt, mens adgangen til at gribe ind *med tilbagevirkende kraft* er »ganske snæver«. Det svarer til, at en bristet forudsætning i privatretten typisk fører til, at aftalen ændres fremadrettet, snarere end at ydelser skal tilbageføres.

Ombudsmandens udtalelser er ikke bindende, men de er en selvstændig retskilde for god forvaltningsskik, og de dokumenterer, at risikoafvejningen bag forudsætningslæren er en almindelig retsgrundsætning, som går på tværs af privatret og forvaltningsret.

§ 14 Sammenfatning: sådan afgøres en forudsætningsindsigelse i praksis

Gennemgangen af praksis giver et forholdsvis fast beslutningsmønster, som kan sammenfattes i seks trin.

1. Var forudsætningen gjort til en betingelse? Er svaret ja, afgøres sagen efter aftalen – ikke efter forudsætningslæren. Er svaret nej, er der en tung formodning imod, at den efterfølgende kan opnå betingelsens virkning, jf. [BS-31611/2022-ROS](#).

2. Var forudsætningen bestemmende (væsentlighed)? Den, der påberåber sig forudsætningen, har bevisbyrden.

3. Var den kendelig for modparten? Kendelighed udledes af aftalens ordlyd ([BS-224/2017-HOL](#): »samlever«), af den forudgående forhandling, eller af omstændigheder modparten »måtte have indset«. Har der slet ikke været forhandling om punktet, falder indsigtelsen »allerede som følge heraf«, jf. [P-0032-99](#).

4. Hvem bærer risikoen (relevans)? Her indgår især:

Faktor	Trækker imod bortfald	Trækker for bortfald
Årsagen til svigtet	Ligger i løftegiverens egen sfære	Ligger uden for begge parter kontrol eller i modpartens sfære
Parternes karakter	To professionelle på lige fod	Betydelig vidensasymmetri; forbrugerforhold
Modpartens viden	Ingen særlig viden ved indgåelsen	Positiv viden om det afgørende forhold, som blev fortiet
Branchesædvane	Vilkåret er sædvanligt og risikofordelende	Vilkåret afviger fra sædvane til den ene parts fordel
Berigelse	Ingen varig værdioverførsel	Modparten sidder tilbage med en ugrundet berigelse
Tidsmæssig nærhed	Langt tidsrum mellem disposition og svigt	Svigtet indtræder kort tid efter

5. Hvilken retsfølge? Praksis vælger sjældent fuldt bortfald. Landsretten valgte i [BS-57519/2019-OLR](#) bevidst en *delvis* tilsidesættelse, netop for ikke at give sagsøgerne en gevinst på den risiko, de bevidst havde overtaget. Højesteret tilsidesatte i [U.2011.1587H](#) kun det ene prisvilkår og lod resten af aftalen bestå. Adgangen til at *ændre* frem for at *tilsidesætte* er netop § 36's særkende, jf. forarbejderne til **lov nr. 2158 af 27. november 2021** – men denne fleksibilitet er for forbruger aftaler indskrænket ved det nye [§ 38 c, stk. 2](#), i kraft fra 28. maj 2022.

6. Hvilket tidspunkt bedømmes efter? Højesterets frifindelse i [BS-27488/2022-HJR](#) understreger, at bedømmelsen sker *ex ante*, ud fra den branchepraksis og risikoopfattelse, der var gældende ved aftalens indgåelse. Efterfølgende viden om, hvordan risikoen faktisk udviklede sig, kan ikke gøre en dengang ikke-omtalt risiko til en kendelig og relevant forudsætning.

Samlet er forudsætningslæren i dansk praksis et **snævert korrektiv med et bredt anvendelsesområde**: den påberåbes overalt, men bærer kun i to nogenlunde afgrænsede grupper – personforsikringens begunstigelseserklæringer og formuedispositioner mellem samlevende – og herudover kun, hvor der foreligger kvalificeret vidensasymmetri eller oplysningssvigt. Uden for disse tilfælde bliver indsigtelsen typisk kanaliseret gennem [§ 36](#) og afgjort efter den generelle rimelighedsafvejning, hvor den erhvervsmæssige risikofordeling respekteres. Oversigten dækker ikke den selvstændige urimeligheds censur efter [aftalelovens §§ 31, 36 og 38](#), der er behandlet under [aftalelov-31-38](#), og heller ikke urimelige forbrugervilkår, jf. [forbrugerbeskyttelse](#), eller police-fortolkning, jf. [forsikringspolice-uklarhed](#).

LOV	Aftaleloven § 33	Aftaleloven § 36, stk. 1-2	Aftaleloven § 38c, stk. 1	Aftaleloven § 39
PRAKSIS	Højesteret · Højesteret frifinder AP Pension i sag om omvalg til markedsrente og oplysning om levetidsrisiko Højesteret · Prisregulering og tilsidesættelse af kontraktvilkår efter [Aftalelovens § 36]/(loven/aftaleloven/36) i sag om svineeksport Landsretten · Sag om pensionsomvalg og manglende oplysning om levetidsrisiko			07.12.2023 21.11.2011 05.07.2022

Sø- og Handelsretten · Sag om fratrædelsesgodtgørelse – Tilsidesættelse af aftale efter Aftaleloven og forudsætningslæren	11.08.2000
Byretten · Kautionsist dømt til at betale trods forsinket påkrav, da han som ejer af skyldnerselskabet var vidende om misligholdelsen	30.10.2023
Byretten · Afgørelse om bortfald af begunstigelse i gruppelevsfor sikring på grund af bristede forudsætninger	03.10.2017

REFERENCE Lovgrundlag

5 paragraffer

Aftaleloven § 31	stk. 1	Aftaleloven § 33	
Aftaleloven § 36	stk. 1, 2	Aftaleloven § 38c	stk. 1
Aftaleloven § 39			

MATERIALE Citerede afgørelser

33 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS

4

07.12.2023	Højesteret frifinder AP Pension i sag om omvalg til markedrente og oplysning om levetidsrisiko	4450-5343
07.12.2017	Højesterets dom om tilbagesøgning af udbetalt patientskadeerstatning (condictio indebiti)	185-2017
12.04.2013	Nedsættelse af leasingydelser efter aftalelovens § 36 grundet ekstremt misforhold mellem ydelse og værdi	109-2011
21.11.2011	Prisregulering og tilsidesættelse af kontraktvilkår efter [Aftalelovens § 36]/(loven/aftaleloven/36) i sag om svineeksport	64-og-65-2008

LANDSRETTE · ANKEINSTANS

11

25.04.2025	Vestre Landsret omstøder byretsdom: Pengeoverførsel på 193.000 kr. mellem kærester anset for lån, ikke gave	9948-11640
11.03.2025	Krav om betaling for ombygning af fælles ejendom afvist på grund af forældelse og manglende aftale	9892-11574
07.03.2025	Dom om mangelfuldt ansættelsesbevis og forældelse af krav på pension og fritvalgsordning	9693-11316
21.02.2025	Landsret stadfæster krav mod sagsøgte for misligholdelse af leasingaftaler og afviser tilsidesættelse efter Aftaleloven	10244-12026
05.02.2025	Landsretten tilkender funktionær bonus trods opsigelse før udbetalingstidspunktet	9904-11588
05.07.2024	Sag om betaling for rådgivning vs. lån	6740-8099
09.02.2024	Sag om gyldighed af aftale om betaling for fremskaffelse af stjålet sølv	4678-5619
07.11.2022	Sag om fortolkning af aftale om pristalsreguleret alderdomsopsparing	2860-3393

05.07.2022	Sag om pensionsomvalg og manglende oplysning om levetidsrisiko	3644-4366
16.03.2012	Erstatningskrav for Mangelfuld Maskinleverance og Tilsidesættelse af Standardkontraktvilkår	9-2407/2012
19.05.2009	Landsretten stadfæster byrettens dom om tilsidesættelse af ægtepagt	7143-8584

SØ- 06 HANDELSRET TEN · SPECIALRET 2

13.01.2026	Dom om ulovlige gebyrer ved opsigelse af elaftaler - Forbrugerombudsmanden mod Velkommen A/S	
11.08.2000	Sag om fratrædelsesgodtgørelse – Tilsidesættelse af aftale efter Aftaleloven og forudsætningslæren	P-0032-99

BYRET TEN · FØRSTE INSTANS 11

04.07.2024	Dom om tilbagebetaling af fejlagtigt udbetalt auktionsprovenu efter princippet om conditio indebiti	9690-11312
01.07.2024	Dom om tilbagebetaling af 193.000 kr. efter samlivsophør: Lån eller julegave?	9874-11553
30.05.2024	Krav om tilbagebetaling af 372.000 kr. efter samlivsophør afvist: Manglende bevis for låneaftaler	9806-11464
26.01.2024	Erstatning for manglende oplysning om oversvømmelse i kælder ved salg af fast ejendom	10178-11945
30.10.2023	Kautionist dømt til at betale trods forsinket påkrav, da han som ejer af skyldnerselskabet var vidende om misligholdelsen	9793-11448
20.09.2023	Dom om ligedeling af provenu ved hussalg efter samlivsophævelse trods krav om skævdeling grundet renoveringsudgifter	9762-11405
30.03.2023	Afgørelse om gyldighed af aftale om findeløn for stjålne sølvgenstande	3785-4554
10.08.2022	Dom om hæftelse for selvskyldnerkaution ved salg af mobil bar baseret på en veteranbrandbil	10440-12294
16.02.2022	Sag om selvskyldnerkaution: Forældelse og gyldighed af kautionserklæring	3673-4396
29.07.2021	Sag om bristede forudsætninger ved samlivsophør og tilbagebetaling af lån	1155-1405
03.10.2017	Afgørelse om bortfald af begunstigelse i gruppelivsforsikring på grund af bristede forudsætninger	360-407

ANKENÆVN ET FOR FORSIKRING · NÆVN / KLAGEINSTANS 3

03.12.2025	Twist om udbetaling af livsforsikring ved selskabsskifte og bortfald af tidligere begunstigeserklæring	103462
15.04.2020	Twistsag om tilbagebetaling af fejlagtigt udbetalt erstatning under ejerskiftforsikring	94286
21.02.2018	Afgørelse vedrørende udbetaling af gruppelivsforsikring til navngiven begunstiget efter samlivsophævelse	90712

DET FINANSIELLE ANKENÆVN · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

09.10.2012	Krav på fuld udbetaling af opsagt garantikapital efter bankens genåbning og efterfølgende lukning	231/2009
------------	---	----------

PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS	1
---	---

03.12.2024	Twist om observationstid og fejlagtig områdekode ved DSB Banegården i Aarhus	park-4554
------------	--	-----------

05

PRAKSISOVERSIGT · AFTALERET

Praksisoversigt over elektronisk aftaleindgåelse og e-signatur

Aftaletidspunkt, ordrebekræftelse, standardvilkår og elektronisk underskrift

Version 2 · Opdateret 22. jul. 2026 · 40 afgørelser · 2002-2026

[Læs online](#)

INTRODUKTION

Aftaler indgås i dag rutinemæssigt via hjemmesider, apps, e-mail og SMS, men den aftaleretlige ramme er stadig aftalelovens almindelige regler om tilbud og accept – e-handelsloven supplerer alene med proces- og oplysningskrav. Praksis fra navnlig Forbrugerklagenævnet, Sø- og Handelsretten og Forbrugerombudsmanden viser, at et vareudbud på en hjemmeside med bestillingsfunktion som udgangspunkt er et bindende tilbud efter [aftalelovens § 1](#), og at den erhvervsdrivende kun undgår binding ved klare og rettidigt præsenterede forbehold – mens den automatisk genererede ordrebekræftelse efter [e-handelslovens § 12](#) udtrykkeligt ikke fastlægger aftaletidspunktet. På e-signaturesiden gælder efter eIDAS-forordningen art. 25, at en elektronisk signatur ikke kan nægtes retsvirkning alene fordi den er elektronisk, mens spørgsmålet om, hvorvidt et lovbestemt skriftligheds- eller underskriftskrav kan opfyldes digitalt, fortsat afgøres efter det enkelte retsområdes egne regler.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** Udbud af varer på en hjemmeside med bestillingsfunktion er som udgangspunkt et bindende tilbud efter aftalelovens § 1, og forbrugerens bestilling er da en bindende accept.
- 02** En erhvervsdrivende kan gøre udbuddet til en ren opfordring til at gøre tilbud efter aftalelovens § 9, men bærer bevisbyrden for, at forbeholdet er tilkendegivet tilstrækkeligt tydeligt og tidligt i bestillingsforløbet.
- 03** Et forbehold, der først præsenteres i ordrebekræftelsen, kan ikke ændre på, at der allerede er fremsat et bindende tilbud.
- 04** Forbrugerklagenævnet stiller – når forbeholdet er gyldigt vedtaget – en særlig forpligtelse til, at det også fremhæves i den automatisk genererede kvitteringsmail; en mail med ordrenummer, samlet pris, fakturerings- og forsendelsesoplysninger uden forbehold anses ellers som en accept.
- 05** Den elektroniske ordrebekræftelse efter e-handelslovens § 12, stk. 1, er ikke afgørende for, hvornår der er indgået en aftale; kerneområdet for §§ 10-12 er ifølge forarbejderne at sikre tjenestemodtageren mod fejlbestilling.

- 06** Efter modtagelseslæren i e-handelslovens § 12, stk. 2, anses ordre og ordrebekræftelse for modtaget, når adressaten har adgang til meddelelsen – ikke når den kommer til adressatens kundskab.
-
- 07** En e-post, der på grund af teknisk nedbrud eller lukket adgang til postkassen ikke kan åbnes, kan efter forarbejderne næppe anses for modtaget.
-
- 08** Tjenesteyderen skal efter e-handelslovens § 11, stk. 1, stille tekniske hjælpeværktøjer til rådighed, så indtastningsfejl kan findes og rettes inden ordreafgivelsen – typisk en opsamlingsside med oversigt over de afgivne oplysninger og mulighed for at gå tilbage.
-
- 09** Efter e-handelslovens § 11, stk. 2, skal kontrakt- og standardbetingelser stilles til rådighed, så tjenestemodtageren kan oplagre eller gengive dem; en spærring mod at gemme betingelserne er ikke tilladt.
-
- 10** Click-wrap – aktiv afkrydsning af et felt med link til vilkårene, hvor gennemførelse ikke er mulig uden accept – kan efter Sø- og Handelsrettens praksis bære endog byrdefulde vilkår som en eksklusiv værnetingsklausul, i hvert fald mellem professionelle.
-
- 11** Vilkår, der er placeret bagest i lange betingelser og kræver flere klik at finde, opfylder ikke kravene til klar og tydelig præsentation, jf. Forbrugerombudsmandens praksis.
-
- 12** Aftalelovens § 32, stk. 1, er den centrale ventil ved prisfejl online: den erhvervsdrivende er ikke bundet, hvis forbrugeren indså eller burde indse fejlen – men bevisbyrden herfor påhviler den erhvervsdrivende.
-
- 13** Ved kampagner med annonceret rabat "op til 70 %" er en faktisk rabat på ca. 70 % ikke i sig selv nok til, at forbrugeren burde indse en prisfejl; købsmønsteret (fx fem ure på 25 minutter) kan derimod tippe vurderingen.
-
- 14** En elektronisk signatur må efter eIDAS art. 25, stk. 1, ikke nægtes retsvirkning alene fordi den er elektronisk, og en kvalificeret elektronisk signatur har efter art. 25, stk. 2, samme retsvirkning som en håndskreven underskrift.
-
- 15** Brug af digital signatur skaber efter Justitsministeriets udvalgs opfattelse en formodning for, at dokumentet er signeret af certifikatindehaveren – en formodning der kan afkræftes ved modbevis under den frie bevisbedømmelse.
-
- 16** eIDAS regulerer ikke, om et nationalt formkrav om skriftlighed eller underskrift kan opfyldes digitalt; det afgøres fortsat efter reglerne på det pågældende retsområde.
-
- 17** Højesteret har fastholdt, at et lovbestemt skriftlighedskrav ikke uden videre kan opfyldes ved e-mail, og at parternes hidtidige mailkommunikation eller modtagerens kvittering ikke i sig selv gør den digitale form gyldig.
-
- 18** E-handelslovens §§ 10, 11, stk. 1, og 12, stk. 1, gælder ikke for aftaler indgået udelukkende ved e-mail, SMS eller lignende individuel kommunikation, og §§ 10, 11, stk. 1, og 12 kan fraviges ved aftale mellem erhvervsdrivende.
-

- 19** En e-mail kan udgøre en bindende viljeserklæring med vidtrækkende virkning – Højesteret har anerkendt, at formuleringen "jeg har ikke mulighed for at tilbagebetale lånet nu" udgjorde en skylderkendelse, der afbrød forældelsen.
- 20** I elektroniske indleveringssystemer bærer afsenderen risikoen for, at erklæringen er teknisk afsluttet og gjort tilgængelig for modtageren; delvist udfyldte data hos systemudbyderen er ikke en indgivet erklæring.

To regelsæt i lag: aftaleloven bærer bindingen, e-handelsloven bærer processen

Den aftaleretlige binding ved elektronisk handel hviler ikke på e-handelsloven, men på aftalelovens almindelige regler. [Aftalelovens § 1](#) fastslår, at "[t]ilbud og svar på tilbud er bindende for afgiveren", og [§ 2](#) og [§ 7](#) supplerer med regler om acceptfrist og tilbagekaldelse. Disse regler er teknologineutrale og anvendes uændret, når tilbud og accept udveksles via en hjemmeside, en app, en e-mail eller en SMS.

E-handelsloven – lov nr. 227 af 22. april 2002 om tjenester i informationssamfundet, herunder visse aspekter af elektronisk handel – gennemfører e-handelsdirektivet 2000/31/EF og lægger et lag af proces-, oplysnings- og gennemsigtighedskrav ovenpå. Loven gælder efter [§ 1, stk. 1](#) for "tjenester i informationssamfundet", dvs. tjenester med kommercielt sigte, der leveres online på individuel anmodning. Af de almindelige bemærkninger til lovforslaget fremgår, at afgrænsningen er central:

Uden for lovforslagets anvendelsesområde falder således alle elektroniske tjenester, der ikke lever op til nævnte definition, f.eks. fordi den enten ikke kan karakteriseres som kommerciel, online eller som leveret på individuel anmodning. Offlinetjenester er derfor ikke omfattet af lovforslaget. Når en tjenesteydelse tilbydes online, men varen leveres offline, er det kun online-delen, der omfattes af lovforslaget.

Forarbejderne understreger videre, at offline-delen – den fysiske levering – "derimod [er] undergivet den øvrige gældende lovgivning som f.eks. købeloven, aftaleloven og markedsføringsloven". Lovgiver har med andre ord bevidst holdt aftaleindgåelsens materielle regler uden for e-handelsloven.

De centrale bestemmelser om selve aftaleindgåelsesforløbet er:

Bestemmelse	Indhold	Direktivgrundlag
§ 10, stk. 1	Oplysning inden ordreafgivelse om tekniske led, opbevaring af kontrakten, hjælpeværktøjer til at rette indtastningsfejl og sprog	art. 10, stk. 1
§ 11, stk. 1	Tekniske hjælpeværktøjer til at finde og rette indtastningsfejl inden ordreafgivelse	art. 11, stk. 2
§ 11, stk. 2	Kontrakt- og salgsbetingelser skal kunne oplagres eller gengives	art. 10, stk. 3
§ 12, stk. 1	Elektronisk ordrebekræftelse uden unødigt forsinkelse	art. 11, stk. 1, 1. led
§ 12, stk. 2	Modtagelseslæren: ordre og bekræftelse modtaget, når adressaten har adgang	art. 11, stk. 1, 2. led

§ 13	Undtagelse for ren e-mail/SMS-kommunikation og fravigelsesadgang B2B	art. 10, stk. 4 og art. 11, stk. 3
------	--	------------------------------------

Hertil kommer den generelle oplysningspligt i § 7 (navn, etableringsadresse, e-postadresse, CVR-nummer m.v.), prisinformationskravet i § 8 og kravet i § 9 om, at kommerciel kommunikation skal kunne identificeres som sådan. Forbrugerombudsmanden har håndhævet § 7 konkret over for teleselskaber, der ikke oplyste e-mailadresse og CVR-nummer på deres hjemmesider, jf. [Forbrugerombudsmandens sag om teleselskabernes hjemmesider](#).

Endelig sikrer [e-handelsdirektivets artikel 9, stk. 1](#), at medlemsstaternes retssystemer skal gøre det muligt at indgå kontrakter elektronisk, og at juridiske krav til aftaleindgåelsen hverken må hindre elektroniske kontrakter eller fratage dem retlig virkning. Direktivet tillader dog undtagelser for bl.a. aftaler om rettigheder over fast ejendom, kautionsaftaler indgået af privatpersoner og familie- og arveretlige aftaler.

LOV	Aftaleloven § 1	Aftaleloven § 2	Aftaleloven § 7	E-handelsloven § 1, stk. 1
	E-handelsloven § 7	E-handelsloven § 8	E-handelsloven § 9	E-handelsloven § 10, stk. 1
	E-handelsloven § 11, stk. 1, 2	E-handelsloven § 12, stk. 1, 2	E-handelsloven § 13	

PRAKSIS **Forbrugerombudsmanden** · Teleselskaber retter ind efter påtale om manglende e-mailadresse og CVR-nummer på hjemmesider i henhold til E-handelsloven 14.12.2009

§ 2 Ordrebekræftelsen fastlægger ikke aftaletidspunktet – forarbejderne kerneudsagn

Det hyppigste misforståelsespunkt i elektronisk aftaleret er, at [e-handelslovens § 12, stk. 1](#) om elektronisk ordrebekræftelse skulle bestemme, hvornår aftalen er indgået. Det gør bestemmelsen udtrykkeligt ikke. Forarbejderne til bestemmelsen – som gennemfører [e-handelsdirektivets artikel 11, stk. 1](#) – siger det med al ønskelig klarhed:

Den elektroniske ordrebekræftelse er ikke afgørende for, hvornår der er indgået en aftale. Kerneområdet for §§ 10-12 er at sikre ordremodtager mod afgivelse af en bestilling, der ikke svarer til det ønskede og ikke at fastlægge, hvornår der er indgået en aftale.

Dette bekræftes i forarbejderne til § 13, hvor formålet med hele blokken beskrives:

Lovforslagets §§ 10-12 er møntet på det særlige medie og den særlige teknik, som anvendes, når der indgås aftaler via internetsider. Internetsider er en facilitet, der er indrettet og stillet til rådighed af tjenesteyderen på dennes præmisser. De nævnte bestemmelser er derfor beregnet til at sikre gennemsigtighed og undgå fejl i relation til selve ordreafgivelsen.

Aftaletidspunktet afgøres derfor efter aftalelovens tilbuds- og acceptregler og efter, hvad parterne konkret har aftalt. Om selve bekræftelsespligten præciserer forarbejderne, at det ikke er tilstrækkeligt at bekræfte ordren på anden vis end elektronisk, og at det tidsmæssige krav "især under hensyn til den anvendte teknologi og de tekniske muligheder, tjenesteyderen stiller til rådighed", skal fortolkes som "en ganske kort tidsperiode". Efter direktivets betragtning 34 kræves ingen særskilt ordrebekræftelse, hvis tjenesteyderen straks efter ordreafgivelsen leverer den bestilte ydelse elektronisk.

At bekræftelsen ikke retligt fastlægger aftaletidspunktet, betyder dog ikke, at dens udformning er ligegyldig. Tværtimod viser praksis, at bekræftelsens ordlyd og fremtoning er stærkt medbestemmende for, hvad modtageren med føje kunne indrette sig på – se afsnittet nedenfor om Forbrugerklagenævnets Black Friday-sager samt [Forbrugerklagenævnets afgørelse 01-08-5602](#), hvor et rejsebureaus e-mails med emnerne "Bekræftelse af bestilling" og "Bekræftelse betaling" gav forbrugeren "en berettiget forventning om, at betalingen var gennemført, og at billetterne var gyldige rejsedokumenter". Rejsebureauet blev pålagt at erstatte merudgiften til nye billetter, selv om betalingen reelt var mislykket.

Forbrugerombudsmanden har omvendt lagt til grund, at en e-mail om mislykket betaling efter ordreafgivelse er en ren servicemeddelelse uden for spamforbuddet, netop fordi den kun sendes i situationer, hvor "forbrugeren allerede havde indgået en bindende aftale med virksomheden", jf. [Forbrugerombudsmandens vurdering af e-mails om mislykket betaling](#). Det illustrerer, at aftalen efter almindelig opfattelse er indgået allerede ved ordreafgivelsen – uafhængigt af betalingsgennemførelsen og af den elektroniske kvittering.

LOV	E-handelsloven § 12, stk. 1, 2	E-handelsloven § 13	Markedsføringsloven § 10, stk. 1
PRAKSIS	Forbrugerklagenævnet · Erstatning for merudgift til flybilletter grundet vildledende betalingsbekræftelse		13.05.2009
	Forbrugerombudsmanden · E-mail om mislykket betaling efter ordreafgivelse er ikke spam		14.06.2022

§ 3 Hjemmesiden som bindende tilbud eller som opfordring til at gøre tilbud

Kernespørgsmålet i dansk praksis er, om et vareudbud på en hjemmeside er et **bindende tilbud** efter [aftalelovens § 1](#) – hvor forbrugers bestilling er accepten – eller blot en **opfordring til at gøre tilbud** efter [aftalelovens § 9](#), hvor forbrugers bestilling er tilbuddet, som den erhvervsdrivende frit kan afslå.

Forbrugerklagenævnet har siden begyndelsen af 2000-tallet fastholdt et klart udgangspunkt. Allerede i [2001-4021/7-172](#) om køb af et kamera til 5.844 kr. fandt nævnet, at udbuddet af varer på hjemmesiden "udgjorde et bindende tilbud i henhold til [aftaleloven § 1]", og at der forelå en endeligt bindende aftale, da forbrugeren rettidigt accepterede via bestillingsfunktionen, jf. også [aftalelovens § 7](#). Samme udgangspunkt anvendes ved onlineauktioner, hvor "hammerslag" udgør den bindende aftale, jf. [2008-642/7-151](#), og ved onlinevæddemål, jf. [18/06498](#).

Den erhvervsdrivende kan fravige udgangspunktet, men skal gøre det tydeligt og rettidigt. Mønsteret i praksis kan sammenfattes således:

- **Forbehold først i ordrebekræftelsen: ikke tilstrækkeligt.** I [01-08-4921](#) (havetraktor annonceret til 899 kr. i stedet for 8.999 kr.) havde sælgeren taget forbehold for prisfejl i ordrebekræftelsen. Nævnet fandt, at "et sådant forbehold ikke kan ændre på, at der allerede er fremsat et bindende tilbud", og at sælgeren ikke havde godtgjort, at udbuddet på tilstrækkelig tydelig måde var præsenteret som en opfordring til at gøre tilbud.
- **Forbehold vist i umiddelbar tilknytning til bestillingsflowet og med tvungen accept: tilstrækkeligt.** I [2002-4031/7-2141](#) om en harddisk skulle kunden markere en rubrik med ordreoptagelsesvilkår, hvorefter den fremsendte e-mail udtrykkeligt "ikke [var] en juridisk bindende ordrebekræftelse", men "alene et elektronisk svar fra en computer til at fastslå, om det rigtige er indtastet". Et flertal i nævnet lagde vægt på "internetmediets specielle karakter, hvor ikke alle informationer kan rummes i ét skærmbillede", og på at

ordren ikke kunne gennemføres uden accept af forbeholdet. Et mindretal mente, at forbeholdet kom for sent i flowet, da det først blev vist efter valg af varer, forsendelses- og betalingsform.

- **Aktivt flueben ved forbehold om manuel bekræftelse: tilstrækkeligt.** I [13/13683](#) om to iPhones til 1.951,50 kr. pr. stk. skulle forbrugeren aktivt sætte flueben ved teksten "Jeg accepterer salgs-, leverings- og abonnementsbetingelserne samt at der tages forbehold for prisfejl. Endelig aftale mellem kunden og den erhvervsdrivende anses for indgået, når ordren er modtaget hos den erhvervsdrivende og bekræftet af den erhvervsdrivende". Nævnet fandt forbeholdet gyldigt vedtaget. Sagen viser samtidig bevisbyrdefordelingen: forbrugeren, der hævdede en efterfølgende telefonisk godkendelse, havde bevisbyrden for den påberåbte aftale og løftede den ikke.
- **Tydeligt forbehold om særskilt ordrebekræftelse: tilstrækkeligt.** Samme resultat i [24/06273](#) om køb af et grafikkort, hvor nævnet lagde til grund, at forbeholdet om, at bindende aftale først indgås ved ordrebekræftelsen, var tilstrækkeligt tydeligt.

At sondringen ikke er formalistisk, men beror på en konkret vurdering af det samlede bestillingsflow, illustreres af [2003-4031/7-517](#), hvor nævnet på ny anvendte trekløveret § 1, § 9 og § 32, stk. 1 på et påstået prisfejlstilfælde.

LOV	Aftaleloven § 1	Aftaleloven § 7	Aftaleloven § 9	Aftaleloven § 32, stk. 1	
PRAKSIS	Forbrugerklagenævnet · Manglende bindende købsaftale ved køb af grafikkort grundet tydeligt forbehold om ordrebekræftelse				31.03.2025
	Forbrugerklagenævnet · Aftale om væddemål var ikke bindende for den erhvervsdrivende, da forbrugeren måtte indse, at oddset var fejlsat				09.07.2018
	Forbrugerklagenævnet · Bindende tilbud eller opfordring til at gøre tilbud ved køb af iPhones på webshop				27.10.2013
	Forbrugerklagenævnet · Bindende aftale trods prisfejl på havetraktor?				11.03.2009
	Forbrugerklagenævnet · Mangelfuld ring købt på internetauktion - Fortrydelsesret ved fjernsalg				29.02.2008
	Forbrugerklagenævnet · Bindende tilbud på hjemmeside trods prisfejl?				26.08.2004
	Forbrugerklagenævnet · Bindende tilbud og misligholdelse ved online køb				31.12.2002
	Forbrugerklagenævnet · Forbrugerklagenævnet: Manglende bindende aftale ved online køb grundet forbehold i ordreoptagelsesvilkår				31.12.2002

§ 4 Black Friday-sagerne 2022: kvitteringsmailens udformning som selvstændig bindingsfaktor

En markant udvikling kom med Forbrugerklagenævnets afgørelser af 31. maj 2023 i en række sager, der udsprang af den samme "BLACK WEEK SPAR OP TIL 70 %" -kampagne i november 2022. Sagerne er principielle, fordi nævnets flertal anerkender, at et gyldigt vedtaget forbehold i handelsbetingelserne **ikke er nok**, hvis den efterfølgende automatisk genererede e-mail i sin fremtoning ligner en accept.

I [22/17398](#) (Garmin Fenix 7S til 2.006 kr. mod normalpris 6.689 kr.) formulerede flertallet standarden således: den erhvervsdrivende har

en særlig forpligtelse til tydeligt at fremhæve i den automatisk genererede e-mail, at der ikke var indgået en bindende aftale.

Da e-mailen med emnet "Tak for din bestilling på X.dk" indeholdt oplysninger om fakturering, samlet pris, ordrenummer, ordredato og forsendelse – men intet forbehold – anså flertallet den for "en bekræftelse på forbrugers køb". Der forelå dermed en bindende aftale, medmindre forbrugeren indså eller burde have indset prisfejlen. Et mindretal fandt derimod, at forbrugeren ved accept af handelsbetingelserne var bekendt med kravet om en særskilt ordrebekræftelse.

Samme ræsonnement anvendtes i [23/01132](#) om syv par sko og en træningstrøje til 1.659 kr. mod normalpris 5.544 kr. Her nåede nævnet frem til, at selskabet "på tilstrækkelig tydelig vis havde tilkendegivet, at prisoplysningerne på hjemmesiden alene var en opfordring til at afgive tilbud" – men at kvitteringsmailen alligevel bandt selskabet.

De tre sager viser samtidig, at udfaldet afgøres af ond tro-vurderingen, ikke af bindingsspørgsmålet alene:

Sag	Vare og rabat	Bindende aftale?	Ond tro efter § 32, stk. 1?	Udfald
22/17398	1 ur, 70,01 % rabat	Ja (kvitteringsmail)	Nej	Levering, subsidiært 4.683 kr.
23/01132	7 par sko + trøje, 70,02 % rabat	Ja (kvitteringsmail)	Nej	Levering, subsidiært 3.885 kr.
23/00052	5 ure bestilt på 25 min., ca. 70 % rabat	Ja (kvitteringsmail)	Ja	Ingen aftale – klager fik ikke medhold

I [23/00052](#) lagde flertallet netop vægt på, at forbrugeren bestilte fem ure inden for 25 minutter, og fandt efter en samlet vurdering, at han "i hvert fald burde have indset, at der forelå en prisfejl". Nævnet afviste desuden, at vilkåret om, at bindende aftale først indgås ved ordrebekræftelsen, i sig selv var urimeligt efter [aftalelovens § 36](#), jf. [§ 38 c](#) – spørgsmålet om urimelige vilkår behandles nærmere under [aftalelov-31-38](#).

LOV

[Aftaleloven § 1](#)[Aftaleloven § 9](#)[Aftaleloven § 32, stk. 1](#)[Aftaleloven § 36](#)[Aftaleloven § 38c](#)

PRAKSIS	Forbrugerklagenævnet · Forbrugerklagenævnet: Bindende aftale om urkøb trods prisfejl og handelsbetingelser	31.05.2023
	Forbrugerklagenævnet · Forbrugerklagenævnet: Ingen bindende aftale ved prisfejl på ure trods ordrekvittering	31.05.2023
	Forbrugerklagenævnet · Bindende aftale om køb af sko og træningstrøje trods prisfejl og forbehold i handelsbetingelser	31.05.2023

§ 5 Prisfejl og god tro: aftalelovens § 32, stk. 1, som ventil i onlinemiljøet

Når et hjemmesideudbud er et bindende tilbud, er den erhvervsdrivendes eneste reelle udvej [aftalelovens § 32, stk. 1](#): en viljeserklæring, der ved fejlskrift eller anden fejltagelse har fået et andet indhold end tilsigtet, binder ikke afgiveren, hvis modtageren indså eller burde indse fejlen. Bevisbyrden for modtagerens onde tro påhviler efter fast nævnspraksis den erhvervsdrivende.

Den strenge bevisbyrde illustreres af [01-08-4921](#). Sælgeren anførte, at forbrugeren måtte have bemærket, at andre havetraktorer lå i et betydeligt højere prisleje. Nævnet afviste dette og bemærkede,

at det ikke er usædvanligt, at varer udbydes til særdeles favorable priser på internettet.

Erstatningen blev fastsat til differencen mellem den aftalte pris (899 kr.) og varens pris på aftaletidspunktet (8.999 kr.), altså 8.100 kr. – samme opgørelsesprincip som i Black Friday-sagerne, hvor de subsidiære beløb (4.683 kr. henholdsvis 3.885 kr.) svarede til differencen mellem den aftalte pris og normalprisen.

Ond tro kan derimod statueres, når købers eller spillers egne forudsætninger peger på, at fejlen var åbenbar:

- I [18/06498](#) var det tilbudte odds 3,25, mens det korrekte var i størrelsesordenen 1,50. Nævnet lagde vægt på, at forbrugeren havde haft spillekonto siden 2013 og dermed "et vist kendskab til odds og de mekanismer, der anvendes", samt at han spillede for 5.000 kr. mod et normalt gennemsnitsindsud på ca. 400 kr. Den erhvervsdrivende var derfor ikke bundet.
- I [23/00052](#) var det købsmønsteret – fem ure på 25 minutter – der udløste ond tro, mens den blotte rabatprocent i de parallelle sager ikke var nok.

Det praktiske mønster er dermed: **rabattens størrelse alene er sjældent nok**, når den erhvervsdrivende selv har annonceret rabatter "op til 70 %" og den faktiske rabat ligger på 70,0-70,1 %; det er købers adfærd, ekspertise eller mængden af bestillinger, der tipper vurderingen. Hertil kommer, at hurtig reaktion fra den erhvervsdrivende har betydning: i [2002-4031/7-2141](#) lagde nævnet vægt på, at sælgeren "uden ugrundet ophold" meddelte, at ordren ikke kunne accepteres.

LOV	Aftaleloven § 1	Aftaleloven § 32, stk. 1	
PRAKSIS	Forbrugerklagenævnet · Forbrugerklagenævnet: Ingen bindende aftale ved prisfejl på ure trods ordrekvittering		31.05.2023
	Forbrugerklagenævnet · Forbrugerklagenævnet: Bindende aftale om urkøb trods prisfejl og handelsbetingelser		31.05.2023
	Forbrugerklagenævnet · Bindende aftale om køb af sko og træningstrøje trods prisfejl og forbehold i handelsbetingelser		31.05.2023
	Forbrugerklagenævnet · Aftale om væddemål var ikke bindende for den erhvervsdrivende, da forbrugeren måtte indse, at oddset var fejlsat		09.07.2018
	Forbrugerklagenævnet · Bindende aftale trods prisfejl på havetraktor?		11.03.2009
	Forbrugerklagenævnet · Forbrugerklagenævnet: Manglende bindende aftale ved online køb grundet forbehold i ordreoptagelsesvilkår		31.12.2002

§ 6 E-handelslovens § 11: opsamlingssiden, rettelse af indtastningsfejl og lagring af vilkår

[E-handelslovens § 11, stk. 1](#) pålægger tjenesteyderen at stille "hensigtsmæssige, effektive og tilgængelige tekniske hjælpeværktøjer" til rådighed, så tjenestemodtageren kan finde og rette indtastningsfejl inden ordreafgivelsen. Forarbejderne til bestemmelsen er usædvanligt konkrete om, hvad kravet indebærer:

Indtastningsfejl vil for eksempel kunne opdages, hvis tjenestemodtageren inden ordreafgivelsen præsenteres for en oversigt over afgivne oplysninger i et skærbillede samt ved anvendelsen af »accept-knapper« i ordreforløbet, således at tjenestemodtageren får lejlighed til at bekræfte de indrapporterede oplysninger. Tidsmæssigt er direktivet opfyldt, blot de tekniske funktioner er til rådighed forud for aktiveringen af ordreafgivelsen.

Og videre om den tekniske udformning:

Består ordrefunktionen af indtastning i flere skærbilleder, førend ordren kan afgives, kan det tekniske hjælpeværktøj for eksempel være et ikon, der ved aktivering gør det muligt at komme tilbage til de foregående skærbilleder, hvori der allerede er sket indtastning, for at korrigere denne.

Det er med andre ord den klassiske **opsamlingsside** – et sammenfattende skærbillede med de indtastede oplysninger og en mulighed for at gå tilbage og rette – som lovgiver har haft i tankerne. Forbrugerombudsmanden har udmøntet dette i praksis, jf. [Forbrugerombudsmandens fortolkning af e-handelslovens krav om hjælpeværktøjer til at rette indtastningsfejl](#), og har i sine [retningslinjer for kortfristede lån indgået som fjernsalgsaftaler](#) sammenkoblet e-handelslovens §§ 10 og 11 med kreditaftalelovens § 7 a og forbrugerftalelovens § 13, stk. 1:

Efter e-handelslovens § 10 skal tjenesteyderen indrette sin hjemmeside på en sådan måde, at forbrugeren inden en ordre afgives får oplysninger om de forskellige tekniske led i forbindelse med kontraktens indgåelse. Efter lovens § 11 skal en tjenesteyder endvidere gøre det muligt for forbrugeren at finde og rette indtastningsfejl, inden en bestilling afgives.

§ 11, stk. 2 om lagring og gengivelse af kontrakt- og salgsbetingelser er den elektroniske pendant til papirkontraktens dokumentationsfunktion. Forarbejderne fastslår, at det skal være muligt at opbevare kontrakten og oplysningerne, "på en sådan måde, at kontrakten og oplysningerne i en rimelig periode er tilgængelige for fremtidig reference og kan reproducere uændrede", og at:

Bestemmelsen er til hinder for, at tjenesteyderen på f.eks. en internetside lægger en spærring ind, der umuliggør oplagring af de generelle salgsbetingelser for tjenestemodtageren.

Bestemmelsen skal ses i sammenhæng med § 10, stk. 1, nr. 2, hvorefter tjenesteyderen skal oplyse, om kontrakten opbevares og er tilgængelig – men efter forarbejderne ikke har pligt til at opbevare den. Netop derfor er det væsentligt, at tjenestemodtageren selv kan gemme betingelserne.

Om oplysningskravene efter § 10, stk. 1 understreger forarbejderne, at oplysningerne skal gives, "inden tjenestemodtageren teknisk afgiver en ordre ved f.eks. at klikke på et ikon i det relevante skærbillede", og at de skal være "fremhævede, så de er lette at få øje på, ligesom de skal være affattet på en måde, så de ikke er unødigt vanskelige at tilegne sig". Vejledningspligten efter nr. 1 omfatter "de praktiske skridt, tjenestemodtageren skal foretage for, at der kan dannes en kontrakt, og ikke de juridiske aspekter ved kontraktens indgåelse".

EU-Domstolen har i [C-249/21](#) taget stilling til den parallelle – men forbrugerbeskyttelsesretlige – problemstilling om, hvilken tekst der skal stå på selve bestillingsknappen, for at forbrugeren utvetydigt bekræfter en betalingsforpligtelse. Sagen viser, at kravene til det afsluttende klik ikke kun stilles af e-handelsloven, men også af forbrugerrettighedsdirektivet; de nærmere forbrugerbeskyttende oplysnings- og fortrydelsesregler behandles under [forbrugerbeskyttelse](#).

LOV	E-handelsloven § 10, stk. 1	E-handelsloven § 11, stk. 1, 2	
PRAKSIS	EU-Domstolen · Fortolkning af betalingsoplysninger ved e-handel: Betydningen af teksten på bestillingsknappen		07.04.2022
	Forbrugerombudsmanden · Forbrugerombudsmandens fortolkning af E-handelslovens krav om hjælpeværktøjer til at rette indtastningsfejl		14.12.2009

Click-wrap: elektronisk inkorporering af standardvilkår, også byrdefulde

Spørgsmålet om, hvornår standardvilkår er vedtaget elektronisk, er i dansk praksis afgjort mest markant af Sø- og Handelsretten i [BS-20469/2023-SHR](#). Et advokatanpartsselskab havde oprettet en virksomhedskonto på Trustpilots platform for at kunne rapportere negative anmeldelser. Under oprettelsen skulle advokaten aktivt afkrydse en boks med teksten:

I accept the Trustpilot terms and conditions and agree to receive performance suggestions and company updates from Trustpilot A/S.

Teksten indeholdt et hyperlink til de engelsksprogede "Terms of Use and Sale for Businesses", og det var ikke muligt at gennemføre tilegnelsen af virksomhedsprofilen uden at acceptere vilkårene. Vilkårenes punkt 60B indeholdt en eksklusiv værnetingsklausul til fordel for domstolene i England og Wales.

Sagsøgeren gjorde gældende, at klausulen var "skjult i 25 siders engelsksprogede vilkår", ikke fremhævet, og at accepten var afgivet under en form for tvang, fordi den var eneste vej til at få anmeldelserne fjernet. Retten afviste dette:

Retten finder, at parterne under de beskrevne omstændigheder, og idet der ikke i øvrigt ses at være anført forhold, der kan føre til en anden vurdering, har indgået en værnetingsaftale, der fører til, at domstolene i England og Wales er enekompetente til at behandle den foreliggende tvist, jf. Haagerkonventionens artikel 3, 5 og 6 og [retsplejelovens § 245](#).

Retten lagde afgørende vægt på tre forhold: at accepten var **aktiv** (afkrydsning), at vilkårene var **umiddelbart tilgængelige via link ved acceptboksen**, og at accepten var afgivet af en professionel part. Afgørelsen er i tråd med den ældre praksis om værnetingsklausuler i standardvilkår, som parterne påberåbte sig i sagen, herunder **UfR 1975.607 SH** og **UfR 1985.1101 V**, samt den nyere praksis om click-wrap, herunder **UfR 2021.2928 Ø**.

Afgørelsen skal sammenholdes med [e-handelslovens § 11, stk. 2](#), der giver den formelle minimumsramme: vilkårene skal kunne oplagres eller gengives. Praksis viser dog, at inkorporeringsspørgsmålet ikke afgøres af § 11 alene, men af de almindelige aftaleretlige krav til vedtagelse: jo mere byrdefuldt vilkåret er, jo mere skal der til, før det anses for vedtaget – og modsat gælder, at professionelle parter er underlagt en skærpet undersøgelsespligt.

I forbrugerforhold er tærsklen højere. Forbrugerombudsmanden har i [sagen om onlineauktionsplatformen](#) kritiseret, at oplysningen om, at virksomhedens egne ansatte kunne byde, kun fremgik som det sidste punkt i auktionsvilkårene og krævede flere klik at finde. Oplysningen "skal fremgå klart, tydeligt og iøjnefaldende ved auktionsvarerne" og "må ikke gemmes i vilkårstekster eller kræve særlige navigeringstrin for at blive læst". Tilsvarende fandt Forbrugerombudsmanden i [sagen om online konkurrencer](#) – hvor samtykketeksten først var synlig på side 6 i konkurrencebetingelserne og var blandet sammen med konkurrencevilkår og fortrolighedspolitik – at de indhentede samtykker ikke opfyldte lovgivningens krav. Og i [sagen om obligatoriske abonnementer ved online varekøb](#) blev det fastslået, at oplysninger om et sammenkædet abonnement skal være "lige så tydelige som oplysningerne om varerne".

Endelig gælder, at ren tavshed ikke bliver til accept, fordi kommunikationen er elektronisk. I [Forbrugerombudsmandens sag om online profiler](#) fandt ombudsmanden, at en fremgangsmåde, hvor tavshed

betragtes som accept af en gratis prøveperiode, som udgangspunkt er i strid med god markedsføringsskik. Om stiltiende og negativ aftalebinding henvises til [aftalelov-31-38](#).

LOV	E-handelsloven § 11, stk. 2	Markedsføringsloven § 3, stk. 1	Retsplejeloven § 245
PRAKSIS	Sø- og Handelsretten · Sø- og Handelsretten afviser sag mod Trustpilot grundet værnetingsaftale 19.12.2023		
	Forbrugerombudsmanden · Mangelfulde prisoplysninger og skjult information om ansattes budgivning på onlineauktion 13.11.2025		
	Forbrugerombudsmanden · Utydelig markedsføring af obligatorisk abonnement ved online varekøb 01.01.2017		
	Forbrugerombudsmanden · Adressevirksomheds praksis med stiltiende accept af online profil er i strid med god markedsføringsskik 10.03.2011		

§ 8 Modtagelseslæren i § 12, stk. 2: adgang, ikke kundskab

E-handelslovens § 12, stk. 2 fastslår, at en elektronisk ordre og den elektroniske ordrebekræftelse "anses som modtaget, når adressaterne har adgang til disse". Bestemmelsen gennemfører [e-handelsdirektivets artikel 11, stk. 1, 2. led](#), og forarbejderne præciserer rækkevidden:

Modtagelse af ordre og ordrebekræftelse anses for modtaget, når parterne, som de er adresseret til, har adgang til meddelelserne. Det afgørende er derfor ikke, hvornår der foreligger kendskab til meddelelserne, men hvornår adressaterne rent faktisk har haft mulighed for at gøre sig bekendt med deres indhold via deres elektroniske postkasse.

Dette er en ren **adgangs-** eller **modtagelseslære**, ikke en kundskabslære – parallelt med aftalelovens system, hvor et antagende svar skal være "kommet frem" inden acceptfristens udløb, jf. [aftalelovens § 2, stk. 1](#). Forarbejderne trækker dog en vigtig grænse nedad:

En e-post med tilhørende fil, som af tekniske årsager eller på grund af teknisk nedbrud ikke kan åbnes af modtageren, kan næppe anses for modtaget i direktivets forstand, da modtageren ikke har adgang til at gøre sig bekendt med denne. Ligeledes vil en e-post, som ikke kan åbnes, fordi internetudbyderen har lukket adgangen til den elektroniske postkasse, heller ikke kunne anses for modtaget i direktivets forstand.

Risikoen for tekniske forhindringer, som adressaten ikke har indflydelse på, ligger dermed hos afsenderen. Den samme sontring genfindes i forvaltningsretten, hvor Folketingets Ombudsmand i [sag 2016-34 om meddelelser i en bilsynssag sendt via Offentlig Digital Post](#) gengiver forarbejderne til lov om Offentlig Digital Post:

En meddelelse, der sendes i Offentlig Digital Post, er tilgængelig, når adressaten vil kunne fremkalde meddelelsen på en almindeligt fungerende computer tilsluttet internettet med almindeligt tilgængelige programmer og dermed gøre sig bekendt med meddelelsens indhold. ... Opstår sådanne problemer, som adressaten ikke har indflydelse på, kan en meddelelse til en borger eller virksomhed ikke anses for at være kommet frem, før forhindringen er ophørt.

Bemærk, at § 12, stk. 2 – i modsætning til § 12, stk. 1 – også gælder for aftaler indgået udelukkende ved e-mail og lignende individuel kommunikation. Forarbejderne til § 13 fastslår udtrykkeligt:

Reglerne i forslaget § 11, stk. 2, om at tjenesteyderen skal stille kontraktbetingelser m.v. til rådighed for tjenestemodtageren, og § 12, stk. 2, om hvornår en ordre skal anses for modtaget, gælder derimod også for elektronisk post og anden individuel kommunikation.

Modtagelseslæren har direkte betydning for acceptfrister, reklamationsfrister og påkrav afgivet elektronisk, og den er derfor en af de mest praktisk anvendelige regler i hele e-handelsloven.

LOV

Aftaleloven § 2, stk. 1

E-handelsloven § 11, stk. 2

E-handelsloven § 12, stk. 1, 2

E-handelsloven § 13

§ 9 Bevis for at den elektroniske viljeserklæring stammer fra parten

Det praktisk vanskeligste spørgsmål ved elektronisk aftaleindgåelse er sjældent, *om* en erklæring binder, men *om den kom fra den påståede afsender*. Dansk ret hylder princippet om bevisbedømmelsens frihed, jf. [retsplejelovens § 344, stk. 2](#), og der findes ingen særlig bevisregel for digitale erklæringer.

Justitsministeriets udvalg formulerede udgangspunktet i [Betænkning nr. 1456/2004 om e-signaturs retsvirkninger](#):

Brugen af en digital signatur i forbindelse med udstedelsen af et elektronisk dokument skaber en formodning for, at det elektroniske dokument er signeret af den person, som angives i det certifikat, der hører til den elektroniske signatur. Dette svarer til, at tilstedeværelsen af en håndskreven signatur skaber en formodning for, at dokumentet er udstedt af den, hvis signatur er anvendt.

Udvalget tilføjede dog, at formodningen kan afkræftes ved modbevis, og at den ikke kan anskues løsrevet fra parternes forhold og omstændighederne i øvrigt – hvis dokumentets indhold eller omstændighederne gør det urimeligt at tro på afsenderangivelsen, gælder ingen formodning.

Domstolene har anvendt denne formodning i fuldbyrdelsessammenhæng. I fogedsagen **FS-6502/2020-KBH** (Retten i København, kendelse af 28. august 2020) var et gælds brev på 13.000 kr. forsynet med skyldnerens digitale signatur, og skyldneren gjorde gældende, at signaturen var misbrugt. Fogedretten udtalte:

Fogedretten finder på den baggrund, og idet det er ubestridt, at gælds brevet er underskrevet med Modparts digitale signatur, at gælds brevet kan danne grundlag for tvangsfuldbyrdelse.

At en almindelig e-mail – uden nogen form for signaturteknologi – kan bære vidtrækkende retsvirkninger, viser forældelsessagen mellem et anpartsselskab og en privat skyldner. Vestre Landsret foretog i [BS-34923/2023-VLR](#) en todelt vurdering af mailkorrespondancen: en ren bekræftelse af at have modtaget en mail med gælds brevet var **ikke** en erkendelse, mens svaret "Jeg har ikke mulighed for at tilbagebetale lånet nu" var det:

Landsretten finder, at han herved har erkendt sin forpligtelse på en sådan måde, at Appellinstævnte, tidligere Sagsøger ApS med føje har fået den opfattelse, at der ikke var tvist om kravet, og at der derfor ikke var rimelig anledning til at iværksætte retsforfølgning.

Højesteret tiltrådte landsrettens resultat og begrundelse i [sag 43974/2025](#), afsagt den 22. maj 2026, og fastslog dermed, at forældelsen efter [forældelseslovens § 15](#) var afbrudt ved e-mailen af 26. oktober 2019.

Samme mønster ses i nævnspraksis. I [Huslejenævnets afgørelse 746-130289](#) svarede en lejer på udlejers mail med flytterapporten: "Det er herfra godkendt". Nævnets flertal fandt, at dette udgjorde en klar og bindende accept af flytteopgørelsen på 14.400 kr. – selv om udlejer på grund af formelle fejl ved ind- og fraflytningssyn

som udgangspunkt havde fortabt kravet. Et mindretal så udtalelsen som en ren kvittering for modtagelsen. Sagen viser, hvor lidt der skal til, før en kortfattet e-mail får karakter af en dispositiv viljeserklæring.

Modsat viser [BS-515/2007-HER](#), at mailkorrespondance om pris og areal ikke i sig selv skaber binding, når det udtrykkeligt er aftalt, at dokumentet er et tilbud, indtil begge parter underskrift foreligger:

Sagsøgte hæfter for, at en medarbejder foranlediger købsaftale udfærdiget ved en ejendomsmægler. Når imidlertid henses til aftalens indhold, særligt punkterne 16 og 29, må sagsøger som professionel erhvervsdrivende i mangel af andre objektive holdepunkter have kunnet indse, at der ikke var indgået en endelig bindende aftale, førinden sagsøgte underskrift forelå.

Endelig illustrerer udbudspraksis, at afsenderen bærer risikoen for, at en elektronisk erklæring faktisk er afgivet og gjort tilgængelig for modtageren. I [Klagenævnet for Udbud kendelse 24/02350](#) havde en ansøger udfyldt sit ESPD delvist i systemet Ethics, men aldrig "afsluttet" anmodningen teknisk – trods fire automatiske advarselsmails. Nævnet fandt det uden betydning, at de delvist udfyldte oplysninger teknisk var registreret hos systemudbyderen, da de ikke var gjort tilgængelige for ordregiver, og udtalte:

Idet Anchersen således ikke opfyldte udbudsbetingelserne for afgivelse af ansøgning om prækvalifikation, kunne Movia ikke tage Anchersens ansøgning i betragtning.

Tilsvarende fandt nævnet i [20/06315](#), at en ordregiver berettiget kunne anse moderselskabet for tilbudsgiver, fordi tilbuddet var afgivet via moderselskabets brugerprofil i udbudssystemet, og at "[a]nsvaret for fejl og uklarheder i et tilbud påhviler tilbudsgiveren selv". Identiteten i det elektroniske system slår altså igennem over for den bagvedliggende hensigt.

LOV

[Forældelsesloven § 15](#)[Retsplejeloven § 344, stk. 2](#)

PRAKSIS

Højesteret · Forældelsesfrist for gældsbeholdning afbrudt ved skylderkendelse i e-mail – Højesteret stadfæster	22.05.2026
Landsretten · Gæld anerkendt via e-mail: Landsretten afviste påstand om forældelse	12.03.2025
Byretten · Fogedret fremmes trods misbrug af digital signatur - skyldner hæfter på grund af uagtsomhed	28.08.2020
Byretten · Bindende aftaleindgåelse ved ejendomshandel: Betydningen af skriftlig accept og standardvilkår	04.11.2008
Klagenævnet for Udbud · Afvist prækvalifikation som følge af manglende færdiggørelse af ESPD i udbudssystemet Ethics	10.04.2024
Klagenævnet for Udbud · Afvisning af tilbud grundet uklarhed om tilbudsgivers identitet i elektronisk udbudssystem	02.07.2020
Huslejenævnet · Lejers skriftlige accept af flytteopgørelse medfører betalingspligt trods udlejers formelle fejl ved ind- og fraflytning	21.01.2026

§ 10 eIDAS art. 25: elektroniske signaturers retsvirkning

Efter [eIDAS-forordningen \(EU\) nr. 910/2014 art. 25, stk. 1](#) gælder et **diskriminationsforbud**:

En elektronisk signatur må ikke nægtes retsvirkning og anerkendelse som bevis under retssager, alene af den grund at den er i elektronisk form, eller at den ikke opfylder kravene til kvalificerede elektroniske signaturer.

Og efter [art. 25, stk. 2](#) gælder en **ækvivalensregel** for den øverste signaturkategori:

En kvalificeret elektronisk signatur har samme retsvirkning som en håndskreven underskrift.

Forordningen opererer med tre niveauer, som defineres i [art. 3](#): den almindelige "elektroniske signatur" (nr. 10) – data i elektronisk form, som underskriveren anvender til at skrive under med; den "avancerede elektroniske signatur" (nr. 11), der opfylder kravene i art. 26; og den "kvalificerede elektroniske signatur" (nr. 12), der er en avanceret signatur genereret af et kvalificeret signaturgenereringssystem og baseret på et kvalificeret certifikat. Kun den sidste kategori nyder godt af ækvivalensreglen i stk. 2; de øvrige nyder alene beskyttelse mod diskrimination efter stk. 1 og indgår i øvrigt i den frie bevisbedømmelse.

Den danske infrastruktur er bygget op om denne kategorisering. Efter [bekendtgørelsen om tilrådighedsstillelse og anvendelse af MitID-løsningen og NemLog-in § 7](#) skal serviceområdet Digital signering indeholde både en signeringstjeneste baseret på OCES-certifikater og en tjeneste, hvor der kan afgives "kvalificerede elektroniske signaturer, kvalificerede tidsstempler og kvalificerede elektroniske segl", og disse "skal være kvalificerede som fastlagt i eIDAS-forordningen". Tilsvarende fastslår [bekendtgørelsen om MitID Erhverv og MitID Privat til Erhverv § 5](#), at certifikater udstedt i MitID Erhverv "reguleres af eIDAS-forordningen eller standarden for offentlige certifikater til elektroniske services (OCES-certifikater)", og at tildelingen skal ske i overensstemmelse med organisationens interne regler, herunder tegningsregler og vedtægter.

Den danske grundholdning – teknologineutralitet og ækvivalens – blev formuleret allerede af Justitsministeriets udvalg i [Betænkning nr. 1456/2004](#):

Det er udvalgets generelle opfattelse, at en digital signatur i almindelighed må sidestilles med en almindelig papirbaseret underskrift, og at der ikke er nogen grund til at knytte særlige retsvirkninger til aftaler, retshandler eller meddelelser, der afgives med digital signatur.

Og videre:

Reglerne om retsvirkningen af underskrifter bygger på, at det afgørende er tilkendegivelsen gennem handling eller undladelse af en vilje til at blive forpligtet, og at formen for denne tilkendegivelse er uden betydning. Disse regler er grundlæggende teknologineutrale og kan siges at være udtryk for et princip om ækvivalens (ligestilling) mellem forskellige former for underskrifter og forskellige former for dokumenter.

Udvalget bemærkede samtidig den centrale forskel mellem en håndskreven og en digital signatur, som også [Betænkning nr. 1471/2006 om digital tinglysning](#) fremhæver: den håndskrevne underskrift er "uadskilleligt knyttet til én bestemt person", mens en digital signatur "ikke [er] uadskilleligt knyttet til en bestemt person, men er derimod elektroniske data, som ikke blot den retmæssige indehaver, men også andre kan komme i besiddelse af". Netop denne forskel er baggrunden for de mange tvister om misbrug af elektronisk ID.

I det finansielle Ankenævns praksis er MitID-godkendelse behandlet som stærk kundeautentifikation, jf. [betalingslovens § 7](#), og nævnet har i [sag 322/2023](#) fundet det godtgjort, at en betaling på 1.029 EUR var autoriseret, fordi kunden i MitID-appen blev præsenteret for teksten "Betal 1029,00 EUR til [betalingsmodtager D] fra kort [xxx277]". Hvor der er reel tvist om, hvad app-teksten viste, eller hvordan tredjemand fik adgang til en aktiveringskode, afviser nævnet imidlertid sagerne som uegnede til skriftlig behandling og henviser til domstolene, jf. [332/2023](#), [543/2023](#) og [522/2025](#). Nævnet understreger i den forbindelse, at korrekt registrering og bogføring ikke i sig selv er bevis for, at betaleren har godkendt transaktionen, jf. [betalingslovens § 98, stk. 2](#). Den betalingsretlige hæftelse for misbrug behandles nærmere under [mitid-nemid-misbrug](#).

Et sidespor med aftaleretlig relevans er, at pengeinstitutter efter fast praksis frit kan bestemme, hvilke elektroniske identifikationsmidler der kræves for adgang til deres selvbetjeningsløsninger. Ankenævnet har i

[442/2022](#) afvist en kundes påstand om, at bankens krav om overgang til MitID var svig efter [aftalelovens § 30](#), og henvist til, at udfasningen af NemID følger af [lov om MitID og NemLog-in § 1](#).

LOV

[Aftaleloven § 30](#)[Betalingsloven § 7](#)[Betalingsloven § 98, stk. 2](#)[eIDAS-forordningen \(EU\) nr. 910/2014 § 25, stk. 1, 2](#)

PRAKSIS	Det finansielle ankenævn · 522/2025 Indsigelse mod at hæfte for transaktion, der blev godkendt i MitID.	23.02.2026
	Det finansielle ankenævn · Afvisning af klage om hæftelse for 8.000 kr. efter svindel med MitID grundet behov for bevisførelse	19.03.2024
	Det finansielle ankenævn · Indsigelse mod hæftelse for svindeltransaktion efter godkendelse med MitID	18.01.2024
	Det finansielle ankenævn · Afvisning af sag om indsigelse mod MitID-godkendt transaktion grundet behov for bevisførelse	22.12.2023
	Det finansielle ankenævn · Sydbanks krav om skift fra NemID til MitID i netbank og klagers krav om erstatning for tidsforbrug	25.05.2023

Formkrav: hvornår kan et lovbestemt skriftligheds- eller

§ 11 underskriftskrav opfyldes digitalt?

eIDAS afgør ikke, om et nationalt formkrav kan opfyldes digitalt. Det samme gjaldt allerede efter det tidligere signaturdirektiv, hvis artikel 1 – som gengivet i [Betænkning nr. 1456/2004](#) – udtrykkeligt undtog

aspekter i forbindelse med kontraktens indgåelse og gyldighed eller andre retlige forpligtelser, som ifølge national ret eller fællesskabsret er undergivet formkrav.

Det er derfor det enkelte retsområdes egne regler, der afgør spørgsmålet. Justitsministeriets udvalg gennemgik problemstillingen udtømmende i [Betænkning nr. 1400/2000 om e-signatur og formkrav i lovgivningen](#) og konstaterede, at retsinformation dengang indeholdt over 1.000 gældende dokumenter med underskriftskrav. Udvalgets hovedkonklusion står på [s. 132](#):

Udvalgets undersøgelser har vist, at lovens tekst kun sjældent giver et klart svar på, om et formkrav kan opfyldes ved brug af digital kommunikation. ... Lovens motiver er sjældent til nogen hjælp til at løse dette fortolkningsspørgsmål. Mange retsregler, som indeholder formkrav, stammer fra en tid, hvor der ikke var grund til at overveje spørgsmålet om brug af digital kommunikation.

Udvalget pegede på [s. 129](#) på, at fortolkningen i praksis er faldet ud til begge sider – bl.a. at Østre Landsret i 1995 i den såkaldte Proms-sag fandt, at straffelovens dagældende § 163 om skriftlige erklæringer ikke omfattede erklæringer afgivet ved datateknik, og at Pressenævnet i 2000 fandt, at en anmodning om genmæle ikke kunne indgives ved e-mail. Udvalget bemærkede samtidig, at formkrav tjener forskellige funktioner – bevis, dokumentation, alvor og højtidelighed samt administrative hensyn – og at det skal vurderes konkret, om disse funktioner kan varetages digitalt.

Denne konkrete tilgang bekræftes af nyere højesteretspraksis. I [BS-32135/2021-HJR](#) fastholdt Højesterets flertal, at en indsigelse mod en opsigelse af et boliglejemål sendt pr. mail ikke opfyldte lejelovens skriftlighedskrav:

Som fastslået ved Højesterets dom af 5. maj 2020 (UfR 2020.2304) og Højesterets kendelse af 7. juni 2021 (UfR 2021.3975) opfylder en indsigelse sendt pr. mail ikke kravet om skriftlighed i den dagældende lejelovens § 87, stk. 2. Det kan ikke føre til et andet resultat, at parterne tidligere har kommunikeret om lejemålet pr. mail, eller at advokatsekretær A kvitterede for modtagelsen af advokat Rikke Solberg Bruuns mail af 7. juni 2019, idet denne mail ikke i sig selv gav L1 og L2 føje til at gå ud fra, at indsigelsen var accepteret som gyldig og dermed rettidig.

Samme resultat i [BS-23834/2020-OLR](#), hvor Østre Landsret fastslog, at det "ikke kan aftales, at indsigelser efter § 87 afgives som digitale dokumenter", og at passivitet fra udlejers side ikke kunne reparere formfejlen. En dommer i Højesteret dissenterede og fandt, at lejerne under de konkrete omstændigheder havde "føje til at gå ud fra, at udlejer accepterede indsigelsen som gyldig og rettidig".

Hvor lovgiver ønsker digital opfyldelse, må det derfor siges udtrykkeligt. Det er sket bl.a. i strafferetsplejen ved retsplejelovens § 148 c, som beskrevet i [Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om forsvarerens adgang til aktindsigt, pkt. 2.3.1:](#)

Det fremgår af bestemmelsens stk. 1, at krav om skriftlighed i strafferetsplejen ikke er til hinder for anvendelse af digital kommunikation eller anvendelse af digitale dokumenter mv. under retsmøder. ... Det er således tilstrækkeligt, at materiale fremsendes via eksempelvis e-mail.

Og i forvaltningsretten ved forvaltningslovens § 32 b, indsat ved lov nr. 1624 af 26. december 2013, som ifølge [Vejledning om digitaliseringsklar lovgivning](#) hjemler, at identifikationskravet kan opfyldes på anden vis end ved personlig underskrift, "hvis dokumentet udformes på en måde, der i øvrigt sikrer en entydig identifikation af den, som afsender dokumentet".

I kontraktforhold uden lovbestemt formkrav – som er hovedreglen i dansk ret – er der derimod ingen hindring for elektronisk indgåelse. Som [Betænkning nr. 1456/2004](#) formulerer det, er der "ingen formkrav til signaturen – allerede fordi der efter dansk ret ikke er noget krav om skriftlighed til aftaler". Endelig kan aftalte formkrav have selvstændig betydning: i [BS-515/2007-HER](#) var det netop parternes eget vilkår om, at dokumentet var et tilbud indtil begge underskrifter forelå, der udelukkede binding på grundlag af mailkorrespondancen.

At formkrav også kan opfyldes ved forskellige grader af elektronisk verifikation, illustreres af [Klagenævnet for Udbuds kendelse 20/09293](#). Nævnet sondrede mellem en tilbudsgivers eget ESPD, "hvis ægthed sikres via indsendelsen i det elektroniske udbudssystem", og en støttende enheds ESPD, "hvor en underskrift er nødvendig for at sikre dokumentets integritet". Selve indsendelseskanaalen kan altså efter omstændighederne træde i stedet for en underskrift, når autenticiteten på anden vis er sikret.

LOV	eIDAS-forordningen (EU) nr. 910/2014 § 25, stk. 1	Retsplejeloven § 148c, stk. 1
PRAKSIS		
	Højesteret · Digital indsigelse mod opsigelse af lejemål var ugyldig trods bekræftelse af modtagelse	02.09.2022
	Landsretten · Dom om fraflytning efter manglende overholdelse af formkrav ved indsigelse mod opsigelse	14.06.2021
	Byretten · Bindende aftaleindgåelse ved ejendomshandel: Betydningen af skriftlig accept og standardvilkår	04.11.2008
	Klagenævnet for Udbud · Afvisning af tilbud på grund af forbehold og manglende underskrift på ESPD for støttende enhed	27.01.2021

Undtagelserne i § 13: e-mail, SMS og fravigelse mellem erhvervsdrivende

§ 12

E-handelslovens § 13, stk. 1 undtager § 10, § 11, stk. 1 og § 12, stk. 1 fra anvendelse på "kontrakter, som parterne indgår udelukkende ved udveksling af elektronisk post eller lignende individuel kommunikation". Forarbejderne præciserer, at "lignende individuel kommunikation" bl.a. omfatter SMS-beskeder, og forklarer begrundelsen:

Bestemmelsens undtagelser for kontrakter, der alene indgås via elektronisk post, er baseret på, at det i den situation ofte er tjenestemodtageren, der vælger den pågældende kommunikationsform. ... I modsætning til kommunikation via en internetside giver e-mail korrespondance som udgangspunkt ikke mulighed for anvendelse af forskellige tekniske hjælpeværktøjer til fejlsøgning, inden indgåelsen af en ordre.

Afgrænsningen er skarp – og har praktisk betydning for hybride flows, hvor en e-mail indeholder aktive elementer:

Det fremgår af lovteksten, at bestemmelsen alene omfatter kontrakter, der indgås udelukkende ved udveksling af elektronisk post. Hvis tjenesteyderens elektroniske post indeholder aktivt indhold, herunder aktive links, således at formen for korrespondancen må ligestilles med kommunikation via en hjemmeside, er kontrakten ikke omfattet af undtagelserne i § 13.

En moderne "tabt kurv"-mail eller en betalingslink-mail vil altså typisk falde **uden for** undtagelsen og dermed være omfattet af §§ 10-12. Forbrugerombudsmanden har i øvrigt i sagen om [samtykke og "tabt kurv-påmindelser"](#) i [online købsflow](#) fastslået, at et gyldigt samtykke først foreligger, når kunden har foretaget "en handling, der klart afslutter afgivelsen, som for eksempel ved at trykke på en knap med teksten 'Tilmeld' eller 'Godkend og betal'" – et udsagn der har åbenlys analogi til, hvornår en ordre må anses for afgivet.

Som nævnt gælder § 11, stk. 2 og § 12, stk. 2 også ved ren e-mail- og SMS-kommunikation. Pligten til at stille kontraktbetingelser til rådighed for lagring og modtagelseslæren er dermed universelle i lovens forstand.

§ 13, stk. 2 giver adgang til at fravige § 10, § 11, stk. 1 og hele § 12 ved aftale mellem parter, der ikke er forbrugere. I B2B-forhold – hvor hovedparten af de større elektroniske aftaleindgåelser sker via EDI, portaler og indkøbssystemer – er de proceduremæssige krav altså dispositive. Bemærk, at fravigelsesadgangen i stk. 2 omfatter **hele § 12**, herunder modtagelseslæren i stk. 2, mens undtagelsen i stk. 1 kun omfatter § 12, stk. 1. Erhvervsdrivende kan dermed aftale deres eget "kommet frem"-tidspunkt for elektroniske meddelelser, hvilket er standard i mange rammeaftaler og handelsvilkår.

Denne dispositivitet gør de almindelige aftaleretlige vedtagelseskrav desto vigtigere i B2B – som Sø- og Handelsretten viste i [BS-20469/2023-SHR](#), hvor et click-wrap-accepteret sæt engelsksprogede vilkår bandt en professionel dansk part fuldt ud.

LOV

[E-handelsloven § 10](#)[E-handelsloven § 11, stk. 1, 2](#)[E-handelsloven § 12, stk. 1, 2](#)[E-handelsloven § 13, stk. 1, 2](#)

PRAKSIS

Sø- og Handelsretten · Sø- og Handelsretten afviser sag mod Trustpilot grundet værnetingsaftale

19.12.2023

Forbrugerombudsmanden · Samtykke til markedsføring og 'tabt kurv-påmindelser' i online købsflow

08.09.2021

Oprindelseslandsprincippet, indgrebsproceduren og forholdet til

§ 13 DSA-forordningen

E-handelslovens kapitel om det indre marked bestemmer, hvilket lands regler den elektroniske tjeneste – og dermed også dens aftaleindgåelsesforløb – skal leve op til inden for det koordinerede område. Efter § 3 skal en

tjenesteyder etableret i Danmark udøve sin virksomhed i overensstemmelse med dansk ret, uanset om tjenesten alene retter sig mod et andet EU/EØS-land (hjemlandskontrol). Efter § 4 er en tjenesteyder etableret i et andet EU/EØS-land omvendt undtaget fra danske regler inden for det koordinerede område, selv om tjenesten retter sig mod Danmark (gensidig anerkendelse).

Forarbejderne beskriver rækkevidden af hjemlandskontrollen bredt – den omfatter bl.a. "krav til markedsføringens form og indhold, krav om særlig information, vejledning eller rådgivning af kunden, som virksomheden skal give i sit markedsføringsmateriale eller forud for selve aftalens indgåelse, og krav til selve tjenesteydelsens form" – men trækker samtidig en vigtig grænse:

Det samme regelsæt vil samtidig indeholde regler, der giver parterne visse gensidige rettigheder og pligter. Det myndighedstilsyn, der omtales i direktivet, omfatter imidlertid ikke disse regler, som det er overladt til parterne selv - eventuelt med bistand fra udenretlige tvistløsningsorganer eller domstole - at anvende.

Den privatretlige aftaleregulering – hvad der gælder mellem parterne – er altså ikke undergivet oprindelseslandsprincippet på samme måde som den offentligretlige tilsynsregulering. Hertil kommer, at § 5 opregner en udtømmende liste af generelt undtagne områder (ophavsret og industrielle ejendomsrettigheder, elektroniske penge, visse investeringsforeninger, visse forsikringer og spørgsmålet om uopfordret markedsføring via elektronisk post), og at forbrugerkontrakter efter direktivet ligeledes er undtaget fra afsenderlandsprincippet.

§ 6 indeholder indgrebsproceduren. Danske myndigheder kan uanset § 4 begrænse adgangen til at levere en informationssamfundstjeneste fra en tjenesteyder i et andet EU/EØS-land, hvis foranstaltningen er nødvendig af hensyn til den offentlige orden, folkesundheden, den offentlige sikkerhed eller forbrugerne, træffes over for en bestemt tjeneste og står i rimeligt forhold til målet, jf. § 6, stk. 1. Efter stk. 2 skal etableringslandets myndigheder først opfordres til at gribe ind, og Kommissionen og etableringslandet skal underrettes; i hastende tilfælde kan betingelserne fraviges efter stk. 3, og procedurerne gælder slet ikke ved efterforskning og afgørelse af straffesager, jf. stk. 4.

Notifikationspligtens retlige karakter er central. [Vejledning om administrative forskrifter, pkt. 6.2](#) fastslår med henvisning til EU-Domstolens dom af 19. december 2019 i sag **C-390/18** (X), præmis 96:

Iagttagelse af notifikationspligten er en gyldighedsbetingelse for den nationale regulering, uanset at notifikationsproceduren ikke indeholder krav om en stand still-periode.

Endelig er retsgrundlaget under forandring. Ved [lov nr. 1765 af 28. december 2023 om håndhævelse af Europa-Parlamentets og Rådets forordning om et indre marked for digitale tjenester](#) er e-handelslovens §§ 14-16 om formidleransvar ophævet, og overskriften før § 14 er ligeledes ophævet. Forarbejderne forklarer baggrunden:

Bestemmelserne i §§ 14-16 i lov nr. 227 af 22. april 2002... implementerer artikel 12-14 om betinget ansvarsfrihed i [e-handelsdirektivet]. ... Det fremgår af artikel 89 i forordning om digitale tjenester, at e-handelsdirektivets artikel 12-15 udgår.

Ansvarsfrihedsreglerne for formidlere er dermed flyttet til [DSA-forordningen \(EU\) 2022/2065](#), mens e-handelslovens bestemmelser om aftaleindgåelse (§§ 10-13), oplysningspligt (§§ 7-9) og det indre marked (§§ 3-6) er uberørte. Ophævelsen er endnu ikke rullet ind i en konsolideret udgave af e-handelsloven, og oversigten bygger derfor på lovens oprindelige affattelse suppleret med den vedtagne ændring.

LOV

[E-handelsloven § 3](#)[E-handelsloven § 4](#)[E-handelsloven § 5](#)[E-handelsloven § 6, stk. 1-4](#)

§ 14 Sammenfatning: syv huskeregler for elektronisk aftaleindgåelse

Praksis på området er sparsom på domstolsniveau, men tæt og forholdsvis konsistent på nævniveau. Følgende hovedlinjer kan udledes:

- 1. Bindingen ligger i aftaleloven, ikke i e-handelsloven.** Et vareudbud med bestillingsfunktion er som udgangspunkt et bindende tilbud efter [aftalelovens § 1](#), og bestillingen er accepten. E-handelslovens [§§ 10-12](#) fastlægger ikke aftaletidspunktet – forarbejderne siger udtrykkeligt, at kerneområdet er at sikre tjenestemodtageren mod fejlbestilling.
- 2. Forbeholdet skal komme tidligt, være aktivt accepteret og gentages i kvitteringen.** Praksis fra [2002-4031/7-2141](#) over [13/13683](#) til [24/06273](#) viser, at et forbehold kan bære – men Black Friday-sagerne [22/17398](#) og [23/01132](#) tilføjer, at forbeholdet også skal fremhæves i den automatisk genererede e-mail, hvis denne i øvrigt fremtræder som en købsbekræftelse.
- 3. Prisfejl reddes kun ved ond tro.** [Aftalelovens § 32, stk. 1](#) er sidste udvej, og den erhvervsdrivende har bevisbyrden. Rabatprocenten alene er sjældent nok, jf. [01-08-4921](#); køberens adfærd og forudsætninger kan derimod være afgørende, jf. [23/00052](#) og [18/06498](#).
- 4. Opsamlingssiden er ikke en anbefaling, men et lovkrav.** [§ 11, stk. 1](#) kræver reelle hjælpeværktøjer til at finde og rette indtastningsfejl, og [§ 11, stk. 2](#) kræver, at vilkårene kan gemmes og gengives – spærring mod lagring er ikke tilladt.
- 5. Click-wrap virker, men kun når accepten er aktiv og vilkårene tilgængelige.** [BS-20469/2023-SHR](#) viser, at selv en eksklusiv værnetingsklausul i 25 siders engelsksprogede vilkår kan vedtages elektronisk af en professionel part. Over for forbrugere er tærsklen højere, og vilkår gemt bagerst efter flere klik holder ikke, jf. [Forbrugerombudsmandens auktionssag](#).
- 6. Modtagelse er adgang, ikke kundskab – men tekniske forhindringer hos modtageren rammer afsenderen.** [§ 12, stk. 2](#) og forarbejderne hertil danner en klar regel, som også gælder ved ren e-mail- og SMS-kommunikation.
- 7. Signaturen afgør autenticiteten, ikke gyldigheden.** [eIDAS art. 25](#) sikrer, at elektroniske signaturer ikke diskrimineres, og at kvalificerede signaturer ækvivalerer den håndskrevne underskrift – men spørgsmålet om, hvorvidt et lovbestemt formkrav kan opfyldes digitalt, afgøres fortsat efter det pågældende retsområdes egne regler, jf. [Betænkning nr. 1400/2000](#) og Højesterets praksis i [BS-32135/2021-HJR](#).

Justitsministeriets udvalg om retsvirkningerne af digital signatur behandlede området i tre omgange – [Betænkning nr. 1400/2000](#), [Betænkning nr. 1456/2004](#) og senest [Betænkning nr. 1517/2010 om elektronisk aftaleindgåelse og handel](#) – og konklusionen har hver gang været den samme: dansk formueret er teknologineutral, og der er ikke behov for særlige regler om digitale viljeserklæringers bindende virkning. Det er derfor de klassiske aftaleretlige spørgsmål – tilbud, accept, forbehold, vedtagelse af standardvilkår, god tro og bevis – der afgør sagerne, blot iklædt et digitalt bestillingsflow.

LOV

[Aftaleloven § 1](#)[Aftaleloven § 32, stk. 1](#)[E-handelsloven § 11, stk. 1, 2](#)

E-handelsloven § 12, stk. 2 | eIDAS-forordningen (EU) nr. 910/2014 § 25

PRAKSIS	Højesteret · Digital indsigelse mod opsigelse af lejemål var ugyldig trods bekræftelse af modtagelse	02.09.2022
	Sø- og Handelsretten · Sø- og Handelsretten afviser sag mod Trustpilot grundet værnetingsaftale	19.12.2023
	Forbrugerklagenævnet · Manglende bindende købsaftale ved køb af grafik kort grundet tydeligt forbehold om ordrebekræftelse	31.03.2025
	Forbrugerklagenævnet · Forbrugerklagenævnet: Bindende aftale om urkøb trods prisfejl og handelsbetingelser	31.05.2023
	Forbrugerklagenævnet · Bindende aftale om køb af sko og træningstrøje trods prisfejl og forbehold i handelsbetingelser	31.05.2023
	Forbrugerklagenævnet · Forbrugerklagenævnet: Ingen bindende aftale ved prisfejl på ure trods ordrekvittering	31.05.2023
	Forbrugerklagenævnet · Aftale om væddemål var ikke bindende for den erhvervsdrivende, da forbrugeren måtte indse, at oddset var fejlsat	09.07.2018
	Forbrugerklagenævnet · Bindende tilbud eller opfordring til at gøre tilbud ved køb af iPhones på webshop	27.10.2013
	Forbrugerklagenævnet · Bindende aftale trods prisfejl på havetraktor?	11.03.2009
	Forbrugerklagenævnet · Forbrugerklagenævnet: Manglende bindende aftale ved online køb grundet forbehold i ordreoptagelsesvilkår	31.12.2002
	Forbrugerombudsmanden · Mangelfulde prisoplysninger og skjult information om ansattes budgivning på onlineauktion	13.11.2025

REFERENCE Lovgrundlag

8 paragraffer

Aftaleloven § 1	Aftaleloven § 9
Aftaleloven § 32 stk. 1	E-handelsloven § 10 stk. 1
E-handelsloven § 11 stk. 1, 2	E-handelsloven § 12 stk. 1, 2
E-handelsloven § 13 stk. 1, 2	eIDAS-forordningen (EU) nr. 910/2014 § 25 stk. 1, 2

MATERIALE Citerede afgørelser

39 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS		2
22.05.2026	Forældelsesfrist for gældsbrev afbrudt ved skylderkendelse i e-mail – Højesteret stadfæster	10718-12732
02.09.2022	Digital indsigelse mod opsigelse af lejemål var ugyldig trods bekræftelse af modtagelse	32135-2021
EU-DOMSTOLEN · EUROPÆISK DOMSTOL		1
07.04.2022	Fortolkning af betalingsoplysninger ved e-handel: Betydningen af teksten på bestillingsknappen	C-249/21
LANDSRETTE · ANKEINSTANS		2
12.03.2025	Gæld anerkendt via e-mail: Landsretten afviste påstand om forældelse	9946-11637

14.06.2021	Dom om fraflytning efter manglende overholdelse af formkrav ved indsigelse mod opsigelse	2246-2674
------------	--	-----------

SØ- OG HANDELSRET TEN · SPECIALRET	1
------------------------------------	---

19.12.2023	Sø- og Handelsretten afviser sag mod Trustpilot grundet værnetingsaftale	BS-20469/2023-SHR
------------	--	-------------------

BYRET TEN · FØRSTE INSTANS	2
----------------------------	---

28.08.2020	Fogedret fremmes trods misbrug af digital signatur - skyldner hæfter på grund af uagtsomhed	1848-2203
------------	---	-----------

04.11.2008	Bindende aftaleindgåelse ved ejendomshandel: Betydningen af skriftlig accept og standardvilkår	7126-8561
------------	--	-----------

FORBRUGERKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS	12
--	----

31.03.2025	Manglende bindende købsaftale ved køb af grafikkort grundet tydeligt forbehold om ordrebekræftelse	24/06273
------------	--	----------

31.05.2023	Forbrugerklagenævnet: Bindende aftale om urkøb trods prisfejl og handelsbetingelser	22/17398
------------	---	----------

31.05.2023	Forbrugerklagenævnet: Ingen bindende aftale ved prisfejl på ure trods ordrekvittering	23/00052
------------	---	----------

31.05.2023	Bindende aftale om køb af sko og træningstrøje trods prisfejl og forbehold i handelsbetingelser	23/01132
------------	---	----------

09.07.2018	Aftale om væddemål var ikke bindende for den erhvervsdrivende, da forbrugeren måtte indse, at oddset var fejlsat	18/06498
------------	--	----------

27.10.2013	Bindende tilbud eller opfordring til at gøre tilbud ved køb af iPhones på webshop	13/13683
------------	---	----------

13.05.2009	Erstatning for merudgift til flybilletter grundet vildledende betalingsbekræftelse	01-08-5602
------------	--	------------

11.03.2009	Bindende aftale trods prisfejl på havetraktor?	01-08-4921
------------	--	------------

29.02.2008	Mangelfuld ring købt på internetauktion - Fortrydelsesret ved fjernsalg	2008- 642/7-151
------------	---	-----------------

26.08.2004	Bindende tilbud på hjemmeside trods prisfejl?	2003-4031/7-517
------------	---	-----------------

31.12.2002	Bindende tilbud og misligholdelse ved online køb	2001-4021/7-172
------------	--	-----------------

31.12.2002	Forbrugerklagenævnet: Manglende bindende aftale ved online køb grundet forbehold i ordreoptagelsesvilkår	2002-4031/7-2141
------------	--	------------------

FORBRUGEROMBUDSMANDEN · NÆVN / KLAGEINSTANS	8
---	---

13.11.2025	Mangelfulde prisoplysninger og skjult information om ansattes budgivning på onlineauktion
------------	---

14.06.2022	E-mail om mislykket betaling efter ordreafgivelse er ikke spam
------------	--

05.11.2021	Webshops krav om forudbetaling i "Buy from Boat"-proces i strid med god markedsføringsskik
------------	--

08.09.2021	Samtykke til markedsføring og 'tabt kurv-påmindelser' i online købsflow
------------	---

01.01.2017	Utydelig markedsføring af obligatorisk abonnement ved online varekøb
------------	--

10.03.2011	Adressevirksohmheds praksis med stiltiende accept af online profil er i strid med god markedsføringsskik	
14.12.2009	Teleselskaber retter ind efter påtale om manglende e-mailadresse og CVR-nummer på hjemmesider i henhold til E-handelsloven	
14.12.2009	Forbrugerombudsmandens fortolkning af E-handelslovens krav om hjælpeværktøjer til at rette indtastningsfejl	
DET FINANSIELLE ANKENÆVN · NÆVN / KLAGEINSTANS		5
23.02.2026	522/2025 Indsigelse mod at hæfte for transaktion, der blev godkendt i MitID.	522/2025
19.03.2024	Afvisning af klage om hæftelse for 8.000 kr. efter svindel med MitID grundet behov for bevisførelse	543/2023
18.01.2024	Indsigelse mod hæftelse for svindeltransaktion efter godkendelse med MitID	322/2023
22.12.2023	Afvisning af sag om indsigelse mod MitID-godkendt transaktion grundet behov for bevisførelse	332/2023
25.05.2023	Sydbanks krav om skift fra NemID til MitID i netbank og klagers krav om erstatning for tidsforbrug	442/2022
KLAGENÆVNET FOR UDBUD · NÆVN / KLAGEINSTANS		3
10.04.2024	Afvist prækvalifikation som følge af manglende færdiggørelse af ESPD i udbudssystemet Ethics	24/02350
27.01.2021	Afvisning af tilbud på grund af forbehold og manglende underskrift på ESPD for støttende enhed	20/09293
02.07.2020	Afvisning af tilbud grundet uklarhed om tilbudsgivers identitet i elektronisk udbudssystem	20/06315
PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		2
22.12.2022	Tre kontrolafgifter fastholdt for trailer uden synlig p-tilladelse trods påstand om bortkomst	park-2203
30.10.2020	Kontrolafgift annulleret som følge af parkeringsselskabets manglende rettidige dokumentation	park-2674
HUSLEJENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		1
21.01.2026	Lejers skriftlige accept af flytteopgørelse medfører betalingspligt trods udlejers formelle fejl ved ind- og fraflytning	746-130289

FORARBEJDE Betænkninger

4 referencer

e-signatur og formkrav i lovgivningen – delbetænkning afgivet af Justitsministeriets udvalg om retsvirkningerne af digital signatur m.v. (Betænkning nr. 1400)

nr. 1400 · 2000 · Justitsministeriet

Betænkning nr. 1456/2004 om e-signatures retsvirkninger

nr. 1456 · 2004 · Justitsministeriet

Betænkning om digital tinglysning

nr. 1471 · 2006 · Justitsministeriet

Beretning om elektronisk aftaleindgåelse og handel

nr. 1517 · 2010 · Justitsministeriet

06

PRAKSISOVERSIGT · AFTALERET

Praksisoversigt over fuldmagt (aftaleloven §§ 10-27)

Legitimation, bemyndigelse og tilbagekaldelse efter aftalelovens kapitel 2

Version 2 · Opdateret 22. jul. 2026 · 21 afgørelser · 1993-2025

[Læs online](#)

INTRODUKTION

Aftalelovens kapitel 2 (§§ 10-27) regulerer, hvornår en mellemmands disposition gør fuldmagtsgiveren umiddelbart berettiget og forpligtet over for tredjemand. Kapitlet bygger på den grundlæggende sondring mellem fuldmægtigens **legitimation** udadtil og hans **bemyndigelse** indadtil – en sondring, der er lovfæstet i modsætningen mellem [§ 11, stk. 1](#) og [§ 11, stk. 2](#), og som styrer både overskridelsestilfældene, tilbagekaldelsesformerne i §§ 12-18 og bortfaldsreglerne ved død, værgemål og konkurs. Praksis er i dag særlig righoldig på konto- og hævefuldmagter, hvor Det finansielle ankenævn konsekvent afgør pengeinstituttets frigørende betaling på legitimationsgrundlag, mens forvaltningssagernes repræsentationsspørgsmål løses efter forvaltningslovens § 8. Oversigten dækker ikke aftalelovens ugyldighedsregler, jf. [aftalelov-31-38](#), og ikke § 38 om forbrugerbeskyttelse, jf. [forbrugerbeskyttelse](#).

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** Fuldmagtsgiveren bliver umiddelbart berettiget og forpligtet, når fuldmægtigen handler i fuldmagtsgiverens navn og inden for fuldmagtens grænser, jf. aftaleloven § 10, stk. 1.
- 02** Stillingsfuldmagt efter § 10, stk. 2 forudsætter en aftalt stilling, som efter lov eller sædvane medfører beføjelse til at handle på den andens vegne – ikke blot en faktisk adgang til at disponere.
- 03** Ved den selvstændige fuldmagt binder en overskridelse af fuldmagtsgiverens interne forskrifter alligevel fuldmagtsgiveren, medmindre tredjemand indså eller burde indse overskridelsen (§ 11, stk. 1).
- 04** Ved den uselvstændige § 18-fuldmagt er retshandelen ikke bindende ved overskridelse, selv om tredjemand var i god tro (§ 11, stk. 2) – her falder legitimation og bemyndigelse sammen.
- 05** Tilbagekaldelse skal ske i en form, der modsvarer den måde, fuldmagten er bragt til omverdenens kundskab på, og er flere af formerne i §§ 13-16 anvendelige, skal de iagttages kumulativt (§ 12, stk. 1).
- 06** En stillingsfuldmagt tilbagekaldes ved, at fuldmægtigen fjernes fra stillingen (§ 15); en intern besked til fuldmægtigen er ikke tilstrækkelig.

- 07** En § 18-fuldmagt er tilbagekaldt, så snart erklæringen om ophør er kommet frem til fuldmægtigen (§ 18) – uden nogen meddelelse til tredjemand.
- 08** Et rent internt forbud mod at bruge en ikke-tilbagekaldt fuldmagt virker kun over for den tredjemand, der havde eller burde have kendskab om forholdet (§ 20).
- 09** Har fuldmagtsgiveren særlig grund til at formode misbrug over for en bestemt tredjemand efter tilbagekaldelsen, skal han så vidt muligt give meddelelse; undlades det, bindes han over for den godtroende tredjemand (§ 19).
- 10** Fuldmagten bortfalder ikke automatisk ved fuldmagtsgiverens død, men ophører senest ved udløbet af det døgn, hvor proklama bekendtgøres i Statstidende (§ 21).
- 11** Kommer fuldmagtsgiveren under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne eller under konkurs, opnår tredjemand ikke en bedre retsstilling, end hvis han havde handlet med fuldmagtsgiveren selv (§§ 22 og 23).
- 12** Fuldmægtigen indestår for at have fornøden fuldmagt og skal erstatte tredjemands tab, hvis retshandelen ikke kan gøres gældende – falsus procurator-ansvaret efter § 25, stk. 1.
- 13** § 25-ansvaret bortfalder, hvis tredjemand vidste eller burde vide, at fuldmagt manglede, eller hvis fuldmagten var ugyldig af grunde, fuldmægtigen var uvidende om (§ 25, stk. 2).
- 14** Reglerne gælder tilsvarende for passiv fuldmagt, dvs. fuldmagt til at modtage retshandler på fuldmagtsgiverens vegne (§ 26).
- 15** I pengeinstitutpraksis er afgørende, om dispositionen ligger inden for den formelt oprettede fuldmagts ordlyd – påståede mundtlige sidebegrænsninger tillægges ikke virkning over for banken.
- 16** Fremtidsfuldmagten er en lovreguleret særfuldmagt, hvor kun udvalgte af aftalelovens fuldmagtsregler er sat i kraft, jf. fremtidsfuldmagtslovens § 9, stk. 2.
- 17** I forvaltningssager reguleres repræsentationen af forvaltningslovens § 8, og en fuldmagt til at klage omfatter som udgangspunkt også ret til at modtage underretning om afgørelsen.

Grundreglen i § 10, stk. 1 – repræsentation i fuldmagtsgiverens navn og inden for fuldmagtens grænser

§ 1

Kapitlets bærende bestemmelse er [aftaleloven § 10, stk. 1](#):

Den, som har givet en anden fuldmagt til at foretage en retshandel, bliver umiddelbart berettiget og forpligtet overfor tredjemand ved retshandel, som fuldmægtigen foretager i fuldmagtsgiverens navn og inden for fuldmagtens grænser.

Bestemmelsen opstiller tre kumulative betingelser for den umiddelbare repræsentationsvirkning:

•

Der skal foreligge en fuldmagt. Fuldmagten kan være udtrykkelig og skriftlig, men også følge af en stilling, jf. § 10, stk. 2.

- **Fuldmægtigen skal handle i fuldmagtsgiverens navn.** Handler mellemmanden i eget navn, foreligger ikke fuldmagt, men et kommissionslignende forhold, der falder uden for kapitel 2.
- **Dispositionen skal ligge inden for fuldmagtens grænser.** Ligger den udenfor, aktiveres § 11 – og i sidste ende fuldmægtigens eget ansvar efter § 25.

At § 10, stk. 1 anvendes helt konkret i klagenævnspraksis, ses af **627/2010**, hvor en kontohaver havde givet sin kommende ægtefælles datter en bred fuldmagt til at disponere alene over hans konto, herunder til kontanthævning og brug af hævekort. Fuldmagtshaveren tømte på to måneder kontoen for ca. 160.000 kr. Kontohaveren gjorde gældende, at han havde en supplerende aftale om, at hævning kun kunne ske mod forevisning af hans pas. Nævnet frifandt banken i **627/2010** med den begrundelse, at klageren var bundet af den underskrevne fuldmagt, som gav vide beføjelser, jf. netop **aftaleloven § 10**. Afgørelsen illustrerer kernen i legitimationstankegangen: det er fuldmagtens ordlyd – ikke fuldmagtsgiverens forventninger – der afgrænser, hvad tredjemand kan støtte ret på.

Tilsvarende blev banken frifundet i **545/2008**, hvor udbetalingerne fra en ældre kontohavers konti enten skete efter direkte skriftlig instruks fra kontohaveren selv eller ved datterens dispositioner i henhold til formelt korrekte fuldmagter. Nævnet fandt hverken grundlag for en skærpet undersøgelsespligt vedrørende underskrifternes ægthed eller kontohaverens habilitet.

LOV

Aftaleloven § 10, stk. 1-2

Aftaleloven § 11

Aftaleloven § 25

PRAKSIS

Det finansielle ankenævn · Bank frifundet for erstatningsansvar efter fuldmagtshavers tømning af konto trods påstået aftale om pas-identifikation 21.12.2011

Det finansielle ankenævn · Spørgsmål om bankens erstatningsansvar for udbetaling foretaget efter fuldmagt og skriftlig instruks 16.11.2009

§ 2 Stillingsfuldmagten i § 10, stk. 2 – beføjelse efter »lov eller sædvane«

Aftaleloven § 10, stk. 2 hjemler den fuldmagt, der ikke hviler på en erklæring, men på en position:

Indtager nogen ifølge aftale med en anden en stilling, som efter lov eller sædvane medfører beføjelse for ham til indenfor visse grænser at handle på den andens vegne, anses han befuldmægtiget til at foretage retshandler, som falder indenfor disse grænser.

Ordlyden stiller tre krav, der ofte overses i praksis:

Krav	Indhold	Konsekvens hvis ikke opfyldt
Aftale om stillingen	Stillingen skal bero på aftale med fuldmagtsgiveren	Ren egenmægtig optræden – ingen fuldmagt, jf. § 25
Lov eller sædvane	Beføjelsen skal følge af retsregler eller fast kutyme for stillingstypen	Ingen legitimation ud over det udtrykkeligt bemyndigede
»Indenfor visse grænser«	Legitimationen er begrænset til det, stillingen sædvanligvis omfatter	Overskridelse – § 11, stk. 1

En selskabsretlig parallel til stillingsfuldmagten findes i [selskabsloven § 135, stk. 2](#), hvorefter et kapitalselskab forpligtes ved aftaler, som indgås af det samlede centrale ledelsesorgan, af et bestyrelsesmedlem eller af en direktør. Efter [§ 135, stk. 3](#) kan tegningsretten begrænses i vedtægterne, men »anden begrænsning i tegningsretten kan ikke registreres« – netop fordi ikke-registrerbare, interne begrænsninger ikke skal kunne gøres gældende over for en godtroende medkontrahent.

Den grundlæggende sondring mellem *at have en fuldmagt* og *at have en faktisk adgang* blev illustreret i **101-123632**, hvor en beboerrepræsentation havde indbragt en lejeforhøjelsessag for huslejenævnet på samtlige lejeres vegne. Ankenævnets flertal (3-2) udtalte i [101-123632](#):

Flertallet finder på baggrund heraf, at beboerrepræsentanten ikke har kunnet indgive en klage på vegne af de øvrige lejere, og da der ikke er fremlagt fuldmagter fra de øvrige lejere til indbringelse af sagen for huslejenævnet, kan huslejenævnet derfor alene behandle sagen for beboerrepræsentanten i sin egenskab af lejer.

Afgørelsen viser, at en lovbestemt kompetence til ét skridt (indsigelse) ikke uden videre kan udstrækkes til et andet (sagsindbringelse): stillingsfuldmagtens grænser er de grænser, som lov eller sædvane faktisk trækker, og ikke dem, der kunne synes praktiske.

LOV

[Aftaleloven § 10, stk. 2](#)
[Aftaleloven § 25](#)
[Selskabsloven § 135, stk. 2-3](#)

PRAKSIS

Huslejenævnet · Beboerrepræsentationens kompetence til at indbringe sager for samtlige lejere uden fuldmagt og virkningen af udlejers bindende tilbagekaldelse af lejeforhøjelse

16.09.2025

§ 3 Overskridelse af beføjelsen – § 11, stk. 1 mod § 11, stk. 2 som kernen i legitimation/bemyndigelse-sondringen

[Aftaleloven § 11](#) er kapitlets teoretiske omdrejningspunkt, fordi de to stykker behandler den samme faktiske situation – fuldmægtigen har handlet i strid med fuldmagtsgiverens forskrifter – vidt forskelligt:

Stk. 1. Har fuldmægtigen ved retshandelens foretagelse handlet i strid med fuldmagtsgiverens forskrifter, er retshandelen ikke bindende for denne, såfremt tredjemand indså eller burde indse, at fuldmægtigen således overskred sin beføjelse.

Stk. 2. Er fuldmagten en sådan som omtalt i § 18, og har fuldmægtigen ved foretagelsen af retshandelen overskredet sin beføjelse, er retshandelen ikke bindende for fuldmagtsgiveren, selv om tredjemand var i god tro.

Forskellen kan sammenfattes sådan:

	Selvstændig fuldmagt (§ 11, stk. 1)	Uselvstændig § 18-fuldmagt (§ 11, stk. 2)
Grundlag	Erklæring til tredjemand, offentlig bekendtgørelse, stilling eller skriftlig fuldmagt til forevisning	Alene fuldmagtsgiverens erklæring til fuldmægtigen
Legitimation udadtil	Findes selvstændigt og rækker videre end bemyndigelsen	Findes ikke – legitimation og bemyndigelse er sammenfaldende
Virkning af overskridelse	Binder fuldmagtsgiveren, medmindre tredjemand var i ond tro	Binder aldrig fuldmagtsgiveren, heller ikke ved god tro

Tredjemands risiko	Beskyttet ved god tro	Bærer risikoen for fuldmægtigens interne overskridelse
--------------------	-----------------------	--

Godtros-vurderingen efter stk. 1 er praktisk illustreret i **249/2011**. En 89-årig kontohavers datter og svigersøn havde fuldmagt til kontiene, og en anden datter gjorde gældende, at moderen var svært dement, og at hævningerne oversteg hendes naturlige behov. Nævnet frifandt banken i **249/2011** med en begrundelse, der er en direkte anvendelse af § 11, stk. 1-standard: hævningerne skete i henhold til en gyldigt oprettet fuldmagt, og da hævningerne »fremstod som ordinære«, havde banken ikke anledning til at tro, at fuldmægtigen handlede uden for sin beføjelse. Dispositionerne blev derfor anset for foretaget med frigørende virkning for banken.

Modsat viser **162/2020**, hvad der sker, når dispositionen ligger uden for beføjelsen: en far havde udstedt bankfuldmagter til datter og svigersøn, som brugte dem til at overføre beløb som »afgiftsfrie gaver«. Skifteretten afviste efter faderens død, at fuldmagterne lovligt kunne anvendes hertil, og der blev opkrævet afgift. Nævnet frifandt banken for rådgivningsansvar, men afgørelsen fastholder, at en almindelig dispositionsfuldmagt til bankforretninger ikke uden videre rummer beføjelse til at yde gaver af fuldmagtsgiverens midler til fuldmægtigen selv.

Endelig belyser **355/2015** fortolkningen af instruksens rækkevidde: en kunde havde bedt banken overføre 100.000 kr. »billigst muligt«, og rådgiveren dækkede den manglende likviditet ved en intern overførsel fra en anden af kundens konti. Nævnet fandt, at banken havde handlet inden for instruksen, da den ikke var eller burde være bekendt med kundens egne, udtalte planer for den anden konto.

LOV	Aftaleloven § 11, stk. 1-2	Aftaleloven § 18
PRAKSIS	Det finansielle ankenævn · Erstatningskrav mod bank for gaveafgift efter skifterettens underkendelse af fuldmagt	08.10.2020
	Det finansielle ankenævn · Krav om erstatning for manglende overførsel til virksomhedsskatteordning efter bankrådgivers dispositioner	18.05.2016
	Det finansielle ankenævn · Bank frifundet for hævninger foretaget under fuldmagt trods påstande om demens hos kontohaver	21.03.2012

Selskabsrettens spejling af § 11 – selskabsloven § 136 om § 4 overskredet bemyndigelse

Fuldmagtslærens ond tro-standard genfindes næsten ordret i selskabsretten. Efter [selskabsloven § 136, stk. 1](#) forpligter en tegningsberettigets aftale kapitalsselskabet, **medmindre**

1. de tegningsberettigede har handlet i strid med de begrænsninger i deres beføjelser, som er fastsat i selskabsloven,
2. aftalen falder uden for selskabets formål, og selskabet godtgør, at tredjemand vidste eller burde vide dette, eller
3. den tegningsberettigede har overskredet sin bemyndigelse eller væsentligt har tilsidesat selskabets interesser, og tredjemand vidste eller burde vide dette.

Nr. 3 er den selskabsretlige udgave af [aftaleloven § 11, stk. 1](#): intern bemyndigelsesoverskridelse slår kun igennem over for en ondtrøende medkontrahent. Og [§ 136, stk. 2](#) tilføjer et vigtigt bevismæssigt værn for tredjemand: offentliggørelsen af selskabets vedtægtsmæssige formålsbestemmelse i Erhvervsstyrelsens it-system er ikke i sig selv tilstrækkeligt bevis for ond tro.

Sammenhængen med aftaleloven er ikke tilfældig. [Aftaleloven § 27, stk. 1](#) fastslår udtrykkeligt, at »hvad der i den gældende lovgivning særligt er fastsat for enkelte fuldmagtsforhold, forandres ikke ved denne lov«.

Kapitel 2 er altså den almindelige baggrundsregulering, som viger for særregler – men som samtidig leverer den begrebsramme (legitimation, bemyndigelse, god tro), særreglerne fortolkes i.

Et praktisk udslag af særreguleringen er prokuraen. [Aftaleloven § 27, stk. 2](#) henviser efter sin ordlyd fortsat til firmaloven af 1889 §§ 7 og 32 og bestemmer, at når tilbagekaldelsen er indført i handelsregisteret og lovlig kundgjort, påhviler det ikke prokuragiveren at tilbagekalde fuldmagten på anden måde. I dag følger det af [selskabsloven § 135, stk. 5](#), at prokura kun kan meddeles af det centrale ledelsesorgan.

LOV

[Aftaleloven § 11, stk. 1](#)
[Aftaleloven § 27, stk. 1-2](#)
[Selskabsloven § 135, stk. 5](#)
[Selskabsloven § 136, stk. 1-2](#)

§ 5 Tilbagekaldelse afpasset efter fuldmagtstypen – §§ 12-18 og kumulationskravet

Aftaleloven bygger tilbagekaldelsesreglerne på en spejlingstanke: fuldmagten skal ophæves på samme måde, som den er skabt. [§ 12, stk. 1](#) gør dette til en pligt og tilføjer et kumulationskrav:

Vil fuldmagtsgiveren tilbagekalde en sådan fuldmagt som omtalt i §§ 13-16, har han, selv om han har underrettet fuldmægtigen om, at fuldmagten ikke længere skal gælde, at foretage, hvad der i de nævnte paragraffer for hvert enkelt tilfælde er foreskrevet; er flere af disse forskrifter anvendelige på samme fuldmagt, bliver de alle at iagttage.

De fem former er:

Fuldmagtstype	Bestemmelse	Tilbagekaldelsesmåde
Bragt til tredjemands kundskab ved særskilt erklæring	§ 13	Særskilt ophørserklæring skal komme frem til tredjemand
Offentligt bekendtgjort	§ 14	Bekendtgørelse på samme måde; ellers på lige så virksom måde
Stillingsfuldmagt	§ 15	Fuldmægtigen fjernes fra stillingen
Skriftlig fuldmagt bestemt til forevisning	§ 16	Tilbagegivelse eller tilintetgørelse
Alene erklæring til fuldmægtigen (§ 18-fuldmagt)	§ 18	Ophørserklæring kommer frem til fuldmægtigen

To detaljer fortjener fremhævelse. For det første bestemmer [§ 12, stk. 2](#), at den tredjemand, over for hvem fuldmagten er tilbagekaldt efter [§ 13](#), ikke kan påberåbe sig, at tilbagekaldelsen ikke tillige er sket på anden måde – kumulationskravet beskytter altså kun den, der reelt ikke er nået af en tilbagekaldelse. For det andet fastslår [§ 14, stk. 3](#) udtrykkeligt, at en fuldmagt ikke anses for offentligt bekendtgjort, blot fordi den er tinglyst.

Er en skriftlig fuldmagt forkommet, giver [§ 17](#) en mortifikationslignende adgang: byretten på fuldmagtsgiverens bopæl kan udfærdige en erklæring om, at fuldmagten skal være uvirksom, når erklæringen er optaget i Statstidende og en frist på højst 14 dage er udløbet. Afgørelsen er upåankelig.

I praksis er det ofte selve *præcisionen* af tilbagekaldelsen, der afgør sagen. I **127/2022** havde en kontohaver skrevet til banken, at hun ønskede sin tidligere ægtefælles fuldmagt til »mine børns (opsparings)konti« inddraget. Banken søgte i børnenes egne ungdomskonti, fandt ingen fuldmagter og spurgte, hvordan hævningerne teknisk kunne ske. Klageren svarede ikke, og godt to uger senere overførte den befuldmægtigede 36.330 kr. fra de pluskonti i hendes eget navn, hvor fuldmagterne faktisk lå. Nævnets flertal frifandt banken i **127/2022**, fordi anmodningen efter sin ordlyd angik conti, der faktisk eksisterede som selvstændige ungdomskonti, mens et mindretal på to mente, at banken burde have identificeret de rigtige conti ved en simpel systemsøgning. Sagen er en påmindelse om, at en tilbagekaldelse efter § 13-modellen først har virkning, når en erklæring om **denne** fuldmagts ophør er kommet frem til den rette adressat.

At tilbagekaldelsesadgangen også kan tilkomme andre end den oprindelige fuldmagtsgiver, ses af **326/2011**: en far havde ved kontooprettelsen forbeholdt sig enefuldmagt til at disponere »i enhver henseende« og havde i 2004 videregivet en fuldmagt til moderen, som han i 2010 tilbagekaldte. Nævnet lagde afgørende vægt på indlånsaftalens ordlyd og fandt, at dispositionsretten fortsat lå hos faderen i medfør af den indgåede kontrakt med banken, uanset at moderen siden 2006 havde haft den fulde forældremyndighed.

Endelig kan pengeinstituttet efter omstændighederne være **forpligtet** til at slette en fuldmagt. I **420/2017** havde banken slettet en mors fuldmagt til børnenes conti efter henvendelse fra faren. Nævnet fastslog, at banken på baggrund af farens henvendelse var både berettiget og forpligtet til at spærre kontiene for individuelle dispositioner, fordi værger med fælles forældremyndighed skal handle i forening, jf. [værgemålsloven § 3](#).

LOV

[Aftaleloven § 12, stk. 1-2](#)[Aftaleloven § 13](#)[Aftaleloven § 14, stk. 1-3](#)[Aftaleloven § 15](#)[Aftaleloven § 16, stk. 1-2](#)[Aftaleloven § 17, stk. 1-3](#)[Aftaleloven § 18](#)[Værgemålsloven § 3](#)

PRAKSIS	Det finansielle ankenævn · Sag om erstatningsansvar ved forsinket tilbagekaldelse af fuldmagter efter misforståelse om kontoejerforhold	16.01.2023
	Det finansielle ankenævn · Pengeinstituts sletning af mors fuldmagt til børns conti grundet uenighed med faren ved fælles forældremyndighed	18.10.2018
	Det finansielle ankenævn · Tvist om dispositionsret over konto oprettet af far til datter efter mors overtagelse af forældremyndighed	23.05.2012

§ 6 Restkompetence og god tro efter tilbagekaldelsen – §§ 19 og 20

Selv efter en formelt korrekt tilbagekaldelse kan fuldmagtsgiveren blive bundet. [Aftaleloven § 19](#) pålægger ham en aktiv meddelelsespligt:

Har fuldmagtsgiveren særlig grund til at formode, at fuldmægtigen, uagtet fuldmagten er tilbagekaldt eller erklæret uvirksom, på hans vegne vil foretage en retshandel overfor en bestemt tredjemand, skal han, hvis han må antage, at denne er ubekendt med, at fuldmagten ikke længere gælder, så vidt muligt give ham meddelelse herom. Undlader han dette, bliver retshandelen bindende for ham, såfremt tredjemand var i god tro.

Pligten udløses altså af tre elementer: en *særlig grund* til at formode misbrug, en *bestemt* tredjemand, og en formodning om, at denne er uvidende. Er betingelserne opfyldt og forsømmes meddelelsen, genopstår

bindingen over for den godtroende tredjemand – en risikoplacering hos den, der billigst kunne have afværget skaden.

§ 20 regulerer spejlbilledet: fuldmagten er ikke tilbagekaldt, men fuldmagtsgiveren har internt forbudt fuldmægtigen at bruge den. Her er retshandelen kun uforbindende, »såfremt tredjemand havde eller burde have kendskab om forholdet«. Det interne forbud er altså virkningsløst udadtil, indtil det når frem – samme grundtanke som i § 11, stk. 1.

Denne struktur forklarer, hvorfor en fuldmagtsgiver, der får mistanke om misbrug, i praksis skal reagere ad to spor: dels tilbagekalde i den rigtige form, dels underrette de tredjemænd, hvor misbrug konkret truer. Netop den dobbelthed er baggrunden for konflikten i [127/2022](#), hvor tilbagekaldelsesansøgningen ikke ramte de konti, hvor fuldmagterne lå.

En beslægtet – men erstatningsretlig – problemstilling ses i [52/2003](#), hvor en bankmedarbejder uretmæssigt havde disponeret over en kundes konti gennem flere år. Banken berigtigede efter egen revisionsundersøgelse de uretmæssige hævninger med 87.036 kr., og nævnet fandt ikke grundlag for at tilsidesætte opgørelsen. Sagen viser, at når mellemmanden slet ikke har haft nogen fuldmagt til dispositionen, forskydes tvisten fra fuldmagtsreglerne til det almindelige ansvarsgrundlag.

LOV	Aftaleloven § 11, stk. 1	Aftaleloven § 19	Aftaleloven § 20
PRAKSIS	Det finansielle ankenævn · Sag om erstatningsansvar ved forsinket tilbagekaldelse af fuldmagter efter misforståelse om kontoejerforhold		16.01.2023
	Det finansielle ankenævn · Krav om yderligere godtgørelse efter bankmedarbejders uretmæssige hævninger på kundes konti		26.08.2003

§ 7 Bortfald ved død, værgemål og konkurs – §§ 21-24

Kapitlets §§ 21-24 håndterer de tilfælde, hvor fuldmagtsgiverens egen handleevne bortfalder.

Død (§ 21). Hovedreglen er bemærkelsesværdig: fuldmagten består. Efter [§ 21, stk. 1](#) er fuldmagten »alligevel gældende, forsåvidt det ikke følger af særlige omstændigheder, at den skal bortfalde«. Følger bortfald af særlige omstændigheder, er en retshandel dog alligevel gældende over for dødsboet, hvis tredjemand hverken havde eller burde have kendskab om dødsfaldet og dets betydning. Ved en § 18-fuldmagt skærpes kravet: da skal **også** fuldmægtigen have været i god tro. Efter [§ 21, stk. 2](#) ophører fuldmagten under alle omstændigheder fra udløbet af det døgn, hvor proklama bekendtgøres i Statstidende, og betaler fuldmægtigen gæld efter dødsfaldet i et insolvent bo, kan boet altid kræve betalingen tilbageført.

Værgemål (§ 22). Kommer fuldmagtsgiveren under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne, jf. [værgemålsloven § 6](#), erhverver tredjemand efter [aftaleloven § 22](#) ikke nogen bedre retsstilling end den, han ville have haft ved at handle med den pågældende selv. Fratagelse af handleevnen forudsætter efter [værgemålsloven § 6, stk. 1](#), at det er nødvendigt for at hindre væsentlig forringelse af formuen eller økonomisk udnyttelse, og den, der er frataget handleevnen, er umyndig, jf. [§ 6, stk. 2](#). Det almindelige værgemål efter [værgemålsloven § 5](#) – sindssygdom, herunder svær demens, hæmmet psykisk udvikling eller anden form for alvorligt svækket helbred – berører derimod ikke myndigheden, jf. [§ 5, stk. 5](#), og udløser således ikke i sig selv aftalelovens § 22.

Konkurs (§ 23). Samme model gælder ved konkurs, jf. [§ 23](#); ved en § 18-fuldmagt kan tredjemand ikke påberåbe sig retshandelen over for boet, hvis fuldmægtigen kendte eller burde kende konkursen.

Restkompetencen (§ 24). Fælles for de tre situationer gælder § 24: indtil boet eller værgen kan træffe de fornødne foranstaltninger, kan fuldmægtigen i kraft af fuldmagten foretage de retshandler, der er nødvendige for at beskytte boet eller den, der er kommet under værgemål, mod tab.

Grænsefladen mellem fuldmagt og manglende handleevne er praktisk vanskelig for pengeinstitutter. I 249/2011 havde en pårørende advaret banken om moderens demens, men banken opretholdt fuldmagten, indtil en advokat rettede formel henvendelse; nævnet fandt ikke grundlag for ansvar for de hævnninger, klagen omfattede. Omvendt viser 534/2023, hvor der var oprettet fuldmagter underskrevet af en 14-årig, at nævnet uden videre lagde til grund, at **en mindreårig ikke gyldigt kan underskrive fuldmagter på egne vegne** – den manglende handleevne slår altså igennem allerede på fuldmagtens gyldighed. Nævnet afviste dog sagen, fordi spørgsmålet om moderens dispositioner krævede vidneforklaringer.

En beslægtet konstellation forelå i 631/2023, hvor en arving efter boets afslutning gjorde gældende, at en fuldmagt uden vitterlighedspåtegninger var ugyldig, og at banken havde muliggjort misbrug. Nævnet nåede ikke frem til fuldmagtsspørgsmålet, men afviste sagen, fordi det efter dødsboskifteloven § 49 alene var bobestyreren, der kunne rejse kravet på boets vegne – en anskuelig illustration af, at også *legitimationen til at føre sagen* skal være i orden.

LOV	Aftaleloven § 21, stk. 1-2	Aftaleloven § 22	Aftaleloven § 23	Aftaleloven § 24
	Værgemålsloven § 5, stk. 1-5	Værgemålsloven § 6, stk. 1-3		
PRAKSIS	Det finansielle ankenævn · Indsigelse mod moders overførsler fra mindreårige konti og tvist om fuldmagters gyldighed			31.05.2024
	Det finansielle ankenævn · Afvisning af klage over påstået misbrug af afdøds konto og fuldmagt på grund af manglende kundeforhold			07.05.2024
	Det finansielle ankenævn · Bank frifundet for hævnninger foretaget under fuldmagt trods påstande om demens hos kontohaver			21.03.2012

§ 8 Falsus procurator – fuldmægtigens indeståelsesansvar efter § 25

Når legitimationen svigter, forskydes risikoen til mellemmanden selv. Aftaleloven § 25, stk. 1 opstiller et objektivt indeståelsesansvar:

Den, der optræder som fuldmægtig for en anden, indestår for, at han har fornøden fuldmagt. Oplyser han ikke, at han havde sådan, eller at hans retshandel er godkendt af den opgivne fuldmagtsgiver eller af andre grunde er bindende for denne, skal han erstatte den skade, tredjemand lider ved, at retshandelen ikke kan gøres gældende mod den opgivne fuldmagtsgiver.

Ansaret har fire kendetegn:

- **Det er et indeståelsesansvar, ikke et culpaansvar.** Fuldmægtigen hæfter, uanset om han er uden skyld i, at fuldmagten mangler.
- **Bevisbyrden ligger hos fuldmægtigen.** Det er ham, der skal »oplyse«, at han havde fuldmagt, at dispositionen er ratihaberet, eller at den af andre grunde binder fuldmagtsgiveren.
- **Ratihabition afskærer ansaret.** Godkender den opgivne fuldmagtsgiver retshandelen, er tredjemands interesse fuldt dækket, og der er intet tab.
-

Erstatningen dækker tredjemands tab ved, at retshandelen ikke kan gøres gældende – altså den negative kontraktsinteresse suppleret af det, tredjemand konkret har mistet.

§ 25, stk. 2 opstiller to undtagelser: ansvaret gælder ikke, når tredjemand vidste eller burde vide, at fuldmagt manglede, og ikke når fuldmægtigen handlede i henhold til en fuldmagt, der var ugyldig eller uvirksom af grunde, som han var uvidende om, og som tredjemand ikke kunne påregne, at han vidste besked om. Den sidste undtagelse er den praktisk vigtige ved død, værgemål og konkurs: er fuldmagten bortfaldet, uden at fuldmægtigen kunne vide det, bæres risikoen af tredjemand.

Spørgsmålet om, hvem der bærer risikoen for manglende repræsentationsret, er også kernen i 101-123632, hvor den manglende fuldmagt fra de øvrige lejere betød, at afgørelsen om lejeforhøjelsens bortfald kun fik virkning for den ene lejer, der selv havde indbragt sagen. Konsekvensen af manglende fuldmagt er altså ikke blot en processuel formalitet, men et reelt rettighedstab for dem, mellemmanden mente at repræsentere.

LOV

Aftaleloven § 25, stk. 1-2

PRAKSIS

Huslejenævnet · Beboerrepræsentationens kompetence til at indbringe sager for samtlige lejere uden fuldmagt og virkningen af udlejers bindende tilbagekaldelse af lejeforhøjelse 16.09.2025

§ 9 Den passive fuldmagt i § 26 og forholdet til særlovgivningen i § 27

Aftaleloven § 26 udvider hele kapitlet til modtagersiden:

Hvad ovenfor i dette kapitel er fastsat om fuldmagt til at foretage retshandler, finder tilsvarende anvendelse på fuldmagt til at optræde for fuldmagtsgiveren ved retshandler, som foretages overfor ham.

Den passive fuldmagt har stor praktisk betydning: den afgør, hvornår en reklamation, en opsigelse, et påkrav eller en accept er »kommet frem« til modparten, når den afleveres til en medarbejder, en administrator eller en anden mellemmand. Fordi § 26 henviser til hele kapitlet, gælder både stillingsfuldmagtsreglen i § 10, stk. 2, godtrosreglen i § 11, stk. 1 og tilbagekaldelsesformerne i §§ 13-16 tilsvarende for modtagelsesfuldmagten.

§ 27, stk. 1 fastholder, at særlige lovregler om enkelte fuldmagtsforhold ikke ændres af aftaleloven. Kapitel 2 er dermed subsidiær baggrundsret. Blandt de vigtigste særordninger er:

- **Tinglysningsfuldmagten** i [tinglysningsloven § 49 b](#), jf. nedenfor.
- **Selskabers tegningsret** i [selskabsloven §§ 135-136](#).
- **Fremtidsfuldmagten** efter lov om fremtidsfuldmagter, hvor kun udvalgte aftaleretlige regler er sat i kraft, jf. [fremtidsfuldmagtsloven § 9, stk. 2](#).
- **Partsrepræsentation i forvaltningssager** efter [forvaltningsloven § 8](#).

Denne lagdeling er afgørende for den praktiske analyse: man må først afklare, om der findes en særregel, og først derefter falde tilbage på aftalelovens kapitel 2.

LOV

Aftaleloven § 26

Aftaleloven § 27, stk. 1

Forvaltningsloven § 8

Lov om fremtidsfuldmagter § 9, stk. 2

Selskabsloven § 135

Tinglysningsloven § 49b

Konto- og hævefuldmagter: hæftelsen over for pengeinstituttet

§ 10 afgøres på legitimationsgrundlag

Det største samlede praksisområde for aftalelovens fuldmagtsregler er i dag misbrug af konto- og hævefuldmagter. Mønsteret i Det finansielle ankenævns afgørelser er stabilt og kan sammenfattes i fire punkter.

1. Dispositioner inden for en formelt gyldig fuldmagt sker med frigørende virkning for banken. Se [627/2010](#), [249/2011](#) og [545/2008](#).

2. Påståede mundtlige sidebegrænsninger til en skriftlig fuldmagt slår ikke igennem. I [627/2010](#) var det uden betydning, at kontohaveren mente sig »dobbelt-sikret« ved et krav om forevisning af pas; fuldmagtsblanketten gav udtrykkeligt ret til hævekort og kontanthævning. Samme resultat i [608/2024](#), hvor et gavebrev om båndlæggelse ikke bandt sparekassen:

Det fremgår af gavebrevet som, I vedhæfter jeres nuværende mail, at de forpligtende parter er [B], som gavemodtager og [H] gavegiver. Sparekassen ser derfor ikke selv for omfattet af denne aftale eller vilkårene heri.

3. Banken har som udgangspunkt ingen undersøgelsespligt, når dispositionerne fremstår ordinære. Det er kernen i [249/2011](#) og bekræftes af [61/2024](#), hvor nævnet fastslog, at banken hverken havde adgang til eller pligt til at kontrollere navnet på betalingsmodtageren i et andet pengeinstitut, når overførslerne skete efter kundens egen instruks.

4. Ved værgebestyrede midler viger den individuelle fuldmagt for kravet om, at værger handler i forening. Se [420/2017](#), [33/2012](#) og [220/2017](#), hvor sparekassen blev pålagt at retablere en klausuleret konto med 9.933,72 kr., fordi udbetalingen skete uden samtykke fra begge værger i strid med en aftalt rådighedsbegrænsning, som banken selv skriftligt havde bekræftet.

Oversigt over udfaldene:

Sag	Kerneproblem	Udfald
627/2010	Bred kontofuldmagt misbrugt; påstået krav om pas	Bank frifundet – bundet af fuldmagten, jf. aftaleloven § 10
249/2011	Hævninger under fuldmagt trods demenspåstand	Bank frifundet – hævningerne fremstod ordinære
545/2008	Udbetalinger efter fuldmagt og skriftlig instruks	Bank frifundet – ingen skærpet undersøgelsespligt
127/2022	Upræcis anmodning om tilbagekaldelse	Bank frifundet 3-2 – anmodningen ramte forkerte konti
162/2020	Fuldmagt brugt til »afgiftsfrie gaver«	Bank frifundet – ingen garanti for gyldigheden
220/2017	Udbetaling fra klausuleret konto med én værger accept	Klager medhold – kontoen skulle reableres
420/2017	Sletning af fuldmagt ved værgeuenighed	Banken både berettiget og forpligtet til at spærre
534/2023	Fuldmagter underskrevet af mindreårig	Afvist – mindreårig kan ikke gyldigt underskrive fuldmagt

Endelig griber hvidvaskreguleringen ind i fuldmagtsforholdet: i [174/2019](#) fastslog nævnet, at det er op til det enkelte pengeinstitut at vurdere, hvilke legitimationskrav der er nødvendige, herunder ved kontrol af identiteten på fuldmagtshavere – et krav der ligger ved siden af og ikke i stedet for den aftaleretlige legitimationsprøvelse.

LOV	Aftaleloven § 10, stk. 1	Aftaleloven § 11, stk. 1
	Lov om finansiel virksomhed § 43, stk. 1	Værgemålsloven § 3, stk. 1, 5
PRAKSIS	Det finansielle ankenævn · Pengeinstituts ansvar for manglende båndlæggelse af gavebeløb på myndigt barns opsparingskonto 12.05.2025 Det finansielle ankenævn · Erstatningskrav mod pengeinstitutter efter fejlbehæftet husbyggeri og overførsel af byggerater til uretmæssig konto 06.11.2024 Det finansielle ankenævn · Indsigelse mod moders overførsler fra mindreårige konti og tvist om fuldmagters gyldighed 31.05.2024 Det finansielle ankenævn · Sag om erstatningsansvar ved forsinket tilbagekaldelse af fuldmagter efter misforståelse om kontoejerforhold 16.01.2023 Det finansielle ankenævn · Erstatningskrav mod bank for gaveafgift efter skifterettens underkendelse af fuldmagt 08.10.2020 Det finansielle ankenævn · Legitimationskrav efter hvidvaskloven ved udbetaling af boudlæg til ikke-kunde 27.06.2019 Det finansielle ankenævn · Pengeinstituts sletning af mors fuldmagt til børns konti grundet uenighed med faren ved fælles forældremyndighed 18.10.2018 Det finansielle ankenævn · Pengeinstituts ansvar for udbetaling fra mindreårige klausulerede konto uden begge værgers samtykke 07.11.2017 Det finansielle ankenævn · Krav om overførsel af mindreårige midler til forvaltningsafdeling i andet pengeinstitut afvist grundet fælles forældremyndighed 26.09.2012 Det finansielle ankenævn · Bank frifundet for hævnninger foretaget under fuldmagt trods påstande om demens hos kontohaver 21.03.2012 Det finansielle ankenævn · Bank frifundet for erstatningsansvar efter fuldmagtshavers tømning af konto trods påstået aftale om pas-identifikation 21.12.2011 Det finansielle ankenævn · Spørgsmål om bankens erstatningsansvar for udbetalinger foretaget efter fuldmagt og skriftlig instruks 16.11.2009	

Formkrav ved tinglysningsfuldmagter – når legitimationen skal dokumenteres på forhånd

Hvor aftalelovens kapitel 2 arbejder med en efterfølgende bedømmelse af god tro, vender tinglysningsretten problemet om og kræver legitimationen dokumenteret **forud** for dispositionen. Efter [tinglysningsloven § 49 b, stk. 1](#) kan den, der er berettiget til at råde over en ret i en fast ejendom, give en anden fuldmagt til at udstede og anmelde dokumenter til tinglysning. [§ 49 b, stk. 2](#) opstiller herefter skærpede formkrav:

Fuldmagter, der indsendes på papir, skal være dateret og underskrevet af fuldmagtsgiver, og dennes underskrift skal, hvis fuldmagten angår udstedelse og anmeldelse af skøder eller pantebreve, være bekræftet af en advokat eller to andre vitterlighedsvidner. Vidnerne skal udtrykkelig bevidne underskriftens ægthed, dateringens rigtighed og fuldmagtsgivers myndighed.

Kravene er udmøntet i [bekendtgørelse om adgang til tinglysningssystemet og om tinglysningsmåden § 6](#), hvorefter der ved selskaber tillige skal foreligge dokumentation for fuldmagtsgivers tegningsret, og – for automatisk tinglysning – i [§ 7](#), der kræver anvendelse af de særlige blanketter i bilag 1-4 og en udtrykkelig angivelse af, hvilke dispositioner fuldmagtshaveren kan foretage, evt. med beløbsmæssig begrænsning. De

registrerede fuldmagter samles i en fuldmagtsdatabase, jf. [bekendtgørelse om tekniske krav og forskrifter for tinglysningsystemet § 17](#), der indeholder både aktuelle og ophørte fuldmagter.

Dette formkrav-regime betyder, at Tinglysningsretten afviser eller betinger tinglysning, når bemyndigelsen ikke er dokumenteret. I [BS-26185/2024-TLR](#) betingede retten tinglysningen af en særvedtægt for en ejerforening over skel af, at der blev fremlagt dokumentation for behørig vedtagelse for hver enkelt ejendom, og i [BS-27940/2024-TLR](#) blev en vedtægtsændring afvist af samme grund – med den bemærkning, at manglen kunne afhjælpes ved, at samtlige ejere tiltrådte anmeldelsen digitalt. Retten accepterer altså enten dokumenteret bemyndigelse eller direkte medvirken fra rettighedshaverne selv; den nøjes ikke med en legitimationsformodning.

Beslægtede formkrav findes for skibe, jf. [bekendtgørelse om registrering af skibe ... § 52](#), hvorefter fuldmagter til juridiske personer ikke kan udstedes digitalt, men skal indleveres til skibsregistrator.

LOV	Aftaleloven § 27, stk. 1	Tinglysningsloven § 49b, stk. 1-6
PRAKSIS	Tinglysningsretten · Afvisning af tinglysning af vedtægtsændring: Krav om dokumentation for vedtagelse i ejerforening over skel	24.10.2024
	Tinglysningsretten · Tinglysning af særvedtægt for ejerforening over skel: Krav om dokumentation af vedtagelse for hver ejendom	04.10.2024

Fuldmagt i forvaltningssager – forvaltningslovens § 8 og § 12 fuldmagts rækkevidde

Aftalelovens kapitel 2 angår efter sin ordlyd fuldmagt til at foretage **retshandler**. Repræsentation over for offentlige myndigheder reguleres derfor selvstændigt af [forvaltningsloven § 8](#), der som gengivet i [Vejledning om digitaliseringsklar lovgivning](#) lyder:

Den, der er part i en sag, kan på ethvert tidspunkt af sagens behandling lade sig repræsentere eller bistå af andre. Myndigheden kan dog kræve, at parten medvirker personligt, når det er af betydning for sagens afgørelse.

De forvaltningsretlige spørgsmål ligner de aftaleretlige: rækker fuldmagten, og hvordan dokumenteres den?

Rækkevidden fastlægges af parten selv. [Vejledning om lov om kompensation til handicappede i erhverv m.v.](#) formulerer det direkte: forvaltningslovens § 8 betyder, »at en part selv kan bestemme rækkevidden af partsrepræsentationen«, og at personen selv skal styre fuldmagts rækkevidde inden for »de almindelige regler om fuldmagters grænser«.

Formodningen går mod en bred fuldmagt. Ankestyrelsen fastslog i [O-80-93](#), at en fængselsledelse, der efter fuldmagt havde klaget på en indsats vegne, også havde ret til at modtage underretning om afgørelsen:

Hovedreglen skulle alene fraviges, hvis parten direkte havde anmodet om, at underretning om afgørelsen kun måtte ske til parten, eller det i øvrigt fremgik af omstændighederne, at fuldmagtsforholdet måtte være begrænset på dette område.

Ankestyrelsen tilføjede, at nævnets praksis om kun at anse advokater for fuldt ud at repræsentere parterne ikke havde støtte i lovgivningen. Tilsvarende fastslog Ankestyrelsen i 170-12, at en faglig organisation ikke er selvstændigt klageberettiget, men netop kan klage, når den optræder som **partsrepræsentant** for den, afgørelsen vedrører.

Dokumentationskravet er lempeligt for professionelle. [Vejledning om kravene til a-kassernes sagsbehandling og afgørelser](#) siger, at hvis det er »en socialrådgiver, advokat, revisor eller en faglig organisation, der som led i professionen optræder som repræsentant for parten, er der normalt ikke grund til at kræve dokumentation for fuldmagtsforholdet«. Samme linje følger [Rigsadvokatmeddelelsen om aktindsigt](#): advokater og andre professionelle rådgivere »må som udgangspunkt antages at repræsentere en part, hvis de henvender sig på partens vegne, dvs. uden at skulle dokumentere en formel fuldmagt«, mens interesseorganisationer i almindelighed ikke kan anses for parter, »medmindre der foreligger et fuldmagtsforhold«.

Ved sårbare parter skærpes kontrollen. [Vejledning om forvaltningsloven og offentlighedsloven for Kriminalforsorgens personale](#) foreskriver, at man ved repræsentation af en indsat skal sikre sig, »at der foreligger fornøden fuldmagt i den konkrete sag«, og at det bør afklares, hvor vidtgående fuldmagten er.

Samlet svarer den forvaltningsretlige model til aftalelovens: en generel formodning for, at fuldmagten omfatter det, den befuldmægtigede fremtræder som bemyndiget til, kombineret med et krav om, at begrænsninger må gøres synlige.

LOV

[Aftaleloven § 10, stk. 1](#)[Forvaltningsloven § 8, stk. 1-2](#)

PRAKSIS

Ankestyrelsen · Faglig organisation er kun klageberettiget i sager om fleksjob ved konkurrenceforvridning eller som partsrepræsentant

01.01.2012

Ankestyrelsen · Fuldmagt til partsrepræsentant: Fængselsledelse som repræsentant har ret til at modtage underretning om afgørelsen

01.01.1993

§ 13 Fremtidsfuldmagten – den lovregulerede særfuldmagt og dens selektive brug af aftalelovens kapitel 2

Det væsentligste moderne indgreb i fuldmagtsretten er lov om fremtidsfuldmagter. Baggrunden fremgår af de almindelige bemærkninger til [lovforslag L 135 \(2015-16\)](#), hvor Justitsministeriet beskriver, hvorfor aftalelovens kapitel 2 ikke rakte:

I det omfang fremtidsfuldmagter gyldigt kan meddeles efter gældende ret, er de primært reguleret af de almindelige aftaleretlige regler om fuldmagter. Efter Justitsministeriets opfattelse tager aftalelovens fuldmagtsregler ikke i tilstrækkelig grad højde for de særlige forhold, som knytter sig til fremtidsfuldmagter, bl.a. idet aftaleloven alene gælder for fuldmagter i økonomiske forhold. Anvendelsen af de almindelige aftaleretlige regler om fuldmagt kan således i mange tilfælde skabe en falsk tryghed hos fuldmagtsgiveren om, at det fremtidige repræsentationsforhold både i økonomiske og personlige forhold er fastlagt.

Alternativet var – som bemærkningerne fremhæver – det offentligt fastsatte værgemål, der »først bliver aktuelt på et tidspunkt, hvor den pågældende ikke længere er i stand til at varetage sine forhold«. Formålet med ordningen blev derfor angivet som at »styrke retten til selvbestemmelse og gøre det muligt under betryggende former at påvirke eget liv og fremtidige forhold på trods af sygdom eller andet tab af mental kapacitet«. Lovgiver understregede samtidig legitimationselementet:

Den, der får fremtidsfuldmagt, vil over for omverdenen opnå en lovbestemt legitimation til at repræsentere fuldmagtsgiveren og derved også få en reel mulighed for at varetage fuldmagtsgiverens interesser. Aftaleparter mv. vil ligeledes opnå en betryggende retsstilling.

Denne legitimation er knyttet til registrering og tinglysning: fremtidsfuldmagten oprettes digitalt i Fremtidsfuldmagtsregisteret, jf. [bekendtgørelse om fremtidsfuldmagter § 1](#), og ikraftsættelsen tinglyses i Personbogen.

Det retsteknisk mest interessante er, at loven **kun selektivt** sætter aftalelovens fuldmagtsregler i kraft. Efter [fremtidsfuldmagtsloven § 9, stk. 1](#) bliver fuldmagtsgiveren umiddelbart berettiget og forpligtet ved fremtidsfuldmægtigens handlinger i fuldmagtsgiverens navn og inden for fuldmagtens område – en næsten ordret gentagelse af [aftaleloven § 10, stk. 1](#). Og [§ 9, stk. 2](#) bestemmer:

§ 11, stk. 1, § 20, § 23, 1. pkt., §§ 25 og 26 og § 27, stk. 1, i lov om aftaler og andre retshandler på formuerettens område finder anvendelse for en fremtidsfuldmagt i økonomiske forhold.

Henvisningen er lige så interessant for det, den **ikke** nævner:

Sat i kraft for fremtidsfuldmagten	Ikke sat i kraft
§ 11, stk. 1 (god tro ved overskridelse)	§ 11, stk. 2 og § 18 – fremtidsfuldmagten er aldrig en uselvstændig fuldmagt
§ 20 (internt forbud)	§§ 13-16 – tilbagekaldelse sker i stedet efter lovens egne kapitel 7-regler
§ 23, 1. pkt. (konkurs)	§§ 21-22 – ophør ved død og værgemål reguleres af lovens § 24
§ 25 (falsus procurator)	
§ 26 (passiv fuldmagt)	
§ 27, stk. 1 (særlovgivning)	

For ophørstilfældene henviser [fremtidsfuldmagtsloven § 24, stk. 3](#) dog udtrykkeligt til [aftaleloven § 24](#) – restkompetencen til at afværge tab består altså også her.

Endelig indeholder [fremtidsfuldmagtsloven § 20, stk. 1](#) en bemærkelsesværdig tilbagekaldelseskompetence: fremtidsfuldmægtigen kan tilbagekalde **andre** fuldmagter inden for fremtidsfuldmagtens område, som fuldmagtsgiveren har meddelt. Dermed får fremtidsfuldmægtigen en beføjelse, som ellers efter aftaleloven alene tilkommer fuldmagtsgiveren selv – og bestemmelsen er i praksis den retlige nøgle til at rydde op i gamle, potentielt misbrugte bankfuldmagter af den type, der optræder i [249/2011](#) og [127/2022](#).

Afgrænsningen mod værgemål følger et helbreds- og evnemangelskriterium, der ligger tæt op ad [værgemålsloven § 5, stk. 1](#): fremtidsfuldmagten sættes i kraft, når fuldmagtsgiveren som følge af sygdom, svækket mental funktion eller helbred el.lign. ikke længere har evne til at varetage sine forhold inden for fuldmagtens område.

LOV

[Aftaleloven § 24](#)
[Lov om fremtidsfuldmagter § 9, stk. 1-2](#)
[Lov om fremtidsfuldmagter § 20, stk. 1](#)
[Lov om fremtidsfuldmagter § 24, stk. 3](#)
[Værgemålsloven § 5, stk. 1](#)

PRAKSIS

Det finansielle ankenævn · Sag om erstatningsansvar ved forsinket tilbagekaldelse af fuldmagter efter misforståelse om kontoejerforhold 16.01.2023

Det finansielle ankenævn · Bank frifundet for hævnninger foretaget under fuldmagt trods påstande om demens hos kontohaver 21.03.2012

§ 14 Retskildebilledet: et kapitel uden nyere ændringer, men med voksende særregulering

Aftalelovens kapitel 2 er en af dansk formuerets mest stabile reguleringer. Den gældende affattelse hviler på lovbekendtgørelse **A20160019329** af 5. marts 2016, og der er ingen vedtagne, endnu ikke konsoliderede ændringer til loven.

De eneste substantielle ændringer af aftaleloven i nyere tid har ramt **ugyldighedsreglerne**, ikke fuldmagtskapitlet. Ved **lov af 12. juni 1975 om ændring af borgerlig straffelov, aftaleloven m.v.** blev § 31 om åger nyaffattet for at svare til den strafferetlige ågerbestemmelse, generalklausulen i § 36 indsat, § 37 ophævet og § 38 sprogligt justeret. Om § 36 hedder det i forarbejderne:

Forslaget til § 36 bygger som nævnt på redegørelsen fra justitsministeriets sagkyndige vedrørende formuerettens generalklausuler, professor, dr. jur. Stig Jørgensen.

De ændringer hører under **aftalelov-31-38** og berører ikke §§ 10-27.

Fuldmagtskapitlets stabilitet betyder, at retsudviklingen i stedet er sket **uden om** aftaleloven – via den særregulering, § 27, stk. 1 selv åbner for:

- 1995-værgemålsreformen, som § 22 og § 24 i dag henviser til med formuleringen »værgemål med fratagelse af den retlige handleevne, jf. værgemålslovens § 6«.
- Digital tinglysning fra 2009, jf. **tinglysningsloven § 49 b** og **bekendtgørelse om adgang til tinglysningsystemet og om tinglysningsmåden**.
- Selskabslovens tegnings- og bemyndigelsesregler i **§§ 135-136**.
- Fremtidsfuldmagtsloven fra 2016 med tilhørende **bekendtgørelse om fremtidsfuldmagter**.
- Den fællesoffentlige »Digital fuldmagt«-løsning, som beskrevet i **Vejledning om digitaliseringsklar lovgivning**, hvor det er »op til myndigheden at afgrænse fuldmagtens rækkevidde«, og hvor borgeren kan afgrænse en periode eller tilbagekalde fuldmagten.

Den praktiske konsekvens er, at fuldmagtsspørgsmål i dag sjældent afgøres af aftaleloven alene: kapitel 2 leverer begrebsapparatet og restreglen, mens formkrav, registrering og tilbagekaldelsesmekanik i stigende grad står i særlovgivningen.

LOV

Aftaleloven § 22

Aftaleloven § 27, stk. 1

Aftaleloven § 36

Selskabsloven § 136

Tinglysningsloven § 49b

§ 15 Sammenfatning: syv spørgsmål, der afgør en fuldmagtssag

Praksis på området lader sig sammenfatte i en fast prøvelsesrækkefølge:

1. **Findes der en særregel?** **Aftaleloven § 27, stk. 1** viger for særlovgivningen – tinglysningsloven, selskabsloven, fremtidsfuldmagtsloven og forvaltningslovens § 8 går forud.

2. **Handlede mellemmanden i fuldmagtsgiverens navn?** Ellers er der ikke tale om fuldmagt i kapitel 2's forstand, jf. § 10, stk. 1.
3. **Hvad er fuldmagtstypen?** Er den bragt til tredjemands kundskab (§ 13), offentligt bekendtgjort (§ 14), knyttet til en stilling (§ 15), skriftlig til forevisning (§ 16) – eller alene meddelt fuldmægtigen (§ 18)? Typen afgør både tilbagekaldelsesformen og overskridelsesvirkningen.
4. **Ligger dispositionen inden for fuldmagtens grænser?** Hvis ja, binder den uden videre. Hvis nej, skal § 11 anvendes – og her er det afgørende, om fuldmagten er selvstændig (god tro beskytter tredjemand) eller uselvstændig (god tro beskytter ikke).
5. **Er fuldmagten tilbagekaldt korrekt?** Alle relevante former skal iagttages kumulativt, jf. § 12, stk. 1. En upræcis besked til én modtager er ikke nok – jf. 127/2022.
6. **Er der restrisiko efter tilbagekaldelsen?** Meddelelsespligten i § 19 og virkningen af et rent internt forbud i § 20 kan genskabe bindingen over for en godtroende tredjemand.
7. **Hvem bærer tabet, hvis fuldmagten manglede?** Fuldmægtigen indestår efter § 25, stk. 1, medmindre tredjemand var i ond tro eller fuldmagten var uvirksom af grunde, fuldmægtigen ikke kendte, jf. § 25, stk. 2.

Den røde tråd gennem hele materialet er risikofordelingsprincippet: den, der har skabt en legitimation udadtil, bærer risikoen for, at den bliver misbrugt – indtil legitimationen er fjernet i samme form, som den blev skabt. Det er baggrunden for, at kontohaveren i 627/2010 selv måtte bære tabet, og for at banken i 220/2017 måtte retablere kontoen, da den selv havde bekræftet en rådighedsbegrænsning og derefter tilsidesat den.

LOV

Aftaleloven § 10, stk. 1

Aftaleloven § 11, stk. 1-2

Aftaleloven § 12, stk. 1

Aftaleloven § 18

Aftaleloven § 19

Aftaleloven § 20

Aftaleloven § 25, stk. 1-2

Aftaleloven § 27, stk. 1

PRAKSIS

Det finansielle ankenævn · Sag om erstatningsansvar ved forsinket tilbagekaldelse af fuldmagter efter misforståelse om kontoejerforhold 16.01.2023

Det finansielle ankenævn · Pengeinstituts ansvar for udbetaling fra mindreårigs klausulerede konto uden begge værgers samtykke 07.11.2017

Det finansielle ankenævn · Bank frifundet for erstatningsansvar efter fuldmagtshavers tømning af konto trods påstået aftale om pas-identifikation 21.12.2011

REFERENCE Lovgrundlag

7 paragraffer

Aftaleloven § 10

stk. 1-2

Aftaleloven § 11

stk. 1-2

Aftaleloven § 18

Aftaleloven § 19

Aftaleloven § 21

stk. 1-2

Aftaleloven § 25

stk. 1-2

Lov om fremtidsfuldmagter § 9

stk. 2

MATERIALE Citerede afgørelser

21 afgørelser

TINGLYSNINGSRETEN · SPECIALRET

2

24.10.2024	Afvisning af tinglysning af vedtægtsændring: Krav om dokumentation for vedtagelse i ejerforening over skel	10179-11946
04.10.2024	Tinglysning af særvedtægt for ejerforening over skel: Krav om dokumentation af vedtagelse for hver ejendom	10173-11938

DET FINANSIELLE ANKENÆVN · NÆVN / KLAGEINSTANS

16

12.05.2025	Pengeinstituts ansvar for manglende båndlæggelse af gavebeløb på myndigt barns opsparingskonto	608/2024
06.11.2024	Erstatningskrav mod pengeinstitutter efter fejlbehæftet husbyggeri og overførsel af byggerater til uretmæssig konto	61/2024
31.05.2024	Indsigelse mod moders overførsler fra mindreårige konti og tvist om fuldmagters gyldighed	534/2023
07.05.2024	Afvisning af klage over påstået misbrug af afdøds konto og fuldmagt på grund af manglende kundeforhold	631/2023
16.01.2023	Sag om erstatningsansvar ved forsinket tilbagekaldelse af fuldmagter efter misforståelse om kontoejerforhold	127/2022
08.10.2020	Erstatningskrav mod bank for gaveafgift efter skifterettens underkendelse af fuldmagt	162/2020
27.06.2019	Legitimationskrav efter hvidvaskloven ved udbetaling af boudlæg til ikke-kunde	174/2019
18.10.2018	Pengeinstituts sletning af mors fuldmagt til børns konti grundet uenighed med faren ved fælles forældremyndighed	420/2017
07.11.2017	Pengeinstituts ansvar for udbetaling fra mindreårige klausulerede konto uden begge værgers samtykke	220/2017
18.05.2016	Krav om erstatning for manglende overførsel til virksomhedsskatteordning efter bankrådgivers dispositioner	355/2015
26.09.2012	Krav om overførsel af mindreårige midler til forvaltningsafdeling i andet pengeinstitut afvist grundet fælles forældremyndighed	33/2012
23.05.2012	Tvist om dispositionsret over konto oprettet af far til datter efter mors overtagelse af forældremyndighed	326/2011
21.03.2012	Bank frifundet for hævnninger foretaget under fuldmagt trods påstande om demens hos kontohaver	249/2011
21.12.2011	Bank frifundet for erstatningsansvar efter fuldmagtshavers tømning af konto trods påstået aftale om pas-identifikation	627/2010
16.11.2009	Spørgsmål om bankens erstatningsansvar for udbetalinger foretaget efter fuldmagt og skriftlig instruks	545/2008
26.08.2003	Krav om yderligere godtgørelse efter bankmedarbejders uretmæssige hævnninger på kundes konti	52/2003

ANKESTYRELSEN · NÆVN / KLAGEINSTANS

2

01.01.2012	Faglig organisation er kun klageberettiget i sager om fleksjob ved konkurrenceforvridning eller som partsrepræsentant	170-12
01.01.1993	Fuldmagt til partsrepræsentant: Fængselsledelse som repræsentant har ret til at modtage underretning om afgørelsen	0-80-93
HUSLEJENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		1
16.09.2025	Beboerrepræsentationens kompetence til at indbringe sager for samtlige lejere uden fuldmagt og virkningen af udlejers bindende tilbagekaldelse af lejeforhøjelse	101

07

PRAKSISOVERSIGT · AFTALERET

Praksisoversigt over kommissionsforhold (kommissionsloven)

Kvalifikation, selvindtræde og kommittentens separatiststilling efter kommissionsloven

Version 2 · Opdateret 22. jul. 2026 · 32 afgørelser · 2000-2025

[Læs online](#)**INTRODUKTION**

Kommissionsaftalen er den mellemmandskontrakt, hvor kommissionæren handler i **eget navn**, men for kommittentens regning, jf. [kommissionsloven § 4](#) – i modsætning til fuldmægtigen og handelsagenten, der handler i hvervgiverens navn. Sondringen er afgørende både obligationsretligt (hvem hæfter over for tredjemand?) og tings- og insolvensretligt, fordi kun en ægte kommission bevarer kommittentens ejendomsret til kommissionsgodset efter [§ 53](#) og dermed hans separatiststilling ved kommissionærens konkurs. Praksis samler sig om tre knudepunkter: kvalifikationen af aftaleforholdet (kommission, ren formidling, eget videresalg eller konsignation, der reelt er kreditkøb), kommissionærens hæftelse og loyalitetspligt over for henholdsvis kommittent og tredjemand, og selvindtrædereglene, der i dag har deres mest levende anvendelsesområde i pengeinstitutternes kommissionshandel med værdipapirer. Loven fra 1917 er stort set uændret – senest konsolideret 2. april 2014 og uden vedtagne, ikke-konsoliderede ændringer.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** Kommission foreligger kun, når mellemmanden har påtaget sig at sælge eller købe løsøre for en andens regning, men i eget navn, jf. kommissionsloven § 4, stk. 1 – handler mellemmanden i hvervgiverens navn, er der tale om fuldmagt eller handelsagentur, ikke kommission.
- 02** Kommissionsloven omfatter efter § 4, stk. 1 alene varer, værdipapirer og andet løsøre; en "kommissionsaftale" om formidling af fast ejendom er derfor ikke kommission i lovens forstand, uanset betegnelsen.
- 03** Kvalifikationen beror på aftalens realitet og på, hvordan forholdet fremtræder udadtil – ikke på parternes egen betegnelse af aftalen som "kommission", "leje" eller "formidling".
- 04** Over for en forbruger hæfter den erhvervsdrivende kommissionær selv som sælger, fordi han har handlet i eget navn, jf. kommissionsloven § 56, stk. 1.
- 05** Bevisbyrden for, at der kun forelå ren formidling for en tredjemand, påhviler den erhvervsdrivende; et formidlerforbehold, der alene står i vilkår og betingelser uden fremhævelse, er ikke tilstrækkeligt.

- 06** Kommissionæren skal varetage kommittentens interesser, følge hans forskrifter, underrette om afsluttede aftaler og aflægge regnskab, jf. § 7 – men handelskommissionæren behøver ikke at oplyse medkontrahentens navn, medmindre §§ 57 og 58 kræver det.
- 07** Oplyser handelskommissionæren ikke medkontrahentens navn i sin underretning, kan kommittenten kræve, at kommissionæren selv opfylder aftalen, jf. § 14, stk. 2 – også uden del credere-aftale.
- 08** Del credere-hæftelse efter § 14, stk. 1 kræver aftale, handelsbrug eller anden sædvane og gør kommissionæren til selvskyldner for tredjemands opfyldelse.
- 09** Har salgskommissionæren uberettiget givet kredit, hæfter han for købesummen efter § 19, selv om han ikke står del credere.
- 10** Kommittenten fortaber sine misligholdelsesbeføjelser efter §§ 15, 17 og 19, hvis han ikke uden ugrundet ophold meddeler kommissionæren, at han vil påberåbe sig forsømmelsen, jf. § 20.
- 11** Selvindtræde forudsætter hjemmel i aftale, handelsbrug eller anden sædvane, jf. § 40, og sker først ved en udtrykkelig erklæring i underretningen om hvervets udførelse, jf. § 41, stk. 1.
- 12** Ved selvindtræde må kommissionæren ikke overtage godset til lavere eller levere det til højere pris end den gangbare på erklæringstidspunktet, jf. § 42, stk. 2.
- 13** Har kommissionæren mod bedre vidende underrettet kommittenten om, at hvervet er udført, kan kommittenten behandle underretningen som en erklæring om selvindtræde, jf. § 44.
- 14** Kommissionsloven er som udgangspunkt deklatorisk, jf. § 1, stk. 1; kun §§ 41, 42 og 44 er præceptive til kommittentens fordel efter § 45 – og § 42 kan fraviges i rene handelsforhold uden for § 44-tilfældene.
- 15** Salgskommissionæren har panteret i det gods, han har fået til salg, for krav i anledning af hvervet, jf. §§ 31-35, og tilbageholdsret i prøver og mønstre efter § 39.
- 16** Gods overgivet til salg forbliver kommittentens ejendom, indtil ejendomsretten overgår til tredjemand eller til kommissionæren ved selvindtræde, og indkøbt gods er kommittentens ejendom, jf. § 53.
- 17** Kommittentens ejendomsret efter § 53 giver ham separatiststilling i kommissionærens konkurs, jf. konkursloven § 82, men separatistkravet forudsætter, at han kan godtgøre sin ret til det konkrete gods.
- 18** Er kommissionsgodset ikke længere i behold, konverteres kravet i praksis til et pengekrav mod boet og mister sin karakter af udleveringskrav.
- 19** Sammenblanding af kommissionsprovenu med kommissionærens egne midler på en driftskonto svækker eller udelukker separatiststillingen.
- 20** Kommissionærens konkurs bringer hvervet til ophør, jf. § 47, og efterfølgende råden over godset binder kun over for tredjemand i god tro, jf. § 55 – men uvidenhed om en behørigt bekendtgjort konkurs kan ikke påberåbes.

- 21** Tredjemand erhverver kun fordringsret mod kommissionæren, ikke mod kommittenten, jf. § 56, stk. 1, og kan ikke over for kommissionærens konkursbo støtte ret på, at kommissionæren har krav på dækning fra kommittenten, jf. § 56, stk. 2.
- 22** I handelskommission kan kommittenten gøre fordringen mod tredjemand gældende bl.a. ved forsinket opfyldelse, manglende afregning, svig eller kommissionærens konkurs, jf. § 57, stk. 2.
- 23** Der kan ikke gøres udlæg i fordringen mod tredjemand for kommissionærens gæld, medmindre kommissionæren har opfyldt tredjemands forpligtelse over for kommittenten, jf. § 61.
- 24** Handelsagenten med varelager har efter handelsagentloven § 7 samme pligter og rettigheder over varerne som handelskommissionæren efter kommissionslovens kapitel II.

Kommissionsbegrebet i § 4: eget navn, fremmed regning – og lovens nordiske ophav

§ 1

Kommissionsloven definerer kommissionæren i § 4, stk. 1 som

"den, som har påtaget sig det hverv at sælge eller købe varer, værdipapirer eller andet løsøre for en andens regning, men i eget navn. Den, for hvis regning salget eller købet skal ske, kaldes kommittent."

Tre elementer skal være opfyldt samtidig: (1) et **hverv** om salg eller køb, (2) af **løsøre** – varer, værdipapirer eller andet løsøre – og (3) udført i **eget navn, men for fremmed regning**. Falder hvervet inden for kommissionærens egen bedrift, og er han handlende som defineret i § 2, er der tale om *handelskommission*, jf. § 4, stk. 2 – en sontring, der har selvstændig betydning for underretningspligten i § 7, for hæftelsen i § 14, stk. 2 og for kommittentens adgang til fordringen mod tredjemand efter § 57.

At loven kun omfatter **løsøre**, er en ofte overset afgrænsning: formidlingsaftaler om fast ejendom er ikke kommission i kommissionslovens forstand, uanset at branchen traditionelt kalder aftalen en "kommissionsaftale". Betegnelsen anvendes fx gennemgående i klagenævnspraksis om ejendomsformidling, jf. de retningslinjer, der er gengivet i [betænkning nr. 1231/1992 om omsætning af fast ejendom, s. 157](#), hvor "kommissionsforholdet" og "kommissionsaftalen" bruges om mæglerens salgsopdrag. Den terminologiske overlapning må ikke forveksles med kommissionslovens retsvirkninger.

En særegen regel gælder for den erhvervsmæssige handelskommissionær: modtager han fra en forretningsforbindelse anmodning om at besørge et salg eller køb inden for sin virksomhed, skal han **uden ugrundet ophold** give meddelelse, hvis han ikke vil overtage hvervet – ellers anses hvervet for overtaget, jf. § 5. Vil han ikke udføre hvervet, men alligevel tager sig af det tilsendte gods, får han panteret i godset for sine krav, jf. § 6.

Loven er resultatet af det nordiske obligationsretlige lovsamarbejde. Af regeringens almindelige bemærkninger til "[Forslag til Lov om Kommission, Handelsagentur og Handelsrejsende](#)" (Folketingstidende 1916-17, tillæg A, s. 1440) fremgår:

"de fleste af Forslagets Bestemmelser kun fastslår, hvad der allerede er gældende Ret, saaledes som denne har udviklet sig gennem Teori og Praxis. Paa enkelte Punkter er der dog indført nye Retsregler, ligesom forskellige tvivlsomme Spørgsmaal i den hidtil gældende Ret er løst."

Og videre om formålet:

"En ganske særlig Betydning har Forslaget derhos ved, at det er et nyt Led i Arbejdet for Retsfællesskab mellem de nordiske Lande."

Udkastet blev udarbejdet af den kommission, der var nedsat ved kongelige resolutioner af 28. juni 1901 og 4. juli 1910, med professor Jul. Lassen som formand, og var næsten fuldstændig overensstemmende med de tilsvarende svenske og norske udkast. Den forklarer, hvorfor lovens systematik lægger hovedvægten på kommission – noget, der siden er blevet kritiseret som utidssvarende, jf. næste afsnit og [betænkning nr. 1151/1988, s. 20](#):

"I den gældende kommissionslov ligger hovedvægten på kommissionsforhold, medens handelsagenter og handelsrejsende indtager en mere tilbagetrukket plads, selv om handelsagentur, allerede da loven blev udarbejdet, spillede en langt større rolle end kommission."

Det var netop denne kritik, der førte til, at kapitel III og IV om handelsagenter og handelsrejsende blev udskilt til en selvstændig lov. Arbejdsgruppen bag betænkningen foreslog på s. 31, "at kapitlerne III og IV i kommissionsloven ophæves, og at lovens titel ændres fra 'Lov om kommission, handelsagentur og handelsrejsende' til: 'Lov om kommission'". Det er den lov, der i dag står tilbage som kommissionsloven, mens agenturforholdene reguleres af handelsagentloven – hvis § 7 dog fører handelsagenten med varelager tilbage til kommissionslovens kapitel II.

Loven er efter sin karakter **deklaratorisk**: efter § 1, stk. 1 finder bestemmelserne kun anvendelse, "forsåvidt ikke andet følger af aftale eller af handelsbrug eller anden sædvane". Den eneste undtagelse er § 45 om selvindtræde, jf. § 1, stk. 2.

LOV

[Handelsagentloven § 7](#)

[Kommissionsloven § 1, stk. 1, 2](#)

[Kommissionsloven § 2](#)

[Kommissionsloven § 4, stk. 1, 2](#)

[Kommissionsloven § 5](#)

[Kommissionsloven § 6](#)

[Kommissionsloven § 45](#)

§ 2 Kvalifikationen i praksis: kommission, ren formidling, eget videresalg eller konsignation

Den praktisk vigtigste tvist er ikke, hvad kommission *er*, men om det konkrete forhold *er* kommission. Praxis viser et konsistent mønster: **det afgørende er, hvordan forholdet fremtræder udadtil, og hvem der reelt bærer risiko og optræder som aftalepart – ikke parternes egen betegnelse.**

Den mest direkte anvendelse af kommissionsloven i forbrugerpraksis er [01-08-2873](#). En bilforhandler solgte en brugt bil, der tilhørte en privatperson, og afviste reklamationen med, at han blot havde formidlet salget. Forbrugerklagenævnet lagde vægt på en række ydre kendetegn:

- bilen var annonceret på biltorvet.dk på en måde, der gav indtryk af, at forhandleren selv solgte den,
- bilen stod hos forhandleren med forhandlerens prisskilt og navn på nummerpladen,
- prøvekørsel og aftaleindgåelse skete hos forhandleren,
-

slutsedlen var stemplet med forhandlerens firmastempel og underskrevet under betegnelsen "Som sælger" – med bemærkningen "KOMMISSIONSBIL".

Nævnet fandt, at forbrugeren var berettiget til at antage forhandleren for sælger, medmindre andet udtrykkeligt var oplyst, og at forhandleren derfor havde solgt bilen **i eget navn**. Han hæftede umiddelbart for manglerne, "selvom der var tale om et kommissionssalg, hvor forhandleren solgte bilen for en privat ejers regning, jf. [Kommissionsloven § 56, stk. 1](#)". Der blev tilkendt 10.000 kr. i forholdsmæssigt afslag efter [købeloven § 78, stk. 4](#).

Modstykket er [01-11-4337](#), hvor bilen var annonceret med "sælges for kunde", hvor der kun blev udstedt en dags dato-kvittering med angivelse af privatsalg, hvor forhandleren ikke havde udarbejdet salgsmateriale eller salgsskilt, og hvor forhandleren gentagne gange havde oplyst kun at være formidler. Nævnets konklusion:

Den erhvervsdrivende havde ikke givet forbrugeren føje til at tro, at bilen blev solgt i eget navn og for egen regning. Derfor hæftede den erhvervsdrivende ikke som sælger eller kommissionær i forhold til købet.

Sammenholdt viser de to afgørelser, at grænsen ikke går ved, om parterne har kaldt aftalen en kommissionsaftale, men ved om mellemmanden udadtil har optrådt i eget navn. Samme linje findes i [2004-521-7-735](#), hvor forhandleren blev anset for sælger, bl.a. fordi han havde accepteret den første reklamation og afhjulpet fejlen omkostningsfrit – og hvor nævnet tilføjede, at købet under alle omstændigheder ville være forbruger køb efter [købeloven § 4 a, stk. 2](#), fordi det var formidlet af en erhvervsdrivende. I [2004-521-7-741](#) blev forhandleren anset for aftalepart, selv om sønnens navn stod på slutsedlen, fordi bilen var udbudt på forretningsstedet under virksomhedens navn, aftalen var indgået på forhandlerens standardformular, forhandleren havde forestået indregistrering og klargøring, ydet 3 måneders garanti, og checken på købesummen var udstedt til forhandleren.

Bevisbyrden er placeret hos mellemmanden. I [01-12-8993](#) fastslog Forbrugerklagenævnet med udgangspunkt i [aftaleloven § 1](#) den generelle regel: hvis en erhvervsdrivende påstår kun at have indgået aftalen som formidler på tredjemands vegne, påhviler det den erhvervsdrivende at bevise, at forbrugeren var eller burde være klar over dette. Rejsebureauet kunne hverken dokumentere en mundtlig oplysning eller at et skilt i butikken var synligt ved ekspeditionen, og blev derfor anset for aftalepart og erstatningsansvarlig for 34.000 kr., da flyselskabet gik konkurs. Forbrugerombudsmanden har fulgt samme linje i [fom-82274](#), hvor et formidlerforbehold, der alene fremgik af vilkår og betingelser uden særlig fremhævelse, ikke var tilstrækkeligt: selskabet var forbrugers rette aftalepart og skulle refundere fuldt ud.

Den anden kvalifikationsakse er **kommission over for konsignation, der reelt er et kreditkøb**. Betænkning nr. 701/1974 om ændring i kommissionsloven beskriver problemet præcist i [s. 31](#):

"Endvidere kan den udbredte konsignationsaftale anføres i denne sammenhæng. Denne form for mellemlig handel ligger på grænseområdet mellem almindeligt salg med ejendomsforbehold og kommission. Netop i forholdet inter partes frembyder den imidlertid store ligheder med en egentlig kommissionsaftale af vedvarende karakter."

Samme sted konstaterer udvalget, at "betydningen af kommissionærernes virksomhed ud fra et samfundsøkonomisk synspunkt yderligere [er] blevet formindsket", og at loven "derfor gør et forældet indtryk". Netop derfor er det den *insolvensretlige* konsekvens – ikke den obligationsretlige – der i dag driver kvalifikationsstriden: en konsignation, der reelt er et kreditkøb med ejendomsforbehold, giver leverandøren en helt anden (og svagere) retsstilling end en ægte salgskommission.

Domstolene og nævnene anvender her en fast realitetsgrundsætning. I [fom-80457](#) fastslog Højesteret, at et lejekoncept markedsført som "Lej i 5 år og køb for 1 krone" reelt var et kreditkøb, og Forbrugerklagenævnet

nåede tilsvarende resultat i [2003-4012-7-75](#), hvor aftaler benævnt "lejekontrakter" blev kvalificeret som køb med ejendomsforbehold efter [kreditaftaleloven § 6, stk. 2](#). Omvendt kan realiteten også pege den anden vej: i [2003-4012-7-374](#) blev en lejeaftale med købsret ikke anset for kreditkøb, fordi forbrugeren ikke havde den fornødne købs hensigt ved aftalens indgåelse. Metoden – at se bort fra betegnelsen og fastlægge, hvad parterne reelt har aftalt – er den samme, der må anvendes ved sondringen kommission/konsignation/kreditkøb.

LOV	Aftaleloven § 1	Kommissionsloven § 4, stk. 1	Kommissionsloven § 56, stk. 1
	Kreditaftaleloven § 6, stk. 2	Købeloven § 4a, stk. 1, 2	Købeloven § 78, stk. 4
PRAKSIS	Forbrugerklagenævnet · Rejsebureau erstatningsansvarlig for nye flybilletter efter flyselskabs konkurs 22.06.2016 Forbrugerklagenævnet · Bilforhandler formidlede bilsalg - Forbrugerklagenævnet afviste sagen grundet manglende kompetence 14.05.2012 Forbrugerklagenævnet · Kommissionsbil: Erhvervsdrivende sælger hæfter for mangler ved bil, selvom bilen formidles for en privatperson 28.08.2008 Forbrugerklagenævnet · Forhandler solgte bil på vegne af sin søn – Forbrugerklagenævnets kompetence 23.12.2005 Forbrugerklagenævnet · Bilforhandler hæfter som sælger ved salg af brugt bil 27.10.2005 Forbrugerklagenævnet · Lejeaftale med købsret blev ikke anset for et kreditkøb 12.05.2004 Forbrugerklagenævnet · Afgørelse om lejeaftale kvalificeret som køb med ejendomsforbehold 31.12.2003 Forbrugerombudsmanden · Flybilletformidlers gebyr for refusion af aflyste billetter er i strid med god skik 20.12.2022 Forbrugerombudsmanden · Højesteret fastslår: Lejekoncept "Lej i 5 år og køb for 1 krone" var reelt kreditkøb 19.05.2004		

Kommissionærens loyalitets-, instruktions- og afregningspligt efter §

§ 3 7

Kommissionærens grundpligt er kort formuleret i [§ 7](#):

"Kommissionæren skal ved udførelsen af sit hverv varetage kommittentens interesser. Han skal følge kommittentens forskrifter, så vidt det er muligt, og give ham underretning om forhold, som er af betydning for hvervet, særlig om afsluttede aftaler, samt aflægge regnskab og afgive, hvad der tilkommer kommittenten. Dog behøver handelskommissionæren ikke at meddele kommittenten navnet på den, med hvem han har sluttet aftale, medmindre pligt hertil følger af §§ 57 og 58."

Bestemmelsen rummer fire selvstændige pligter – **interessevaretagelse, instruktionsfølge, underretning og afregning** – og én undtagelse, der er specifik for handelskommission: anonymitetsretten med hensyn til medkontrahentens navn. Undtagelsen er ikke uden pris; den er direkte knyttet til hæftelsesreglen i [§ 14, stk. 2](#), jf. afsnittet om del credere nedenfor.

Særskilt for salgskommission gælder en undersøgelses- og reklamationspligt over for kommittenten: viser der sig mangler ved godset ved modtagelsen eller senere, skal kommissionæren underrette kommittenten, og undlader han det uden ugrundet ophold efter at have opdaget eller burde have opdaget manglen, er han erstatningspligtig efter [§ 17](#), jf. [§ 12](#).

Der foreligger ikke omfattende trykt praksis om § 7 som sådan, men bevisbyrdefordelingen i beslægtede hvervtagerforhold er illustrativ. I [2002-283-7-3](#) fandt Forbrugerklagenævnet, at det – selv uden præcise løfter eller tidsfrister i aftalegrundlaget – påhvilede hvervtageren at godtgøre, at han havde varetaget

hvervgiverens interesser og udfoldet rimelige bestræbelser på, at hvervgiveren kunne drage nytte af aftalen. Den bevisbyrde blev ikke løftet, og vederlaget skulle betales tilbage. Overført på kommissionsforhold betyder det, at kommissionæren, der ikke kan dokumentere sine bestræbelser eller sin afregning, i praksis bærer risikoen.

Afregningspligten har desuden en selvstændig, hård retsvirkning: manglende opfyldelse af afregningspligten efter § 7 er efter § 57, stk. 2 et af de forhold, der i handelskommission åbner kommittentens adgang til at gøre fordringen mod tredjemand gældende direkte – sideordnet med tredjemands misligholdelse, kommissionærens svig og kommissionærens konkurs. Afregningspligten er altså ikke blot en kontraktsforpligtelse, men en betingelse for, at kommissionæren bevarer eneretten til at inddrive salgsfordringen.

Loyalitetspligtens kerne – at mellemmanden ikke må lade egne økonomiske interesser styre rådgivningen – genfindes i tilsynspraksis. Forbrugerombudsmanden udtalte i [fom-80448](#), at det som udgangspunkt ikke er i strid med markedsføringsloven at beregne sig et rimeligt gebyr for en arbejdsydelse af den, for hvem arbejdet udføres, men opstillede to betingelser: forbrugeren må ikke vildledes om, hvad der betales for, og betalingen må ikke få karakter af skjult "returkommission" eller "forhandlerpræmiering", der påvirker mellemmandens rådgivning. Forbrugerombudsmanden udtrykte udtrykkelig betænkelighed ved ordninger, hvor rådgivningen om finansieringsform "i det skjulte bliver præget af [mellemmandens] egne interesser frem for forbrugers behov".

At kommissionen som vederlagsform i sig selv nyder beskyttelse, viser Højesterets dom i [85-2011-](#), hvor et rederi blev fundet erstatningsansvarligt over for en skibsmægler ved sammen med modparten at annullere tidscertepartier og erstatte dem med bareboat-certepartier "uden at tage hensyn til kravet på skibsmæglerkommission i henhold til tidscertepartierne". Erstatningen blev udmålt med udgangspunkt i den aftalte sats på 1,25 %, svarende til halvdelen af den branchekutymemæssige kommission på 2,5 %, og skønsmæssigt fastsat til 300.000 USD.

LOV

[Kommissionsloven § 7](#)[Kommissionsloven § 12](#)[Kommissionsloven § 14, stk. 2](#)[Kommissionsloven § 17](#)[Kommissionsloven § 57, stk. 2](#)

PRAKSIS	Højesteret · Erstatningsansvar for tabt skibsmæglerkommission ved omstrukturering af certepartier	11.02.2013
	Forbrugerklagenævnet · Manglende formidling af kontakt - Kontaktbureau	31.12.2002
	Forbrugerombudsmanden · Bilforhandleres modtagelse af vederlag og gebyrer ved finansieringsformidling	16.05.2004

§ 4 Misligholdelsesbeføjelser: afvisning, erstatning, uberettiget kredit – og reklamationsfristen i § 20

Kommissionsloven opstiller et gradueret sanktionssystem, der er tilpasset mellemmandsforholdets særlige karakter.

Bestemmelse	Situation	Retsvirkning
§ 15, stk. 1	Pligtforsømmelse ved eller efter aftalens afslutning	Kommittenten kan afvise aftalen , hvis hans interesser er væsentligt tilsidesat, eller kommissionæren har handlet svigagtigt
§ 15, stk. 2	Afvisning, men godset kan ikke fås tilbage pga. § 54	Kommissionæren skal betale godsets værdi

§ 16	Køb over eller salg under limitum	Afvisning udelukket , hvis kommissionæren uden ugrundet ophold betaler prisforskellen eller stiller sikkerhed – dog ikke ved yderligere skade eller svig
§ 17	Enhver pligtforsømmelse	Erstatning for den forvoldte skade
§ 18	Salg under/køb over limitum, aftalen ikke afvist	Erstatning udgør som minimum forskellen mellem aftalt pris og limitum
§ 19	Uberettiget kredit eller henstand	Kommissionæren hæfter for købesummen , selv om han ikke står del credere

Systematikken er værd at hæfte sig ved. § 16 fungerer som en "afværgeregulering": kommissionæren kan afskære kommittentens afvisningsret ved straks at betale prisforskellen – men kun når kommittenten ikke har lidt skade eller ulempe derudover, og kun når kommissionæren ikke har handlet svigagtigt. § 18 fastsætter et minimum for erstatningsudmålingen, der sparer kommittenten for at bevise et større tab. Og § 19 pålægger salgskommissionæren en ren garantihæftelse for købesummen, når han uberettiget har givet kredit – begrænset af stk. 2, hvis han kan oplyse, at der uden henstanden kun ville være opnået en lavere pris.

Det praktisk mest farlige for kommittenten er reklamationsreglen i § 20:

"Formener kommittenten, at kommissionæren har forsømt sine pligter, og vil han derpå støtte nogen ret efter §§ 15, 17 og 19, skal han give kommissionæren meddelelse om, at han vil påberåbe sig forsømmelsen. Meddelelsen skal gives uden ugrundet ophold, efter at han fra kommissionæren har modtaget underretning om, hvorledes denne har forholdt sig. Gives sådan meddelelse ikke, kan kommittenten ikke påberåbe sig forsømmelsen."

Reglen indeholder to selvstændige præklusioner: dels fortabes **enhver** beføjelse efter §§ 15, 17 og 19 ved manglende rettidig reklamation, dels fortabes **afvisningsretten** særskilt, hvis meddelelsen ikke indeholder, at kommittenten vil afvise aftalen. Fristen løber først fra kommissionærens underretning om, hvordan han har forholdt sig – hvilket kobler reklamationsbyrden direkte til opfyldelsen af underretningspligten i § 7. Har kommissionæren aldrig underrettet, er fristen efter ordlyden ikke begyndt at løbe.

Hvervet kan i øvrigt til enhver tid tilbagekaldes af kommittenten og frasiges af kommissionæren, jf. § 46 – men med de erstatningsvirkninger, der følger af §§ 50 og 51.

LOV

Kommissionsloven § 46

Kommissionsloven § 54

Kommissionsloven § 15-20

§ 5 Hæftelsen over for tredjemand og del credere-ansvaret i § 14

Fordi kommissionæren handler i eget navn, er hovedreglen i § 56, stk. 1 enkel: tredjemand "erhverver kun fordringsret mod kommissionæren, ikke mod kommittenten". Det er denne bestemmelse, Forbrugerklagenævnet anvendte i 01-08-2873 til at fastslå, at bilforhandleren hæftede umiddelbart over for køberen for bilens mangler, selv om bilen tilhørte en privat kommittent. Reglen har dermed en dobbelt funktion: den beskytter kommittenten mod direkte krav, men den gør kommissionæren til den, forbrugeren kan holde sig til – hvilket i praksis er en betydelig forbrugerbeskyttelse ved kommissionssalg af brugte biler og lignende.

Det spejlvendte spørgsmål – kommissionærens hæftelse **over for kommittenten** for tredjemands opfyldelse – reguleres af § 14. Bestemmelsen har to helt forskellige ben:

- **Aftalt del credere, stk. 1.** Står kommissionæren "ifølge aftale, handelsbrug eller anden sædvane" del credere, hæfter han over for kommittenten **som selvskyldner** for opfyldelsen af den aftale, han indgår med tredjemand for kommittentens regning. Hæftelsen kræver altså et positivt grundlag; den følger ikke af kommissionsforholdet i sig selv.
- **Anonymitetshæftelsen, stk. 2.** Selv om handelskommissionæren ikke står del credere, kan kommittenten kræve, at han opfylder aftalen, "når kommissionæren ikke i sin underretning til kommittenten om hvervets udførelse opgiver navnet på den, med hvem han har sluttet aftalen".

Stk. 2 er den prisregulerende modvægt til handelskommissionærens ret efter § 7 til at holde medkontrahentens navn tilbage: han kan vælge anonymiteten, men så indtræder han i realiteten selv i tredjemands forpligtelse. Hertil kommer garantihæftelsen ved uberettiget kredit i § 19, der gælder uafhængigt af del credere.

Endelig afskærer § 56, stk. 2 tredjemand fra over for kommissionæren eller dennes konkursbo at støtte ret på, "at kommissionæren har krav på at få eller har fået gods eller penge af kommittenten til opfyldelse af aftalen". Bestemmelsen sikrer, at kommittentens præstationer til kommissionæren ikke bliver til et aktiv, tredjemand kan gøre krav på – en nødvendig pendant til kommittentens fortsatte ejendomsret efter § 53.

Bevisbyrdemønstret fra forbrugerpraksis understøtter systemet: mellemmanden, der vil undgå at blive anset for aftalepart, skal godtgøre, at medkontrahenten kendte eller burde kende forbeholdet, jf. 01-12-8993 og fom-82274. Er forbeholdet ikke fremhævet, er mellemmanden aftalepart – hvilket ikke er andet end den obligationsretlige konsekvens af at have handlet i eget navn.

LOV

Kommissionsloven § 7

Kommissionsloven § 14, stk. 1, 2

Kommissionsloven § 19

Kommissionsloven § 56, stk. 1, 2

PRAKSIS	Forbrugerklagenævnet · Rejsebureau erstatningsansvarlig for nye flybilletter efter flyselskabs konkurs	22.06.2016
	Forbrugerklagenævnet · Kommissionsbil: Erhvervsdrivende sælger hæfter for mangler ved bil, selvom bilen formidles for en privatperson	28.08.2008
	Forbrugerombudsmanden · Flybilletformidlers gebyr for refusion af aflyste billetter er i strid med god skik	20.12.2022

§ 6 Selvindtræde §§ 40-45 – kommissionshandel med værdipapirer som det levende anvendelsesområde

Selvindtræde er den situation, hvor kommissionæren opfylder hvervet ved selv at optræde som køber eller sælger for egen regning. Adgangen hertil er snæver:

- **Hjemmelskrav, § 40:** kommissionæren kan "kun, når aftale, handelsbrug eller anden sædvane giver ham ret dertil", udføre hvervet ved selvindtræde.
- **Formkrav, § 41, stk. 1:** selvindtræde sker ved, at kommissionæren i underretningen om hvervets udførelse **udtrykkeligt erklærer**, at han selv er køber eller sælger.
- **Indsigelsesfrist, § 41, stk. 2:** vil kommittenten gøre gældende, at der ikke var hjemmel efter § 40, skal han meddele det uden ugrundet ophold efter erklæringen – ellers kan han ikke afvise selvindtrædet af den grund.
- **Prisberegningen, § 42, stk. 2:** kommissionæren må "i alt fald ikke ... overtage godset til lavere pris eller levere det til højere pris end den, som var gangbar på det tidspunkt, han afgav erklæringen om selvindtræde". Har salgskommissionæren tidligere rådet over godset for egen regning, kan kommittenten kræve den pris,

der var gangbar på **det** tidspunkt; har indkøbskommissionæren købt godset efter anmodningen, men før selvindtrædet, kan kommittenten kræve opgørelse efter den betalte pris.

- **Fingeret selvindtræde, § 44:** har kommissionæren "i strid med de virkelige forhold og mod bedre vidende" underrettet kommittenten om, at hvervet er udført, kan kommittenten behandle underretningen som en erklæring om selvindtræde og kræve § 42's prisregler anvendt.
- **Præceptivitet, § 45:** §§ 41, 42 og 44 kan ikke fraviges til skade for kommittenten ved aftale, handelsbrug eller sædvane. § 42 kan dog fraviges uden for § 44-tilfældene, når kommittenten er handlende og hvervet vedrører hans bedrift.

Efter [§ 42, stk. 1](#) skal kommissionæren ved selvindtræde varetage kommittentens interesser "med samme omsorg, som når han udfører hvervet gennem aftale med trediemand" – interessekonflikten ophæver altså ikke loyalitetspligten.

Det er i pengeinstitutternes værdipapirhandel, reglerne i dag lever. Den klareste illustration er [239-2006](#). En kunde ville købe to obligationsposter; den ene kunne gennemføres som strakshandel, mens banken for den anden ikke havde tilstrækkelig beholdning. Kunden accepterede, at banken tog ordren i kommission, og handlen blev først afregnet 12 dage senere, efter at banken havde erhvervet obligationerne fra en anden privat kunde og indtrådt som modpart. Ankenævnet fandt, at det var korrekt at tage ordren i kommission, og at forsinkelsen ikke var kritisabel, når obligationen var illikvid. Om prisen bemærkede nævnet, at banken ved sit selvindtræde havde afregnet til en kurs 0,1 point over sin egen købspris – men da banken under sagen havde godtgjort denne difference (105 kr.), var der ikke grundlag for yderligere kritik. Afgørelsen er i realiteten en anvendelse af tanken bag [§ 42, stk. 2](#): kommissionæren må ikke tjene på selve selvindtrædet ud over sin provision.

Oplysningssiden af kommissionshandel blev prøvet i [426-2015](#). Kunden kunne ikke limitere sin ordre og valgte derfor kommissionshandel; ordrebekræftelsen viste et vejledende afregningsbeløb på ca. 5.500 kr., men handlen blev afregnet til 10.000 kr. Ankenævnet frifandt banken for erstatningskravet – ved at acceptere ordrebekræftelsen havde kunden accepteret, at købet ikke skete til en på forhånd fastsat kurs – men et flertal på tre af fem udtalte kritik:

"...banken i en situation som den foreliggende [...] burde have oplyst, at det anførte vejledende afregningsbeløb [...] var beregnet på baggrund af den senest handlede kurs, og at ordren ville blive afregnet til den aktuelle udbudskurs på handelstidspunktet, som kunne afvige væsentligt herfra."

Den nyere praksis om pengeinstitutter som **systematisk internalisator** ligger i forlængelse heraf. I [578-2024](#) havde kunden afgivet en markedsordre, og banken udførte den som SI-handel med sig selv som modpart til kurs 96,20. Ankenævnet fandt, at kunden ved at vælge markedsordren havde accepteret, at salget ikke skete til en forud fastsat kurs, at banken var berettiget til at udføre ordren på SI-vilkår, og at kursen – sammenholdt med Bloombergs BGN-pris og to konkurrenters købspriser – ikke lå uden for markedskonforme rammer. I [431-2020](#) blev en tilsvarende klage over, at banken selv var indtrådt som modpart i en aktiehandel, afvist af kompetencegrunde, fordi kravet var begrundet i en påstået æreskrænkelser og ikke i et konkret økonomisk mellemværende.

Det retlige grundlag for prøvelsen er i dag ikke kommissionsloven alene, men de finansielle ordreudførelsesregler. Efter [bekendtgørelsen om værdipapirhandleres udførelse af ordrer § 4](#) skal virksomheden udarbejde og anvende en ordreudførelsespolitik med oplysning om handelssteder og de faktorer, der påvirker valget, og efter [§ 5](#) skal kunden give forudgående samtykke til politikken – og særskilt samtykke, hvis ordren udføres uden om et reguleret marked, en multilateral eller en organiseret handelsfacilitet. Kunden kan efter [§](#)

6 forlange en redegørelse for, at ordren er udført i overensstemmelse med politikken. Best execution-reglen i § 3 er blevet afgrænset i praksis: i 21010123-2011 fastslog Ankenævnet, at reglerne alene vedrører handelen med værdipapirer og ikke den efterfølgende placering af et indfrielsesprovenu, og i 21411162-2015 blev en skønsmæssig intern kursfastsættelse i en illikvid obligationsserie accepteret, idet det forhold, at kursen efterfølgende faldt, ikke i sig selv kunne begrunde erstatningsansvar.

Mønstret på tværs af sagerne er, at nævnene accepterer kommissionærens selvindtræde som lovlig og ofte nødvendig eksekveringsform – men prøver **prisen** mod markedet på erklæringstidspunktet og stiller krav til **oplysningen** om, hvad kunden går ind på. Det er præcis den dobbelthed, §§ 41 og 42 opstiller.

LOV

Bekendtgørelse om værdipapirhandleres udførelse af ordrer § 3, stk. 1

Bekendtgørelse om værdipapirhandleres udførelse af ordrer § 5

Kommissionsloven § 42, stk. 1, 2

Kommissionsloven § 40-45

PRAKSIS	Det finansielle ankenævn · Indsigelse mod afregningskurs ved salg af realkreditobligationer afgjort til bankens fordel	01.05.2025
	Det finansielle ankenævn · Afvisning af klage over aktiesalg med banken som modpart og krav om erstatning for æreskrænkelser	30.06.2021
	Det finansielle ankenævn · Indsigelse mod vildledende vejledende afregningsbeløb ved kommissionshandel med tegningsretter i Nordea Bank	02.11.2016
	Det finansielle ankenævn · Indfrielse af realkreditlån i illikvide obligationer: Kursfastsættelse og reglerne om best execution	09.06.2015
	Det finansielle ankenævn · Tvist om 'best execution' og godtgørelsesrente ved straksindfrielse af realkreditlån	28.04.2011
	Det finansielle ankenævn · Sag om afregningskurser ved strakshandel og kommissionshandel med selvindtræde i obligationer	24.05.2007

§ 7 Salgskommissionærens panteret og tilbageholdsret §§ 6, 31-35 og 39

Kommissionsloven giver salgskommissionæren en lovbestemt sikkerhedsstilling i selve kommissionsgodset – en vigtig modvægt til, at godset efter § 53 forbliver kommittentens ejendom.

Efter § 31 har salgskommissionæren, som har givet kommittenten forskud på købesummen "eller som i øvrigt i anledning af hvervet har noget krav mod kommittenten", **panteret** i det gods, der er tilstillet ham til salg. Panteretten er betinget af besiddelse: kommissionæren eller nogen på hans vegne skal være i besiddelse af godset eller af et konnossement eller fragtbrev af en sådan beskaftenhed, at afsenderen ikke uden at forevise det kan råde over godset. Sikringsakten er altså **rådighedsberøvelse** – en klassisk håndpantekonstruktion.

For handelskommissionærens vedkommende udvides panteretten ved § 32 til også at omfatte fordringer fra **andre** kommissionshverv fra samme kommittent, når kommittenten er handlende og hvervet falder inden for hans bedrift – en form for konneks generalpant i handelsforhold.

Panteretten giver tre beføjelser:

- **Tilbageholdelse og instruktionsnægtelse, § 33:** kommissionæren kan holde godset tilbage, når kommittenten kræver det udleveret, og i øvrigt undlade at følge hans forskrifter – dog kun "forsåvidt hans sikkerhed ellers ville udsættes for fare". Salg mod kommittentens vilje er som udgangspunkt udelukket.
- **Realisation, § 34:** når den sikrede fordring er forfaldet, kan kommissionæren sælge godset til sin fyldestgørelse; ved gods udsat for hurtig fordærv eller uforholdsmæssige bevaringsomkostninger kan salg ske

allerede før forfald, hvis sikkerheden ellers ville udsættes for fare. Forud for salget skal kommittenten så vidt muligt med rimeligt varsel afkræves betaling under tilkendegivelse af, at godset vil blive solgt. Sker salget ved forsvarligt bekendtgjort og afholdt auktion eller på anden forsvarlig måde, kan kommittenten ikke gøre indsigelse mod prisen.

- **Råden over salgsfordringen, § 35:** er godset allerede solgt i henhold til hvervet, kan kommissionæren råde over fordringen mod køberen i det omfang, det er nødvendigt til fyldestgørelse af forfaldne krav, som han ville have haft panteret for, hvis godset havde været i hans besiddelse. Varselsreglen i § 34, stk. 2, 1. pkt., gælder tilsvarende.

Hertil kommer en særskilt **tilbageholdsret** i § 39 i prøver, mønstre og andet, som kommissionæren har modtaget ifølge hvervet, men som ikke er bestemt til salg. Retten gælder kun, hvis sikkerheden for hans krav ellers ville udsættes for fare, og ophører mod betaling eller betryggende sikkerhed.

Endelig giver § 6 den, der har fået gods tilsendt til salg i kommission og **ikke vil udføre hvervet**, men dog tager sig af godset, panteret i det for, hvad han i den anledning har at fordre – en regel, der spiller sammen med den stiltiende hvervovertagelse i § 5.

Sikkerhedsrettighederne har direkte betydning for kommittentens adgang til at overtage salgsfordringen: efter § 58, stk. 1 skal kommittenten, der vil gøre fordringen mod tredjemand gældende, fyldestgøre eller stille betryggende sikkerhed for de af kommissionærens krav, som efter §§ 35 og 36 ville kunne fyldestgøres af fordringen. Kommissionærens panteret overlever altså kommittentens indtræden i fordringen.

LOV

Kommissionsloven § 6

Kommissionsloven § 39

Kommissionsloven § 58, stk. 1

Kommissionsloven § 31-35

§ 8 Kommittentens ejendomsret § 53 og separatiststillingen i kommissionærens konkurs

Kommissionsforholdets tingsretlige kerne står i § 53:

"Stk. 1. Gods, som er overgivet kommissionæren til salg, vedbliver at være kommittentens ejendom, indtil ejendomsretten overgår til tredjemand eller til kommissionæren, når denne selv indtræder som køber.

Stk. 2. Gods, som indkøbskommissionæren erhverver for kommittentens regning, er kommittentens ejendom."

Sammenholdt med **konkursloven § 82** – "Hvad der tilhører tredjemand eller af andre grunde ikke kan inddrages i konkursmassen, udleveres til den berettigede" – er konsekvensen, at kommittenten er **separatist** i kommissionærens konkurs for så vidt angår usolgt salgsgods og for indkøbskommissionærens erhvervelser. Der kræves ingen tinglysning eller anden sikringsakt; ejendomsretten er aldrig gået over. Det er netop dette, der gør kvalifikationsspørgsmålet fra afsnittet ovenfor så økonomisk afgørende: en leverandør, hvis aftale kvalificeres som kreditkøb med ejendomsforbehold, står markeds-mæssigt væsentligt svagere end en kommittent efter § 53.

Hvervet ophører automatisk ved kommissionærens konkurs, jf. § 47, 2. pkt. Efter hvervets ophør binder kommissionærens råden over godset kun over for en tredjemand, der "hverken vidste eller burde vide, at hvervet var ophørt", jf. § 55 – men bestemmelsen tilføjer udtrykkeligt, at når hvervet er ophørt ved konkurs, og lovgivningens forskrifter om bekendtgørelse af konkursen er iagttaget, "kan tredjemand ... ikke påberåbe sig uvidenhed om konkursen". Så længe hvervet består, beskyttes den godtroende tredjemand derimod af § 54:

køberen erhverver ret til godset, selv om kommissionæren solgte til for lav pris eller i strid med kommittentens interesser, medmindre køberen vidste eller burde vide, at kommittentens interesser blev væsentligt tilsidesat, eller at kommissionæren handlede svigagtigt.

Praksis om separatistkrav viser tre gennemgående begrænsninger, der i praksis afgør, om § 53-rettigheden kan realiseres:

1. Bevisbyrden for ejendomsretten ligger hos den, der gør separatistkravet gældende. Sø- og Handelsrettens skifteret fastslog i [p-0025-09](#) – sag P-14-09 og P-25-09, jf. tillige [p-0014-09](#) – at udgangspunktet efter [konkursloven § 82](#) er, at tredjemand kan kræve aktiver udleveret, **hvis han godtgør at være ejer**. Af 15 effekter i skyldnerens besiddelse blev separatistretten kun anerkendt for én, hvor sagsøgeren kunne sandsynliggøre erhvervelse for egne midler. Samme streng bevisbyrde blev anvendt i byrettens dom i [774](#), hvor kontanter i en bankboks registreret i skyldnerens navn tilfaldt boet, fordi kravstilleren ikke havde godtgjort sit ejerskab. Overført på kommissionsforhold betyder det, at kommittenten skal kunne identificere **det konkrete gods** som sit – hvilket forudsætter, at kommissionæren har holdt kommissionsgodset adskilt og bogført det korrekt.

2. Sammenblanding ødelægger separatiststillingen. I [p-12-17](#) angik fordringsprøvelsen netop separatistret til en købesum, der var indbetalt på skyldnerens driftskonto før konkursen. I [774](#) fremhævede retten udtrykkeligt, at et beløb, der "siden påtegningen er sammenblandet med andre midler", ikke kunne udskilles. For kommittenten betyder det, at afregningstilgodehavendet – i modsætning til det usolgte gods – ikke i sig selv er et separatistkrav, når provenuet er gået ind på kommissionærens almindelige driftskonto. Kommittenten er da henvist til et simpelt krav, medmindre han kan gøre salgsfordringen mod tredjemand gældende efter §§ 57-60, jf. næste afsnit.

3. Når godset ikke er i behold, konverteres kravet til et pengekrav. Sø- og Handelsretten anerkendte i [p-0004-09](#) et krav på **manglende konsignationsvarer** som massekrav efter [konkurslovens § 94](#) under betalingsstandsning. Afgørelsen illustrerer det praktisk hyppigste forløb: leverandøren/kommittenten opdager ved en optælling, at varerne er solgt eller forsvundet, og udleveringskravet må konverteres til et pengekrav, hvis placering i konkursordenen afhænger af, hvornår og under hvilke omstændigheder rådigheden fandt sted.

At konkursen ikke i sig selv flytter ejendomsretten, er bekræftet i en beslægtet sammenhæng af Højesteret i [270-2016](#), hvor retten fastslog, at afsigelsen af konkursdekret ikke medførte, at ejendommen "blev erhvervet af konkursboet som ny ejer". Konkursen berører rådigheden, ikke ejendomsforholdet – samme systematik, som § 53 hviler på.

Sø- og Handelsrettens øvrige separatistpraksis viser variationsbredden: i [p-0015-12](#) blev separatistkrav baseret på transporter i huslejeindtægter anerkendt, mens [p-0001-07](#) angik betydningen af manglende sikringsakt ved transport af en deponeret købesum. I [p-0069-99](#) fik en køber af konkursboets inventar medhold i, at et fritstående klimaanlæg hverken var tilbehørspantsat efter [tinglysningsloven § 38](#) eller fulgte med ejendommen – det afgørende var, at anlægget kun var tilsluttet el og i øvrigt ikke havde "rumlig forbindelse" til ejendommen. [p-0012-99](#) og byrettens dom i [11163](#) illustrerer den tilbagevendende afgrænsning mellem separatistkrav og frit aktiv i boet.

Endelig fastslår [§ 61](#), at der ikke kan gøres udlæg i fordringen mod tredjemand for kommissionærens gæld, medmindre kommissionæren over for kommittenten har opfyldt tredjemands forpligtelse, eller han efter §§ 35 eller 36 kan råde over fordringen – kommittentens beskyttelse rækker altså også til salgsfordringen og ikke kun til selve godset.

LOV	Kommissionsloven § 47	Kommissionsloven § 53, stk. 1, 2	Kommissionsloven § 54, stk. 1, 2
	Kommissionsloven § 55	Kommissionsloven § 61	Konkursloven § 82
			Konkursloven § 94

PRAKSIS	Højesteret · Andelshaveres retsstilling ved andelsboligforenings konkurs og fortolkning af ejerskiftebegrebet	19.09.2017
	Sø- og Handelsretten · Fordringsprøvelsessag om separatistret til andelsboligkøbesum indbetalt på driftskonto før konkurs	16.08.2018
	Sø- og Handelsretten · Anerkendelse af separatistkrav i konkursboer baseret på transporter i huslejeindtægter	06.02.2013
	Sø- og Handelsretten · Sag om separatistrettigheder til smykker i konkursbo	11.10.2010
	Sø- og Handelsretten · Anerkendelse af krav på manglende konsignationsvarer som massekrav (§ 94) under betalingsstandsning	26.02.2010
	Sø- og Handelsretten · Dom om separatistkrav i konkursbo og manglende sikringsakt ved transport af deponeret købesum	03.09.2007
	Sø- og Handelsretten · Sag om separatistkrav på klimaanlæg i konkursbo	26.06.2000
	Sø- og Handelsretten · Sø- og Handelsretten: Separatistkrav i selskabstømmersag - Skatteministeriet mod Toft & Madsen Holding ApS	22.02.2000
	Byretten · Dom om tinglysningsafgift som separatistkrav i konkursbo	25.04.2024
	Byretten · Konkursboets afvisning af separatistkrav: Strid om kontanter i bankboks oprettet i ægtefælles navn	31.01.2018

Fordringen mod tredjemand §§ 56-63: hvem kan inddrive salgsprovenuet?

§ 9

Når kommissionæren har solgt godset, opstår spørgsmålet om, hvem der kan gøre fordringen mod køberen gældende. Kommissionsloven besvarer det med et gradueret system, der er skarpere for handelskommission end for anden kommission.

Udgangspunktet er § 60, stk. 1: retten til fordringen tilkommer kommissionæren, også efter at hvervet er ophørt – dog således, at konkursboet træder i hans sted ved konkurs. Sker betalingen til konkursboet, har boet efter § 60, stk. 2 pligt til at **afgive det modtagne til kommittenten**. Det er en central regel: selv hvor kommittenten ikke overtager fordringen, skal boet ikke berige sig på kommissionsprovenuet.

Kommittentens overtagelsesadgang følger af § 57:

Type	Betingelse for at gøre fordringen gældende
Uden for handelskommission, stk. 1	Til enhver tid (under betingelserne i § 58)
Handelskommission, stk. 2	Kun når tredjemand ikke opfylder rettidigt, kommissionæren ikke har opfyldt afregningspligten efter § 7, har handlet svigagtigt, eller er kommet under konkurs

Den skærpede betingelse i handelskommission afspejler handelskommissionærens legitime interesse i at holde kunderelationen for sig selv – den samme interesse, der bærer anonymitetsretten i § 7. Men interessen viger, når kommissionæren misligholder eller går konkurs.

Fremgangsmåden er reguleret i § 58: kommittenten skal erklære sin overtagelse over for kommissionæren eller – ved konkurs – over for **konkursboet**, og han skal samtidig fyldestgøre eller stille betryggende sikkerhed for de af kommissionærens krav, der efter §§ 35 og 36 kunne fyldestgøres af fordringen. Opfylder kommissionæren eller boet selv tredjemands forpligtelse, kan kommittenten efter § 58, stk. 2, ikke gøre fordringen gældende.

For at beskytte tredjemand mod at betale to gange giver § 59, stk. 1 kommittenten ret til fra kommissionæren eller boet at kræve **skriftlig anerkendelse** af, at retten tilkommer ham. Gør kommittenten fordringen gældende uden en sådan anerkendelse, kan tredjemand efter § 59, stk. 2 forlange betryggende sikkerhed for, hvad han efter § 63 kan komme til at udrede til kommissionæren. Og efter § 63 er tredjemand, der har opfyldt over for kommittenten, uagtet at det ikke var kommittenten, der havde retten, alligevel forpligtet over for kommissionæren – medmindre det oplyses, at kommissionæren ikke lider skade ved, at opfyldelsen skete til kommittenten.

Hertil kommer den kreditorbeskyttende regel i § 61: kommissionærens kreditorer kan ikke gøre udlæg i fordringen mod tredjemand, medmindre kommissionæren over for kommittenten har opfyldt tredjemands forpligtelse eller kan råde over fordringen efter §§ 35 eller 36. Fordringen mod tredjemand er dermed – i lighed med selve godset efter § 53 – som udgangspunkt kommittentens værdi, ikke kommissionærens.

Samlet betyder reglerne, at kommittenten ved kommissionærens konkurs har **to spor**: han kan kræve usolgt gods udleveret efter § 53, jf. [konkursloven § 82](#), og han kan for det solgte gods overtage salgsfordringen efter §§ 57-59 mod at respektere kommissionærens panteret, subsidiært kræve det, boet har modtaget, afgivet efter § 60, stk. 2. Kun i det omfang provenuet allerede er sammenblandet i boets frie midler – som i konstellationen i [p-12-17](#) – reduceres kommittenten til simpel kreditor.

LOV

[Kommissionsloven § 56, stk. 1, 2](#)[Kommissionsloven § 61](#)[Kommissionsloven § 63](#)[Kommissionsloven § 57-60](#)[Konkursloven § 82](#)

PRAKSIS

Sø- og Handelsretten · Fordringsprøvelsessag om separatistret til andelsboligkøbesum indbetalt på driftskonto før konkurs

16.08.2018

Grænseflader: handelsagentur, momsretlig kommission og kreditkøb § 10 med ejendomsforbehold

Handelsagentur. Efter udskillelsen af kommissionslovens kapitel III og IV – foreslået i [betænkning nr. 1151/1988, s. 31](#) – er handelsagenten reguleret selvstændigt. Men forbindelsen består: [handelsagentloven § 7](#) bestemmer, at hvis handelsagenten har varer på lager til salg for agenturgiveren eller indkøbt for denne, "har agenten de samme pligter og rettigheder med hensyn til varerne, som handelskommissionæren har efter kommissionslovens kapitel II". Det indebærer bl.a., at agentens varelager omfattes af ejendomsretsreglen i [§ 53](#) og af panteretsreglerne i §§ 31-35 – og dermed at agenturgiveren har separatiststilling ved agentens konkurs.

Momsretlig kommission. Momsretten har sit eget kommissionsbegreb, der ikke er identisk med kommissionslovens. Efter [momsloven § 4, stk. 3, nr. 1](#) anses "overdragelse af en vare i henhold til en kommissionsaftale med henblik på køb eller salg" som levering af en vare, og efter [§ 4, stk. 4](#) anses en formidler af en ydelse, der handler i eget navn men for en andens regning, for selv at have modtaget og leveret ydelsen. Momsretligt fingers der altså **to** leverancer, hvor kommissionsloven civilretligt bevarer én ejendomsret hos kommittenten. Skattestyrelsen beskriver reglen i Den juridiske vejledning, afsnittet om [den momsmæssige behandling af kommissionsaftaler vedrørende varer](#), hvor det bl.a. anføres, at "kommissionæren handler i 'eget navn'" indebærer, at kommissionæren ved indgåelse af aftalen fremtræder som part. Kvalifikationen er også prøvet i nyere bindende svar, jf. [SKM2025.237.SR](#) om en brændstofordning, hvor spørger ved fuldmagt i eget navn, men for kundernes regning købte brændstof – en struktur, der momsretligt blev bedømt som

kommissionssalg. Den momsretlige kvalifikation er derfor et selvstændigt spørgsmål, som ikke uden videre kan overføres på den tings- og insolvensretlige.

Denne oversigt behandler ikke den momsretlige praksis nærmere; den er nævnt for at markere, at et forhold kan være kommission i momslovens forstand uden at være det i kommissionslovens – og omvendt.

Kreditkøb med ejendomsforbehold. Den vigtigste praktiske afgrænsning er over for kreditkøbet.

Konsekvenserne af, at et forhold kvalificeres som kreditkøb frem for kommission, er gennemgribende: sælgerens sikkerhed afhænger da af et gyldigt og sikret ejendomsforbehold, ikke af en fortsat ejendomsret. Byrettens fogedretsafgørelse i [8176](#) viser risikoen: ejendomsforbeholdet i en bil blev først tinglyst efter, at bilen var videresolgt til en godtroende erhverver, hvorfor kreditor ikke kunne vindicere og måtte aflyse forbeholdet – og i stedet søge udlæg efter [kreditaftaleloven § 42, stk. 2](#). En kommittent efter [§ 53](#) ville i samme situation stå med sin ejendomsret intakt over for kommissionæren, men ville omvendt kunne miste den over for en godtroende køber efter [§ 54](#). Også [2001-521-7-1462](#) illustrerer, hvor stærkt retsvirkningerne afhænger af kvalifikationen af finansierings- og sikringsarrangementet.

For afgrænsede emner henvises til de særskilte oversigter over [kreditaftaler](#), [konkurs](#), [omstødelse i konkurs](#), [underpant i løsøre](#), [håndpant](#), [aftalelovens §§ 31-38](#) og [speditøransvar efter NSAB](#). Den almindelige fuldmagtslære efter aftalelovens kapitel 2 falder ligeledes uden for denne oversigt.

LOV

[Handelsagentloven § 7](#)[Kommissionsloven § 53](#)[Kommissionsloven § 54](#)[Kreditaftaleloven § 42, stk. 2](#)[Momsloven § 4, stk. 3, 4](#)

PRAKSIS	Byretten · Fogedsag om udlæg i forbindelse med kreditkøbekontrakt med ejendomsforbehold	23.11.2017
	Forbrugerklagenævnet · Bil købt med kreditaftale og ejendomsforbehold – Forbruger ønskede at returnere bilen	31.12.2002

Lovens tilstand: stabil tekst, forældet systematik, forskudt anvendelsesområde

Kommissionsloven er en af dansk formuerets mest stabile love. Paragrafferne 4, 7 og 53 står alle som **oprindelige** bestemmelser fra 1917-loven uden efterfølgende ændringslove; forarbejderne findes alene i [lovforslaget "Forslag til Lov om Kommission, Handelsagentur og Handelsrejsende"](#) (Folketingstidende 1916-17, tillæg A, s. 1440). Loven er senest konsolideret 2. april 2014, og der foreligger ingen vedtagne, ikke-konsoliderede ændringer.

Den retspolitiske vurdering har derimod været konstant kritisk siden 1970'erne. Betænkning nr. 701/1974 om ændring i kommissionsloven konstaterede allerede dengang [på s. 31](#), at hovedvægten var lagt på kommission og handelsagentur, "til trods for at disse former allerede ved lovens tilblivelse ikke spillede den samme rolle inden for vareomsætningen som tidligere", og at loven derfor "gør et forældet indtryk, der forstærkes af, at aftaler om eneforhandlingsret ikke er omfattet af reguleringen". Udvalget beskrev samtidig, hvordan grænserne mellem handelsagenter, eneforhandlere og eksportvirksomheder "udviskes stedse mere", og hvordan agenter i praksis ofte opretholder "et konsignationslager eller bufferlager, som de køber af hovedmanden i fast regning" – netop den hybrid, der senere driver kvalifikationstvisterne.

Betænkning nr. 1151/1988 fulgte op og fik gennemført udskillelsen af agent- og handelsrejsendereglerne, jf. [s. 31](#), mens en egentlig revision af kommissionsreglerne aldrig blev gennemført. Betænkningens bilag 3 gengiver

den dagældende lovbekendtgørelse, hvis §§ 1-6 er ordret identiske med de bestemmelser, der gælder i dag, jf. s. 190.

Resultatet er en lov, hvis **tekst** er uændret, mens dens **tyngdepunkt** har flyttet sig. Vareomsætningen bruger i dag typisk eneforhandler-, distributions- og konsignationskonstruktioner, hvor kommissionsloven kun får betydning gennem kvalifikationsprøven og gennem henvisningen i [handelsagentloven § 7](#). Til gengæld er kommissionsreglernes systematik – særligt selvindtrædereglene i §§ 40-45 – blevet det begrebsapparat, som pengeinstitutternes ordreduførelse beskrives med, jf. den samlede række af ankenævnsafgørelser fra 239-2006 over 426-2015 til 578-2024.

LOV	Handelsagentloven § 7	Kommissionsloven § 4	Kommissionsloven § 7	Kommissionsloven § 53
PRAKSIS	Det finansielle ankenævn · Indsigelse mod afregningskurs ved salg af realkreditobligationer afgjort til bankens fordel 01.05.2025 Det finansielle ankenævn · Indsigelse mod vildledende vejledende afregningsbeløb ved kommissionshandel med tegningsretter i Nordea Bank 02.11.2016 Det finansielle ankenævn · Sag om afregningskurser ved strakshandel og kommissionshandel med selvindtræde i obligationer 24.05.2007			

§ 12 Sammenfatning: fem spørgsmål, der afgør en kommissionssag

Praksis på området lader sig sammenfatte i fem prøvespørgsmål, der bør stilles i rækkefølge.

- 1. Handlede mellemmanden i eget navn?** Det er det eneste sikre kendetegn ved kommission efter [§ 4, stk. 1](#). Prøven er objektiv og udadvendt: annoncering, skiltning, hvem der står som sælger på slutsedlen, hvem betalingen sker til, og hvem der har ydet garanti. Sammenholdet mellem [01-08-2873](#) og [01-11-4337](#) viser, at samme branche kan give modsat resultat afhængigt af disse ydre kendetegn. Bevisbyrden for et formidlerforbehold ligger hos mellemmanden, jf. [01-12-8993](#) og [fom-82274](#).
- 2. Skete det for fremmed regning – eller bærer mellemmanden reelt risikoen?** Er varen købt i fast regning, er der tale om eget videresalg, uanset at parterne kalder aftalen konsignation. Den realitetsprøve, der anvendes ved lejeaftaler contra kreditkøb i [fom-80457](#) og [2003-4012-7-75](#), er den samme.
- 3. Er godset – eller provenuet – stadig identificerbart?** [§ 53](#) giver kommittenten separatiststilling efter [konkursloven § 82](#), men kun for det, han kan godtgøre er hans. Bevisbyrden er streng, jf. [p-0025-09](#) og [774](#), og sammenblanding er fatal, jf. [p-12-17](#). Er varerne væk, bliver kravet et pengekrav, jf. [p-0004-09](#).
- 4. Er der reklameret rettidigt?** [§ 20](#) prækluderer beføjelserne efter §§ 15, 17 og 19, hvis kommittenten ikke uden ugrundet ophold efter kommissionærens underretning meddeler, at han vil påberåbe sig forsømmelsen – og afvisningsretten fortabes særskilt, hvis meddelelsen ikke indeholder en afvisningserklæring. Tilsvarende korte frister gælder ved indsigelse mod selvindtræde efter [§ 41, stk. 2](#).
- 5. Er selvindtræde sket lovligt og til rigtig pris?** Hjemmel efter [§ 40](#), udtrykkelig erklæring efter [§ 41](#) og markedskonform pris på erklæringstidspunktet efter [§ 42, stk. 2](#). I værdipapirhandlen prøver Finansielle Ankenævn netop disse elementer under de finansielle ordreduførelsesregler: kursen skal være markedskonform, og kunden skal have haft et retvisende grundlag for at acceptere ordretypen, jf. [239-2006](#), [426-2015](#) og [578-2024](#).

Rådgivningsmæssigt følger heraf tre konkrete anbefalinger til den, der vil sikre en kommittentposition: skriv aftalen som kommission **og** indret den faktiske drift derefter (mærkning og adskilt opbevaring af kommissionsgods, separat afregningskonto, løbende lageropgørelser), sørg for at kommissionæren i sin markedsføring og på salgsdokumenterne fremtræder som den, der handler i eget navn for kommittentens regning, og reager straks ved enhver mistanke om pligtforsømmelse for ikke at tabe beføjelserne på § 20-fristen. Omvendt bør den, der ikke ønsker at hæfte som sælger, sikre sig et tydeligt og fremhævet formidlerforbehold – for uden det er han efter fast praksis aftalepart.

LOV	Kommissionsloven § 4, stk. 1	Kommissionsloven § 20	Kommissionsloven § 53
	Kommissionsloven § 40-45	Konkursloven § 82	
PRAKSIS	Sø- og Handelsretten · Fordringsprøvelsessag om separatistret til andelsboligkøbesum indbetalt på driftskonto før konkurs 16.08.2018 Sø- og Handelsretten · Sag om separatistrettigheder til smykker i konkursbo 11.10.2010 Sø- og Handelsretten · Anerkendelse af krav på manglende konsignationsvarer som massekrav (§ 94) under betalingsstandsning 26.02.2010 Byretten · Konkursboets afvisning af separatistkrav: Strid om kontanter i bankboks oprettet i ægtefælles navn 31.01.2018 Forbrugerklagenævnet · Rejsebureau erstatningsansvarlig for nye flybilletter efter flyselskabs konkurs 22.06.2016 Forbrugerklagenævnet · Bilforhandler formidlede bilsalg - Forbrugerklagenævnet afviste sagen grundet manglende kompetence 14.05.2012 Forbrugerklagenævnet · Kommissionsbil: Erhvervsdrivende sælger hæfter for mangler ved bil, selvom bilen formidles for en privatperson 28.08.2008 Forbrugerklagenævnet · Afgørelse om lejeaftale kvalificeret som køb med ejendomsforbehold 31.12.2003 Det finansielle ankenævn · Indsigelse mod afregningskurs ved salg af realkreditobligationer afgjort til bankens fordel 01.05.2025 Det finansielle ankenævn · Indsigelse mod vildledende vejledende afregningsbeløb ved kommissionshandel med tegningsretter i Nordea Bank 02.11.2016 Det finansielle ankenævn · Sag om afregningskurser ved strakshandel og kommissionshandel med selvindtræde i obligationer 24.05.2007 Forbrugerombudsmanden · Flybilletformidlers gebyr for refusion af aflyste billetter er i strid med god skik 20.12.2022 Forbrugerombudsmanden · Højesteret fastslår: Lejekoncept "Lej i 5 år og køb for 1 krone" var reelt kreditkøb 19.05.2004		

REFERENCE Lovgrundlag

7 paragraffer

Kommissionsloven § 4	stk. 1	Kommissionsloven § 7	
Kommissionsloven § 14		Kommissionsloven § 42	stk. 2
Kommissionsloven § 53		Kommissionsloven § 56	stk. 1
Konkursloven § 82			

MATERIALE Citerede afgørelser

31 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS	2
19.09.2017 Andelshaveres retsstilling ved andelsboligforenings konkurs og fortolkning af ejerskiftebegrebet	270-2016
11.02.2013 Erstatningsansvar for tabt skibsmæglerkommission ved omstrukturering af certepartier	85-2011
SØ- OG HANDELSRET TEN · SPECIALRET	7
16.08.2018 Fordringsprøvelsessag om separatistret til andelsboligkøbesum indbetalt på driftskonto før konkurs	P-12-17
06.02.2013 Anerkendelse af separatistkrav i konkursboer baseret på transporter i huslejeindtægter	P-14-12 og P-15-12
11.10.2010 Sag om separatistrettigheder til smykker i konkursbo	P-14-09 og P-25-09 A
26.02.2010 Anerkendelse af krav på manglende konsignationsvarer som massekrav (§ 94) under betalingsstandsning	P-4-09
03.09.2007 Dom om separatistkrav i konkursbo og manglende sikringsakt ved transport af deponeret købesum	P-1-07
26.06.2000 Sag om separatistkrav på klimaanlæg i konkursbo	P-0069-99
22.02.2000 Sø- og Handelsretten: Separatistkrav i selskabstømmersag - Skatteministeriet mod Toft & Madsen Holding ApS	P-0012-99
BYRET TEN · FØRSTE INSTANS	3
25.04.2024 Dom om tinglysningsafgift som separatistkrav i konkursbo	9579-11163
31.01.2018 Konkursboets afvisning af separatistkrav: Strid om kontanter i bankboks oprettet i ægtefælles navn	679-774
23.11.2017 Fogedsag om udlæg i forbindelse med kreditkøbekontrakt med ejendomsforbehold	6807-8176
FORBRUGERKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS	9
22.06.2016 Rejsebureau erstatningsansvarlig for nye flybilletter efter flyselskabs konkurs	01-12-8993
14.05.2012 Bilforhandler formidlede bilsalg - Forbrugerklagenævnet afviste sagen grundet manglende kompetence	01-11-4337
28.08.2008 Kommissionsbil: Erhvervsdrivende sælger hæfter for mangler ved bil, selvom bilen formidles for en privatperson	01-08-2873
23.12.2005 Forhandler solgte bil på vegne af sin søn – Forbrugerklagenævnets kompetence	2004-521/7-741
27.10.2005 Bilforhandler hæfter som sælger ved salg af brugt bil	2004-521/7-735
12.05.2004 Lejeaftale med købsret blev ikke anset for et kreditkøb	2003-4012/7-374
31.12.2003 Afgørelse om lejeaftale kvalificeret som køb med ejendomsforbehold	2003-4012/7-75
31.12.2002 Bil købt med kreditaftale og ejendomsforbehold – Forbruger ønskede at returnere bilen	2001-521/7-1462

31.12.2002	Manglende formidling af kontakt - Kontaktbureau	2002-283/7-3
DET FINANSIELLE ANKENÆVN · NÆVN / KLAGEINSTANS		6
01.05.2025	Indsigelse mod afregningskurs ved salg af realkreditobligationer afgjort til bankens fordel	578/2024
30.06.2021	Afvisning af klage over aktiesalg med banken som modpart og krav om erstatning for æreskrænkelser	431/2020
02.11.2016	Indsigelse mod vildledende vejledende afregningsbeløb ved kommissionshandel med tegningsretter i Nordea Bank	426/2015
09.06.2015	Indfrielse af realkreditlån i illikvide obligationer: Kursfastsættelse og reglerne om best execution	21411162/2015
28.04.2011	Tvist om 'best execution' og godtgørelsesrente ved straksindfrielse af realkreditlån	21010123/2011
24.05.2007	Sag om afregningskurser ved strakshandel og kommissionshandel med selvindtræde i obligationer	239/2006
FORBRUGEROMBUDSMANDEN · NÆVN / KLAGEINSTANS		3
20.12.2022	Flybilletformidlers gebyr for refusion af aflyste billetter er i strid med god skik	
19.05.2004	Højesteret fastslår: Lejekoncept "Lej i 5 år og køb for 1 krone" var reelt kreditkøb	
16.05.2004	Bilforhandleres modtagelse af vederlag og gebyrer ved finansieringsformidling	
PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		1
19.10.2022	Fastholdelse af kontrolafgift ved fejlindtastning af registreringsnummer på privat parkeringsområde trods dokumenteret betaling	park-774

FORARBEJDE Betænkninger

3 referencer

Betænkning om handelsagenter og handelsrejsende

nr. 1151 · 1988 · Justitsministeriet

Omsætning af fast ejendom – En statusoversigt og et problemkatalog (Betænkning nr. 1231)

nr. 1231 · 1992 · Industriministeriet

Betænkning om Ændring i kommissionsloven (Betænkning nr. 701)

nr. 701 · 1974 · Justitsministeriet